

УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО

Орган Товариства Взаїмна Поміч українського народного учительства.

ПЕРЕДПЛАТА ВІНОСИТЬ: річно 600 Марок,
піврічно 300 Марок, чвертьрічно 150 Марок.

ЦІНА ПРИМІРНИКА 50 Марок.
у Львові і на провінції

Оголошення: За цілу сторінку 10000 М. за $\frac{1}{2}$ ст. 5000 М., за $\frac{1}{4}$ ст. 2500 М., за $\frac{1}{8}$ ст. 1500 М., $\frac{1}{16}$ ст. 800 М.
Оповістки 100 М. від петітової стрічки. — Оголошення 100 марок від петітової стрічки.

Адреса Редакції та Адміністрації: „УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО“, Львів, Осолінських ч. 8. II. поверх.

Під Новий Рік.

Багато з українського учительства живе ще в сфері передвоєнних думок і настроїв. Світовий переворот та всенародний зрив спокійних на зверх українських мас мало що їх змінив а ще менше навчив. Многі з наших Товаришів (шок), навіть таких, що перед війною були діяльними на усіх ділянках громадянської праці, поусувалися в свої закутки і тихесенько пересиджують великий момент, дбаючи найвище про свою кишеню. Не рідко лучаються між учительством а активнішою частиною населення несмачні конфлікти, які відбиваються на позові цілого українського учительства і школи.

Психіка нашого населення зовсім інша тепер, як була перед війною. Псвернули і новертають ще старші і молоді люди, які на різних фронтах, в таборах полонених та інтернованих переживали неімовірні події, перенесли безліч морального терпіння, много передумали, бачили багато різних країн. Вони бачили великі простори бувших російських земель, переживали там суспільні переміни. Вони пізнали суспільний устрій многих країв і народів, начиталися і наслухалися много про солодкі обітничі різних державних мужів в різних фазах світової війни. Змінилися у них поняття про умовини життя, з пасивних рутенів народився в горнілі світової війни і останніх дворічних змагань новий активний галицький тип. Вони перетворилися духово зовсім а під їх впливом перетворюється та кож їх ширше окруження. Вони глядять на поведіння і діяльність свого учительства із зовсім іншої точки зріння. Їх довіра і послух можна тепер здобути лише великою для них працею і посвятою. Треба уміти їх вирозуміти, не лякаючися їх революційности, непокірности, гордості, зарозумілості і прочих наслідків світового перевороту.

Тому українське учительство мусить уміти орієнтуватися в назріванню нового світогляду наших народних мас, мусить брати активну участь в формованню їх суспільно політичних проявів. Щоби учительство могло це сповнити, мусить бути само в курсі цієї пореміни духової фізіономії наших мас, мусить зясувати собі шляхи, якими має воно їх повести, як що не хоче зйти до ролі злишнього балаясту.

* * *

Деякі слабші одиниці а навіть гуртки нашого громадянства починають огортати нездорові

настрої, котрим на імя: Знеохота і зневіра. Жерелом цих настроїв є переживані нами події а не менше сумна матеріальна сторона нашого життя. Та усі ці нездорові настрої мають лише хвилеву вартість і є відбиттям переживаних подій, звичайним проявом наболілої душі народу. Нарід наш продовжав в минулому році своє безталання, свою пресумну трагедію. Дійсність розвіювала усі його мрії, не пощадила йому ніодного розчаровання.

Та ніякі події не повинні засіяти в наших душах зерна сумніву і зневі, и Світова буря, яка же не долю народів на нові шляхи, справить і нас на кращу путь. Війна не скінчена а її щораз та нові несподіванки вправляють в подив навіть найбільших політиків.

Який—небудь буде вислід міжнародного торгу, ми заживемо своїм життям, бо така воля нашого народа.

Тому проч із зневірою і всіми нездоровими настроями. Із піднесенням гордо чолом треба перейти до кінця воєнну хуртовину, треба видержати бурю, що так немилосерно віє нам у вічі. Нехай віра в безсмертність нашого народа, що давала нам сили переживати ворожі наїзди, стала нас і зродить в нас надію на кращу будучину.

Пр. 468/21. В Імени Річипосполитої Польської! Суд окр. карний яко Трибунал прасовий у Львові рішив на внесок Прокуратурії Державної, що зміст часописи „Учительське Слово“ ч. 13. з дня грудня 1921 в артикулі 1) „в артикулі вступнім“ а) від „Всеж ми“ до „становища нації“, б) „Хоч знова“ до слів „черговий наскок“, ц) межі „нашої місії“ а „...українське учительство“, д) межі „інстинктів“ а „Самозривний похід“. 2.) стор. 7. „...благодати“. а) в словах титул становлячих. б) межі „...української армії.“ а „...і що він.“ 3.) з „...української школи на Волині“. а) в титулі межі „З...“ а „...української школи“. б) від „...й ті“ до „збільшуються“. ц) від „Як це розуміти“ „до кінця артикулу. 4) „Відповідь“. а) в титулі перед „відповідь“, б) межі „з причини“ а „...не позваляють“. ц) від „То само“ до кінця артикулу. 5) „Боротьба зі сплетнями“ від „що всякі“ до кінця артикулу. містить в собі ество ад 1, 2, 3, а) б) злочину з § 65 а) к. з. ад 3, ц) 4) а, б, ц, злочину з § 65. в) ад 5) проступку з § 302 к. з. узнав доконану в дни 4. груднь 1921 конфіскату за оправдану і зарядив знищення цілого накладу і видав по думці § 493. п. к. заказ дальшого розширювання того друкового письма. Зараом видав наказ відвічальному редакторови тої часописі, щоби тото рішення помістив безплатно в найближчим числі Іто на першій стороні. Невиконанне того наказу потягає за собою наслідки предвиджені в § 21 зак. друк. з 17. грудня 1862. Д. п. д. № 6. ех 1863 а іменно засудження за переступство на гривну до 400 М. — Львів, дня 8. грудня 1921.

(Підпис нечиткий).

Львівський
№ 5873

Лише треба нам вірити в це, що кождий на-
рід у превеликій частині сам виконує свою долю!
Тому берім молот в руки!

Розвіяти хмару нездорових на-
строїв, боротися із усіма проявами
і наслідками знеохоти і зневіри, від-
бивати усі провокаційні наступи,
спрямовані на ослаблення нашої
відпорності внутрі на вні — це пер-
ший і святий обов'язок українсько-
го учительства.

Свідомі свого високого завдання, змагаймо
всіма силами і средствами вивести наш нарід на
ясний, вольний шлях.

Тріумф культури

Великий державний муж всесвітньої британ-
ської імперії і гомінкий провідник радикальної ан-
глійської демократії — Льюїс Джордж — знов
здивував світ епохальним актом першорядного
значіння через замирення з Ірландією. Ця справа,
про котру з небувалим одушевленням і подивом
говорить сьогодні цілий світ, прихильники і не-
нависники англійського прем'єра, має не тільки
велике політичне значіння, але також і культурне
в найширшій того слова розумінню. Бо чиж не
культурним є ірландський народ, котрий на про-
тязі сімсот літ кривавився за велику ідею націо-
нально політичної волі, чиж не ідеалістичною є
Ірландія, котра ограблена, спліндрована, винище-
на і поранена у вічній боротьбі, і безвинно за-
свідчувала, що волисть смерть за збірний, все-
людський ідеал волі і свободи? Або чи не за-
свідчила свою до кульмінаційної точки розвинену
культуру англійська нація, всесвітня нація, воло-
дарка понад 30 мільйонів км. квадрат. землі з майже
450 міль. населення і безмежних океанів, замирю-
ючись з маленьким ірландським народцем, що
творить ворота Англії до Атлантики? Так, це
справді найбільший, найглибший, найкращий і най-
більш очевидний, можна навіть сказати, досадний
вислів культури.

І це якраз спонукує нас спинитися хоч коро-
тенько над історією ірландсько-англійської бо-
ротьби.

Англія, насильно завоювавши Ірландію, не
залишила ніякого, хоч би як варварського засобу,
щоби знищити ірландський народ, звести його до
становища жебраків, відібрати йому мову, викри-
вити його національну культуру або знищити її,
загарбати йому землю, згнобити і повернути
в безмовного раба, в парія англійської земельної
шляхти, у в'ючну худобу твердих і безжалісних
лендльордів. Всесильний наїздник твердою стопою
придавив ірландський народ, відняв йому основу
існування — землю, насаджуючи там своїх ко-
лоністів (Ульстер), або віддаючи величезні зе-
мельні простори англійському панству. Екстермі-
наційна політика Англії не тільки вбила питому
культуру Ірландії, але просто відібрала мову ір-
ландському народові. Для яркої ілюстрації на цю
обставину вистане згадати, що на початку 90-тих
років минулого століття на $4\frac{1}{2}$ міль. населення Ір-
ландії тільки 40 тисяч уживало ірландської мови
(в глибоких горах) 400 тисяч говорило ірланд-
ською і англійською мовами, а решта понад 4 міль-
йони послуговалося виключно тільки англійською

мовою. Під економічним оглядом працюючих
і метких ірландських селян повернено в звичайних
наймитів, наємних робітників на ланах лендльордів,
котрим в заміну за їх працю давали тільки таку
плату, щоб вони поголовно не вмирили з голоду.
Через такі умовини існування Ірландія переми-
лася в класичну країну нужди і голоду. Сотки ти-
сяч Ірландців притиснені нуждою або важкими
політичними умовами, покидали рідний край і шу-
кали праці і спокою на вільній землі Вашингтона.
Як великою і загальною була ірландська емігра-
ція свідчить найвимошніший факт, що за 60 літ
мин. століття (від 1840 до 1900) виїмгрувало до
Америци кругло 4 мільйони населення.

Та навіть в таких незвичайно важких умовинах
ірландський народ вірив проти надії, бориючись
з грубою нелюдськістю Англії, численними пов-
станнями протестував проти насильства і варвар-
ства. Історія Ірландії є одною з найбільш трагіч-
них історій народів світа, бо навіть Турки толе-
рували до певної міри в своїй імперії визнаєців
іншої релігії і не накладали на них данин на свої
мечети, між тим коли Англіїці примушували Ір-
ландців платити податки в користь англійської
церкви, хоч ті були визнаєцями католицизму.

Боротьба Ірландії проти англійського насиль-
ства не вгавала ніколи, та найяскравіше проявилася
в XIX. ст. Пробуджені з латару століть Великою
Французькою Революцією гноблені народи заво-
рушилися. Ця доба в історії людства дала почин
двом повстанським спробам в Ірландії, з яких
особливо голосним було повстання 1798 року. Та
ці спроби не тільки криваво здавлено, але вони
крім того дали привід Англіїцям знести ірланд-
ський парламент, котрий символізував колишню
окремність Ірландії. Після невдачі Ірландці не
зневірилися, але постановили всіма засобами бо-
ритися за відібрання загарбаної землі англійськи-
ми лендльордами і за національно політичну не-
залежність або хоч за широку територіальну ав-
тономію. Перша доба боротьби проти англійсько-
го гнету носить релігійний характер, а саме за
освободження ірландської національно-католицької
церкви від англійської супрематії. Ірландці від-
мовляються давати десятину в користь англій-
ської церкви і в 30 тих роках XIX. ст. цей рух
вінчається повним успіхом. В 40-их роках мин.
століття змагається політичний рух. Ірландія по-
кривається сіттю товариств, котрі ведуть бороть-
бу за політичну свободу, одні законним шляхом,
а другі нехтуванням розпорядків і приказів ан-
глійської влади. Рік 1848, пам'ятна „весна народів“
зазначається основами „Молодої Ірландії“, скла-
дової частини відомої „Молодої Європи“ Маїці-
нього, що викликає міжнародний демократичний
рух. В Ірландії знаходять голосний відгук мані-
фести „Центрального Комітету Європейської Де-
мократії“, в котрих говориться: „Національність
є свободою народів, а не ненавистю, недовірям,
ані заздрістю. Будучина не належить до тих, що
самовільно звирячою силою порозривали народи.
Будучина належить до усоюзнених народів, до
конгресу, в котрім всі будуть репрезентовані на
підставі рівності, котра відновить європейську
карту згідно з бажанням народів, одвітно до ге-
ографічних умов, до посвячення, мови, традиції
і властивих нахилів“. І знов Ірландія зірвалася до
бою, і знов затоплено її благородний порив
в морі крові.

Боротьба Ірландців йшла під гаслом: земля і воля. Політичне освободження, колиб його й вдалося вибороти, було би неповне, якщо ірландська земля буде в руках чужинців, ворогів змагання Ірландії. Кождий рух, кожде чергове повстання на передовім місці ставило справу переходу землі в посідання трудового народу. Скоро тільки після невдачі „Молодої Ірландії“ дещо присохли криваві рани, знов покривається „Зелена земля“ сіттю тайних союзів і товариств під назвою: „феніанських брацтв“. Фенії видвигнули гасло незалежної ірландської республіки і земельну справу. Підняте 1867 р. повстання не повелось, але Англіїці мусіли піти на деякі уступки і так 1869 р. знесено привілеї англіканської церкви в Ірландії. В межичасі йшла завзята, неперебірлива глуха і вперта боротьба з лендльордами. В рр. 1865—67 повстають тайні союзи „Людей місячного світла“, „білих хлопців“ і т. п., що приготувляють шлях великій „Ірландській Національній Лізі“, яка в своїй програмі обєднує змагання політичного визволення і корінної земельної реформи. В боротьбі проти лендльордів зростають тзв. аграрні злочини, як: нищення засівів, підпали, скритовбійства і т. п. На протязі 10 літ (1870—1880) простір управної землі в Ірландії значно зменшився і так нпр простір засаджений картоплями з 1,044,000 акрів в 1870 р. зменшився на 821.000 в р. 1880, простір жита з 2,173.000 акрів на 1,766.000 і т. п. В періоді 1876—81 р. поруч нелегальної акції розвивається і парламентарна політика Ірландців під проводом Парнеля „некоронованого короля Ірландії“. В р. 1877 Ірландці розпочинають обструкцію в парламенті, в краю відбуваються мітинги, преса переповнюється дискусійними статтями на тему ірландських змагань. „Аграрні злочини“ проти лендльордів незвичайно зростають (з 301 в 1877 р. на 4439 в р. 1880). Проти великих земельних власників приноровлюється бойкот, названий так від лендльорда капітана Вусонга, до которого перший раз приноровлено цю зброю. Користуючись „аграрними злочинами“ і політичними убійствами, англійський уряд арештував Парнеля і інших ірландських патріотів та закрив „Національну Лігу“. У відповідь на це дрібні ірландські земельні арендарі відмовилися платити чинші лендльордам а міські ради в Ірландії надавали увязненим почетні горожанства. Уряд проголосив стан облоги, але бачучи неуступчивість і незломність Ірландців — уступив, особливо не маючи змоги дати собі ради з численними динамітовими замахами. Парнель вийшов з тюрми і повів дальшу боротьбу з гнобителями, поставивши на порядок дня справу самоуправи Ірландії (гом-рулю). В р. 1885 на мітингу в Дубліні поставлено домагання окремого парламенту і міністерства Ірландії враз з можливістю самостійної митової політики. Англійські ліберали увійшли в порозуміння з Парнелем а віднісши побіду при виборах, внесли в парламенті проекти: 1) самоуправи для Ірландії на зразок англійських кольоній і 2) земельної реформи в напрямі увласнення земельних арендарів. Однак проти цих проєктів виступили консерватисти, змобілізували публичну опію і повели проти Парнеля огидну кампанію (процес о чужоложство). Ліберали упали, Парнель втратив свій вплив, а ірландська справа відійшла в тінь. Практичні консерватисти, відкидаючи гом-руль, все таки розуміли, що на-

дійшов час зривання з системою ігнорування потреб Ірландії. В р. 1899. ухвалено більш радикальну земельну реформу, тзв. „Irish Land Bill“ остаточно здійснену в 1903 р. Силою цього білю, вкінці увласнено через викуп арендних чиншів ірландських земельних арендарів, а Ірландія зискала через те понад 400 тисяч дрібних власників-господарів. Крім цього консервативний уряд дозволив святкувати столітню річницю ірландського повстання 1798 р. Після столітньої завзятої економічної боротьби горда Англія мусіла уступити перед невеличкою нацією нуждарів. Та це не припинило впертої боротьби за свої права.

В 1911 р. в Англії приходять до голосу радикальна демократія з гомінким Льюїсом Джорджем на чолі, а Англія переступає границі ліберального ладу і звільна входить в рамки суспільного устрою, здійснюючи ті постулати, що становлять мінімальну програму соціалістів. Серед того державно-культурного перестрою англійської національної енергії рішається й доля Ірландії. Дня 16. січня 1913. р. низча палата більшістю 368 голосів проти 253 прийняла закон про гом-руль. Однак введення його стрінуло великі перепони як в палаті лордів, так і в частині Ірландії, в протестантським англійським Ульстері. На початку 1914. р. боротьба за біль про гом-руль прийняла незвичайно острі форми: Біля 60 тисяч Ульстерців вправлялися в військовій муштрі, щоби силою відперти введення в життя ідеї самостійної Ірландії. Уряд мобілізував військо, а Льюїс Джордж готовився видати остаточно битву протестуючій консерві, але Аскіт уступив, зобов'язуючись на ступневе введення гом-руль в Ірландії. Тимчасом вибухла війна і справу гом-рулю відложено. Та і в пожарі війни ірландський народ не залишив спроб кривавого протесту проти гнобителя. В р. 1916. нагло і несподівано вибухло ірландське повстання. Це був крик віками мученого народу, це знов була трагічна подія, що серед байдужности світових можновладців виявляла незнищимість, безсмертність визволеної ідеї, поневоленої нації. Сімох патріотів підписало „Зазив провізоричного правительства ірландської республіки до ірландського народу“. Англійські деннікарі пером висмівали те, що ірландські патріоти писали і припечатали кровю. Є це відома тактика гнобителів цілого світа. „Daily Mail“ так нпр. висмівав ірландських патріотів: „З тих, що підписали, Діярмара був трамваєвим кондуктором, Прс збанкрутованим купцем, Конноль організатором товариств транспортних робітників, Донеф учителем і поетом“. Так, ці люде з маси може й незамітні, але випосажені прикметами, які є невідомі тиранам і експлуататорам. Відомо, як покінчився цей збройний зрив, відомі також дальші події після ліквідації світової війни, відома боротьба сін-файністів і роль де Валєри.

Віками триваючий конфлікт з одного боку Ірландії з Англією, а з другого боку Ірландії з Ульстером (з англійськими кольоністами) покінчився 6. грудня 1921. р. замиренням. Льюїс Джордж безвинно змагав до ліквідації того конфлікту і все мав, на стільки цивільної відваги і просто небуденної терпеливості, щоби не зражувати противника, в котрім цілими століттями накипіла ненависть і недовіря до гнобителя. Довівши до припинення збройної боротьби Л. Джордж 15. серпня запросив де Валєру, президента ірланд-

ського парламенту до участі в переговорах над погодженням ірландської справи. Однак де Валера відкинув це запрошення, заявляючи, що представники Ірландії можуть взяти участь в конференції тільки як репрезентанти держави, котра проголосила свою незалежність і суверенність. На таку постановку справи не міг знову згодитися Л. Джордж. Він виждав і 29. вересня вислав нове запрошення на конференцію, котрої метою мав бути розгляд можливості погодження приналежності Ірландії до групи народів, що становлять британську імперію, з національними змаганнями Ірландців. Це запрошення прийнято і розпочато переговори, в котрих з боку Англії взяли участь: Л. Джордж, лорд Біркенгед, Чемберлен і Черчилль, а з боку Ірландців: Колінс і Бартон. Дня 6. грудня підписано договір, на основі котрого повстає The Irish Free State (Вільна ірландська держава). Ірландію зрівнано з іншими британськими домініями. Всі внутрішні справи належатимуть виключно до ірландського парламенту. В конституції буде задокументована вірність до англійського короля. Ульстер сам вирішить, чи хоче приєднатися до ірландської держави.

Дня 6 грудня побідила культура і політична мудрість.

На протязі впертої, кривавої боротьби, ірландський народ не тільки гартувався, не тільки засвідчував, що *dulce est pro patria mori*, що смерть за батьківщину не раз висушує багато сліз, гоїть багато ран, кладе край нескінченно багато терпінням, що вона приносить втомленим борцям щось більше — бажаний супокій, але — що важніше, — той народ гордих нуждарів, котрому вирвано народне серце, його рідну мову, знов вернув по довгих століттях до мови батьків. А цей поворот, це відродження вмерлої, скостілої в мові гнобителя нації спричинив ніхто інший, тільки ірландський учитель і ірландський священник. Вони не тільки влили в масу цілющий елемент національної свідомості і гарної традиції, але й вшпилили в неї ті високі ідеї боротьби за право народу, що довели до реституції вмерлого народу і вмерлої ірландської державності. Народна школа і церква — це два найвищі й найзагальніші і найбільші університети.

І український учитель поклав великі заслуги коло національного відродження українського народу на державне усвідомлення. Не улягає сумніву, що ідейний український учитель і під цим оглядом сповнить своє завдання, а своєю жертвенною працею втягне також і священника в народну роботу.

Кооперація в школі.

Одною з головних причин слабого розвитку кооперативів в нас є недостача кооперативної освіти і виховання широких мас нашого населення. Тому лихови зарадити може в першій мірі народний учитель своєю працею, а працю тото повинен він почати в школі серед шкільної дітвори, бо наколи він молоде покоління виховає в кооперативнім дусі, то будучність буде належати до кооперації. Це річ ясна і доведена досвідом других країв, які високий розвиток кооперативного життя завдячують праці народного учителя, а найкращим приміром цього є Данія, або Фінляндія, яка свою

назву „зразкової країни кооперації“ завдячує народному учительству, яке головню причинилося до світлого розвитку кооперації в тих краях.

Та поки учитель до тої праці візьметься, мусить сам до неї добре підготуватися, як то ми вже в попередній статті (Економічна робота учителя на селі) старалися показати.

Коли він сам вже до тої роботи підготувався, повинен підготувати до неї дітей.

Треба їх запізнати з ідеєю і основами кооперації та користями, які вона подає. Треба це зробити в приступний спосіб оповіданнями і примірами взятими з життя і історії кооперації. Хосенним є повести дітей до кооперативи і їх з працею її на місці запізнати. При науці рахунків добре буде давати приміри з інтересів кооперативи.

Потім можна приступити до обговорення справи основування кооперативи. Коли в дітей слідно охоту до заснування кооперативи, треба приступити до діла. Предложити дітям статут кооперативи, його основно а приступно пояснити, познакомити їх зі способом ведення кооперативи, з ціллю і способом ведення книг і діловодства, вказати на вагу точного ведення агенд і книг кооперативи та зібравши, уділи приступити до діла засновуючи шкільну Крамницю. Зачинати можна невеликим капіталом, але зложенням самими дітьми. Най вони приучуються від малого зачинати, най боряться з трудностями, бо в той спосіб найкраще навчатися їх поборювати та вироблять в собі завзяття і витривалість так в життю потрібну. В їх праці повинен учитель бути їм помічним радою і ділом та притім мусить він добре вважати, щоби не вбивати, а противно розвивати самостійність в дітей і при звичаювати їх до праці без оглядання на посторонню поміч. Треба глядіти, щоби дитина не впала, але притім треба пускати її саму ходити, бо инакше ходити не навчиться.

Про хосенність такої роботи для виховання дітей, а з окрема для підготовування кооперативного життя на селі не треба багато говорити. Вона навчить дітей духа солідарности, виробить в них горожанське почування, навчить їх самопомочи, та виховає їх на правдивих і щирих кооперативістів.

На закінчення вкажемо на пару брошур, які в тій праці учителя можуть йому бути дуже помічні, а саме мала, але дуже інструктивна книжочка О. Клюге: Кооператива в школі, С. Бонковські: Кооператива учеників, Мельчарські Рахунковість споживного стоварищення, всі в польській мові, бо на жаль українських не маємо. Дістати їх можна в Редакції „Сподем“ в Варшаві, Мокотів ул. Міцкевича або в якійсь більшій книгарни в краю.

Д. Коренець.

З тернистого шляху українського учительства

Арт. 4. польського закона з дня 21. жовтня 1919, про організацію адміністраційної статистики (В. зак. Річп. П. ч. 85 поз. 464) постановляє:

Зізнання, починені на основі обов'язку, наложеного по думці арт. 2. (зізнання певних фактів, згідно здавання з них статистичних звітів) можуть бути уживані лише до цілей статистичних

і не можуть бути уділювані публичним властям ані приватним особам в іншій цілі.

За стисле перестерігання цієї постанови відповідают особисто функціонарі, які беруть участь у дослідках.

§ 7 розпорядку ради з дня 9. червня 1921. поз. 368 (В. зак. Річи П. ч. 58 постановляє:

Зізнання, починені в часі спису (конскрипції), будуть уживані лише до цілей статистичних і не можуть бути уділювані публичним властям ані приватним особам в іншій цілі, а з окрема не можуть бути основою до накладання податків, переводження реквізицій або виточування доходжень судових або адміністративних.

Так постановляє закон.

Що каже практика?

Rada Szkolna Powiatowa w Rawie Ruskiej L. 3282. Rawa d. 26. XI. 1921. Do P. Dymitra Stasiowa, nauczyciela w Magierowie. Reskryptem z dnia 14. XI. 1921 L. 38137. Kuratorjum O. S. L. wstrzymało Panu z dniem ostatniego pobrania dalszą wypłatę poborów służbowych, ponieważ funkcjonariuszem Rzeczypospolitej Polskiej może być tylko ten, który w sposób niedwuznaczny i bez zastrzeżeń uznaje siebie za obywatela Państwa Polskiego. Ponieważ Pan według pisma Starostwa z d. 31. X. 1921 L. 26.852 podczas spisu ludności, rubrykę co do obywatelstwa wypełnił w sposób nieodpowiadający powyższemu warunkowi, przeto nie może Pan zajmować posady funkcyjnarjusza Rzeczypospolitej Polskiej. Wykonując wyżej naprowadzony reskrypt Kuratorjum Rada Szk. Pow. zwalnia Pana z dniem dzisiejszym z zajmowanej posady nauczycielskiej. Przewodniczący:

Gołębiowski m. p.

Подібними актами (без права вношення рекурсу) позбавила шкільна влада служби, платні і шкільного мешкання і то без жадного переслухання і дисциплінарного доходження понад сто осіб з поміж українського учительства лише за те, що не виповнили рубрику приналежності конскрипційного аркуша або виповнили словами: Східна Галичина під зарядом Польщі і т. д.

Ось імена деяких з них:

Микитин Маріян повіт Дрогобич; Залітач Марія повіт Жовква; Вербенець Василь повіт Ярослав; Іванець Володимир, Швець Ігнатій, Вінцовський Іван, Стасів Дмитро повіт Рава руська; Гуменюк Іван повіт Гусятин; Сальваровський Антін, Боднар Василь повіт Печеніжин; Загарівський Василь, Плащак Розина повіт Городенка; Туркевичівна Іванна, Шанковська Іванна, Чучманівна Марія, Борисиківна М., о. Пришляк катехит повіт Камінка струмилова; Левицька Іванна, о. Володимир Стеблецький катехит, повіт Городок ягайлонський; Нарольський Іван повіт Калуш; Штень Володимир, Савицька Катерина повіт Долина; Олена Палятинська, Равлюк Василь і Анна Равлюк повіт Снятин; Гриць Мухній, Анна Мухнійова повіт Надвірна; о. Володимир Бук катехит, о. Побігушка катехит, Іван Сухінський, Юстина Сухінська, Анна Патроцька повіт Золочів; о. Лада катехит повіт Долина; Олена Горницька повіт Старий Самбір і т. д. і т. д.

Позаяк в усіх майже повітах усе українське учительство не подало при списі населення в ру-

бриці приналежність „Польща“, виточила шкільна влада доходження, дисциплінарки і пр. проти решти українського учительства і то на пр. в повітах Рава і Старий Самбір масово.

Українське учительство виповнило рубрику приналежності після фактичного стану справи. Чейже всі пів і офіційальні польські часописи подавали майже що дня на своїх сторінках, що справа Східної Галичини ще не вирішена і має бути що йно вирішена. Отже не вирішена також й приналежність мешканців Східної Галичини.

Завіщож так страшно і немилосердно карують шкільні влади українське учительство?

Самоволя шк. інспектора.

Міністерство Освіти в Варшаві увело у всіх народних школах рескриптом з дня 24. мая 1921. ч. 10245 І. нові пляни наукові, а обіжником львівська Кураторія шкільна з дня 13. липня 1921, ч. 4740 ІІІ. Дз. У. з дня 28. липня 1921, ч. 11, вводить ті нові пляни наукові з початком шк. року 1921/22 в життя. На основі наведених розпоряджень в народних школах з українською викладною мовою уводиться наука польської мови доперва в третій класі, взглядно на третім році науки. В польських школах, в яких наука української мови є обов'язковою, поступається аналогічно. До наведеного обіжника додає Кураторія навіть подрібний тижневий вимір годин для кожного предмету особно, який споряджено на основі наведеного міністерського розпорядження. Рада шкільна повітова в Камінці струмилівій видає знов від себе дня 10. грудня 1921 р. ч. 3518 новий обіжник, яким зносить оба повищі розпорядження своїх вищих властей, а уводить нові, свої оригінальні пляни наукові, подиктовані мабуть „організацією народовою“. Обіжник той для яскравого висвітлення анархії, яку вводить самовільно шк. повітова Рада в Камінці струм. наводимо низше в оригіналі і запитуємо цю дорогою Міністерство Освіти в Варшаві і Кураторію шкільну у Львові, кого тепер підчинене учительство має слухати і який авторитет тих вищих властей супроти камінецької Ради шк. пов., яка допче і нерує їх зарядження.

„Rada szkolna powiatowa w Kamionce strum. Kamionka str. dnia 10. XII. 1921. L. 3518. Okólnik do wszystkich szkół powszechnych z językiem wykładowym ruskim powiatu kamioneckiego. W myśl okólnika b. Rady szkolnej krajowej z dnia 8. sierpnia 1919 r. L. 221/pr. ogłoszonego w Dz. U. Nr. 7. z d. 15. sierpnia 1919 strona 172 — Uwagi ogólne Rada szkolna powiatowa zarządza, ażeby we wszystkich szkołach powszechnych tutejszego powiatu z językiem wykładowym ruskim nauka drugiego języka krajowego rozpoczynała się od II. stopnia począwszy w 2-ch godzinach tygodniowo w miejsce języka ruskiego. W skutek tej zmiany zatwierdzony podział godzin na bieżący rok szkolny 1921/22 nie ulegnie zmianie, a ilość godzin języka ruskiego zmniejszy się o dwie godziny w tygodniu. Przepisanym podręcznikiem na tym stopniu jest Elementarz. Przewodniczący Lasota w. r. Наведений обіжник бувшої Ради шкільної краюї з дня 8. VIII. 1919 Ч. 221/пр. говорить так: „Pragnąc skupić uwagę nauczycielstwa około nauki języka polskiego, jako zasadniczo najważniejszego czynnika kształcącego, Rada szk. kraj. przenosi naukę języka ruskiego z drugiego roku nauki na trzeci rok“.

Більше про ту справу в тім обіжнику ані словом. Видимо отже з наведеного, що зарядження ті відносяться навіть до шкіл польських, а не українських. Вкінці належить ствердити, що обіжник той по упадку Австрії вводив провізоричні зміни в плянах наукових, який ухилено заведенням дефінітивних плянів наукових розпорядженнями, наведеними на вступі Міністерством Освіви і Кураторією. Так отже п. Лясота своїм типовим невіжеством шкільних законів, які прецінь повинен би знати, вводить анархію, за яку Міністерство Освіти і львівська Кураторія повинні винахід п. Лясоти опатентувати.

Зїзд українського жіноцтва.

За ініціативою нового виділу „Союза Українок“ скликано на день 22. і 23. грудня 1921 р. Жіночий Зїзд. Поклик зїздового комітету найшов чуткий відгомін серед українського жіноцтва. На зїзд приїхали делегатки не тільки з усіх місцевостий краю, а й з Відня, Праги, Буковини і представниці придніпрянського жіноцтва з різних центрів української еміграції в Польщі. Велика зала „Народного Дому“ була битком набита учасницями Зїзду. Предсідателькою Зїзду вибрано К. Малицьку, до почесної президії вибрано: Ольгу Кобилянську, Софію Русову, Олену Січинську і Марію Черняхівську.

Після довгої низки привітів, які є найкращим покащиком актуальності і доцільності Зїзду, розпочався реферат пані Мілени Рудницької-Лисякової на тему: „Жінка в громадському житті“. Дальше мали йти реферати: Д. Старосольської (Огляд до теперішньої діяльності), О. Шепаровичевої (Організація жіноцтва на будуче), К. Малицької (Жінка а виховання) і К. Гриневичевої (Жіноча преса і видавництва).

Референтка п. М. Рудницька-Лисяк вказала, як повинно поставитися наше українське жіноцтво до актуальних питань сучасної хвили, до української державности, до політики наших національних провідників, при чім підчеркнула різко, що українське жіноцтво мусить грімко запротестувати проти всякого політичного партикуляризму, що воно мусить

стати тим цементом, що зєдинить усі ворожі собі хвилево чинники в українському державному організмі.

Реферат, глибоко обдуманий, льогічно переведений і сміло виголошений, захоплював аудиторію, яка не щадила прелегентці оплесків признання. Та під кінець реферату п. М. Рудницької-Лисякової комісар поліції відібрав референтці голос саме в місці, коли вона сказала: „Українським центром мусить бути Київ“, і розв'язав Зїзд. Мимходом кажучи, вже з самого юридичного боку не мав комісар права відбирати бесідниці голосу, це могла зробити тільки президія. Та до таких юридичних „неформальностей“ за цих два роки ми надто призвичаєні.

й як початок організаційної праці українського жіноцтва. Цеж вперше зіхалися представниці українського жіноцтва з усіх закутин української землі. Пляни широкої організаційної праці рознесуть вони по краю. І ми певні, що ці пляни візьмуться зразу проводити в життя. Українське інтелігентне жіноцтво у нас являється вже значною силою. Ця сила мусить виступити організовано і поширити свою працю на всі ділянки суспільного життя.

Так отже Зїзд не відбувся. Не прийшли під обиради і дискусію найважливіші реферати, не вислухано звітів відпоручниць краєвих і закордонних жіночих організацій, не ухвалено резолюцій. Здавалося: ціль Зїзду неосягнена. Та ми певні, що підєм духа, який саме мусило зродити таке незаконне розв'язання Зїзду, має також свою ціну.

Українське учительство, яке в своїх рядах числить так значний процент товаришок, бажає українському жіноцтву:

„Нехай цей Зїзд буде початком добротворчої акції українського жіноцтва в створенню трівкої всеукраїнської організації, яка захистить їх в хвилях тяжких переживань і поставить їх на рівні з муштинами в ряди борців

* * *

На Всеукраїнський Жіночий Зїзд, який мав відбутися дня 22. і 23. грудня 1921 р., порішила Головна Управа В. П. У. вислати свого відпоручника для зложення привіту Зїздови. Склалося одначе так, що в цей день відпоручник Головної Управи несподівано перешкоджений не встиг явитися на Зїзді. З цього приводу Головна Управа Т-ва висказує свій жаль і заяву, що до емансипаційних змагань нашого жіноцтва відноситься з найбільшим признанням і симпатією.

Управа Т-ва В. П. У.,

Вісти з Матернього Товариства.

Чергове засідання Надзірної Ради Матернього Т-ва відбулося 24. грудня 1921 р. Присутні всі члени крім тт. Зубрея і Ковальчука. З дирекційного звіту з діяльності Управи Т-ва, який зложив т. дир. Ліщинський, замітніші слідуєчі справи:

Відносно органу Т-ва „Учительського Слова“ поставив референт внесення видавати його як двотижневик, мотивуючи це тим, що теперішнє положення вимагає як найчастішого контакту Управи Т-ва з Окр. Відділами та поодинокими членами Т-ва і що „Учительське Слово“, являючися раз в місяць, не сповняє свого завдання. Ухвалено видавати „Учительське Слово“ як двотижневик, коли на це позволять фонди Т-ва.

Тому, що через спадок вартости теперішньої валюти поглинає адміністрація Т-ва великі квоти, вплачувані до тепер місячні вкладки і пренумерати далеко не вирівнюють видатків Т-ва, ухвалено піднести висоту членських вкладок місячно з 80 на 100 Мп. а передплату за „Учит. Слово“ місячно на 50 Мп. від січня 1922, а то на основі уповажнення загальних Зборів з дня 11-го і 12-го липня 1921 р.

З причини, що Кураторія Льв. Шк. Окр. зірвала зносини з Управою Т-ва, звертається Управа Т-ва в усіх важніших справах до Міністерства освіти.

Рішено висилати на Загальні Збори і Сходини Окр. Відділів делегатів Управи Т-ва.

Директор Товариства тов. Коваль, зложив касовий звіт за 1921 р. і проєкт бюджету на 1922 рік. На вступі свого реферату заявив, що бувають деякі нарікання в кругах членів Т-ва на не правильне ведення касового діловодства. Багато кленів, які вплатили за „Учит. Слово“, членські валадки і уділи на Учит. Дім нарікають, що Управа Тов-а домагається мимо цього вирівнання залеглостий. В тій справі муситься дати сдідуюче висношення:

Передплата „Учит. Слова“ змнялася протягом 1921 року п'ять разів, а членські вкладки в першім кварталі виносили місячно 20 Мп., в другім і третім місячно 50 Мп. в четвертім кварталі 80 Мп. місячно. Члени Товариства, які з початком 1921 р. вплатили на „Учительське Слово“ і членські вкладки піврічно і річно з гори не знають про це, що зложеними ними квотами вирінується потім вкладки і пренумерату за кожний місяць після обов'язуючої в тойже час висоти вкладок і пренумерати. Багато членів, висилаючи гроші почтовими переказами, не подають на відтинках, на яку ціль гроші пересилають. Помимо ургенсів зі сторони Товариства не відповідають на запитання і це є причиною, що не можна як слід законтувати одержаної квоти. Часто будає, що члени на почтових переказах і чеках українського Педагогічного Товариства долучених до „Учит. Слова“ посилають гроші для Товариства В. П. У. Ті суми до каси Тов-а В. П. У. не впливають.

Залеглости в членських вкладках з перед 1921 року теперішня Управа виказує після контових книг. Багато членів за австрійських часів пересилало гроші чеками, які Товариство за посередництвом віденської поштової Каси одержувало. Після кількакратних змін влади у Східній Галичині часто гроші і списи членів на одержані чекові суми не вплинули до Товариства так, що відповідне законтовання їх було неможливе. Було кілька випадків, що вислані гроші до Т-ва доручувала почта доперва по внесенню реклямацій. З поданих причин бувають певні неточности в касовості Управи Товариства. Для управління касового діловодства висилає Управа Тов-а до Окр. Відділів точні вкази вплачених і залягаючих квот усіх членів після евіденційних книг, зложених перед 1914 р. Деякі Окр. Відділи не зрозуміли цілий і інтенцій Товариства і не перевели належитого справлення вказів після поданих Управою Т-ва вказівок, чим унеможливають управління евіденції.

Не всі члени Товариства вплачували точно членські вкладки, передплату на „Учит. Слово“, зворотні підмоги і інші залеглости до Товариства. З кінцем падолиста 1921 р. за „Учит. Слово“ залягають члени 131.000 Мп., за членські вкладки 529.376 Мп. — разом 660.422 Мп., не числячи інших залеглостий за видавництва, зворотні підмоги і т. п. З цієї причини касовий недобір Т-ва з кінцем грудня виносить понад чверть міліона марок. Організаційна свідомість укр. учительства є гарнішою, чим перед війною, однак не стоїть ще на цій висоті, на якій стоять подібні учит. організації у інших народів. Якщо усі члени Тов-а вирівна-

ють усі залеглости і точно вплачувати-муть біжучі належитости, сповнить Управа Т-ва прийняті на себе обов'язки.

З причини нестійности польської валюти, годі усталити висоту приходів і розходів на 1922 р.

Управа Т-ва наложила на всіх членів Тов-а півпроцентовий податок від повної місячної платні на допомогивий фонд.

Часи непевні, від часу до часу з всіляких причин шкільні власті звільняють укр. учителів зі служби. Лишаються вони без куска хліба. Багато вдів і сиріт по народних учителях як тоже родини по неприсутніх в краю учителях звертаються до Товариства о поміч. Товариство не має на це спеціальних фондів. Тому Надз. Рада звертає на це увагу і ухвалила загальне півпроцентове оподаткування цілого укр. учительства на вище згаданий фонд. Це оподаткування переведуть Окр. Відділи а зібрані суми разом з вказами висилати-муть до Матірнього Т-ва.

Щоби вже раз покінчити справу з довгами Учит. Дому, ухвалено розписати нову субскрипцію уділів по 1000 Мп. Наколи Т-во позбудеться довгу, який тяжить на Учит. Домі, буде могло приступити до реалізації прочих справ як Учит. Бурси, Учит. Приюту, Учит. Кооперативи.

Дир. т. Коваль вніс резигнацію з виборного директора Т-ва з причини лихого стану здоров'я. Резигнацію прийнято а за працю, яку весь час вів в хосен Т-ва з успіхом, Надз. Рада висказала йому щирю подяку. Рівночасно вніс резигнацію з члена Надз'рної Ради тов. Білінський. На місце уступившого т. Білінського Надз'рна Рада кооптувала т. Андрія Зеленого. Містоголовою Надз'рної Ради вибрано т. Ковалю, виборним директором тов. Зеленого.

Правильник для Дирекції і Окр. Відділів рішено предложити Надз'рній Раді до затвердження на найблищому засіданню.

Надз'рна Рада рішила скликати конференцію голов Окр. Відділів на день 25. марта 1922 року. Програму конференції подасться в сдідуючому числі.

ПРИЗНАННЯ.

Зі всіх Окружних Відділів В. П. У. найкраще зорганізований і найгарніше розвивається підгаєцький Відділ. Згуртовані у Відділі всі учителі Українці цього повіта і незвичайно точно виконують всі поручення Головної Управи: вирівнали залегли і біжучі членські вкладки, усі зложили уділи на „Учительський Дім“ і передплату за „Учительське Слово“. На місячних сходинах являються всі члени в комплекті і обговорюють актуальні справи. Це є доказом, що члени знають ціль станової організації, її мету і мимо всякого рода перепон з мужним завзяттям і витривалістю прямують до неї. Тому Головна Управа висказує прилюдно щирю подяку і признання так Виділовим як і прочим членам Відділу.

ПРИГАДКА.

Обіжником до Окружних Відділів, який був поміщений в ч. 11-12 „Учительського Слова“ за місяць жовтень і падолист 1921 р. Дирекція В. П.

У. візвала їх, щоби для справлення і доповнення евіденції прислали їй в найкоротшому часі спис зайнятих як і безробітних учителів після поданого формуляра. З прикростю треба ствердити, що досі тільки 11 Відділів приновилися до цього обіжника і жадані списи переслали. Інертність решти Відділів утруднює і спиноє Дирекцію у веденню успішної організаційної акції. Пригадується ще раз Окружним Відділам цей обіжник і взивається їх негайно згаданий виказ зладити і його Дирекції переслати. Як що в короткому часі бажані списи не наспіють, Дирекція буде змушена байдужні Відділи прилюдно нап'янувати.

Рівночасно звертається увагу Товаришів(ок) на вельми актуальні справи, порушені в ч. 8 „Учительського Слова“. Розходиться о практичне використання меншої готівки і забезпечення їй тривалої вартості через льокацію капіталів в закуплених реальностях, через життєву асекурацію і льокацію гроша в кооперативній акції. Окружні Відділи повинні на своїх місячних Сходинах ці справи обговорити і свої остаточні рішення подати до відома Дирекції В. П. У.

З діяльності Окружних Відділів.

СНЯТИН. Товариські Сходина 21. VIII. відбулися при співучасті 35-х членів Тов-а. Товариш Микола Марчук прочитав реферат про „Шкільні Кооперативи“. В рефераті представив стан тої інституції у західно-європейських народів а на доказ, що і у нас можлива праця в тім напрямі, згадав про гарні успіхи шкільного кооператива при українській приватній гімназії в Рогатині перед війною. Референт візвав до заводження шкільних кооперативів при усіх школах в повіті. — Тема реферату зацікавила всіх присутніх і викликала живу дискусію.

На Сходинах 20. XI. було присутніх 27 членів. Ухвалено правильник сходин, порішено обов'язково складати 1% платні для потребуючих товаришів(шок) а також зложити одноразово по 500 Мп. для біженців в Коломні.

ДРОГОБИЧ. Окружний Відділ відбув сходуни дня 4. XII. Між іншими вирішено, що від 1. січня 1922 р. всі члени обов'язані підчинятися постановам правильника та мають вплачувати точно членські вкладки. Належати до Тов-а й платити вкладки обов'язаний кождий учитель(ка) незалежно від того, чи двох або більше членів належить до одної сім'ї.

Чергові сходуни назначені на 1. I. 1922.

ЖОВКВА. Дня 8. грудня відбулися Сходина членів Окружного Відділу. Постановлено відбувати сходуни в першу неділю по першій кождого місяця в льокалі „Укр. Бесіди“ о год. 2. попол. Повні сходуни відбуватимуться що три місяці у вільний від науки день.

СТАНИСЛАВІВ. Чергові сходуни тутешнього Окружного Відділу В. П. У. відбулися 2. жовтня 1921. присутніх 32 член в. На деннім порядку були отсі справи:

- 1) Отворення сходин головою.
- 2) Оподаткування на „Рідну Школу“. Ухвалено, що кождий член Виділу має декларувати і складати на ту ціль місячно мінімальні в Х. ранзі 50 Мп., IX. 70, VIII. 100, VII. 150 Мп. Збірку переводить в першу чергу скарбник нашого Тов-а. Будуть розділені також між товаришів бльочки, щоби улещити складку тим, що їм тяжко видітиса зі скарбником.
- 3) Ухвалено відвисшити вкладку на адміністраційні видатки Відділу на 20 Мп. місячно від 1. жовтня 1921 р. почавши.
- 4) Звернено увагу на відозву Головного Виділу в справі основуючої кооперативи і рішено візвати всіх членів, щоби приступили до Кредитового Т-ва ЕПУ. з новним уділом в квоті 1000 Мп.
- 5) Переведено дискусію над научною програмою науки історії в народних школах у з'язку з новою научною програмою польського М'н. Освіти. Ухвалено припоручити Просвітній Секції опрацювання подрібної програми науки історії України для українських народних шкіл.

6) Внесення: 1) Висловлено бажання, щоби Головний Виділ взяв в свої руки ініціативу видання шкільних підручників. 2) Порішено створити підготовний курс до семінарської матури, о скільки зголоситься відповідне число кандидатів(ток) і знайдеться приміщення. 3) Ухвалено візвати ще раз всіх товаришів(шок), щоби вступити в члени „Народного Базару в Станиславові“.

Сходина в листопаді 1921 р. відбулися при участі 40 членів. На тих сходинах відчитано комунікати Головного Виділу поміщені в „Учительськє Слово“ та письма окремо наспівші до Окружного Відділу. Передискутовано справу складок на безробітних товаришів(шок) і рішено на внесення т. Струтинського візвати товаришів до здекларування в довільній висоті квоти, яку що місяця від 1. грудня 1921 почавши належить складати до рук скарбника.

Рішено взяти участь в курсі скарбників до виділового іспиту і просити повітову шк. Раду, щоби для Українців викладано також українську мову з якої малиби складати іспит побіч інших предметів.

Дискусію над укладом шкільних підручників для українських шкіл відложено до дальших сходин і рішено упросити Просвітню Секцію, щоби опрацювала на цю тему реферат, який бувби субстратом до дискусії.

На сходинах дня 4. грудня 1921 р. було присутніх понад 20 членів. Проводив голова Грицишин. По відчинню письм, що наспіли в міжчасі до Виділу, заохотив голова членів до закупна „Учительського Календаря“ виданого Окр. Відділом ВПУ. в Снятині.

З черги слідував реферат т. Михайла Комановського, який з рамени Просвітної Секції Відділу опрацював „Проект програми до навчання рідної історії в народних школах“. Референт, взоруючися на програмі історії Польщі, уложив свою програму концентричним током і поділив історичний матеріал на два циклі, узглядноючи III. і IV. класу (ступень) — які взаємно себе доповнюють. В першій циклю кладе основнішу вагу на гняжу добу історії України, а в другій узглядноє о новніше добу другої і третьої державности України. Він подав також вказівки дотично сбягу, ходу і методи навчання історії, а вкінці жерела і научні середники, якими треба послуговуватися при науці рідної історії в нинішніх обставинах.

В дискусії забирали голос тт. Феданків, Бирович, Самоверський, Попель, Грицишин і референт. Між іншим підношено, що інспектори домагаються точного вицерпування научної програми історії Польщі також в українських школах. Стверджено, що це жадання не дасться виконати, бо Мін. Освіти, видаючи нову програму навчання лише історії Польщі, мало на думці польські школи, а й Кураторія Л. Ш. О. в своїому розпорядкові дотично уживання шкільних підручників в українських школах виразно говорять, що маєть уживати дотеперішних книжок затверджених властями, що дотично історії треба розуміти так, що в укр. школах треба її учити на основі уживаних дотепер підручників „Школа народна“ зглядно Б. Барвінського „Оповідання з рідної історії“, в яких узглядно передовсім історію України, а подано лише деякі важніші події з історії Польщі. Зазначено також, що інспектор дозволяє ужити на науку історії України також годин призначених на викладну мову.

По полагожденню ще деяких адміністраційних справ, сходуни покінчено.

Хроніка.

Справлення ошибок. У виказі вплачених уділів на „Учительський Дім“, оголошенім в „Учительськє Слово“ ч. 13 поміщено тов. Анну Мельниківну у виказі Ярослав місто Чесанів.

В друку „Учительського Слова“ ч. 11–12 вкрались слідуочі ошибки: у виказі Горлиці має бути Володимир і Анна Полошинович.

Господарсько-освітні ресурси. Обіжником з дня 13. грудня 1921 р. до ч. 1653 пр. львівська Кураторія шкільна здержала нові іменовання кандидатів звання учительського на посади учителів-льок і приказала відкликати будучі в ході іменовання. Причиною того розпорядку: „przykre finansowe położenie Państwa“.

Заборона української мови в слові і письмі. Податкові уряди у Львові і Винниках коло Львова не хочуть виплачувати учительських побо-

рів на українські квіти. Відкидаючи українські квіти, подають аргумент: Według § 96. rozporządzenia Min. Skarbu pokwitowania na płaszc musza być pisane po polsku. Za osoby nie umiejące pisać po polsku, mogą napisać pokwitowanie innej osoby, ale nie należące do składu urzędników kasy.

Ця нетерпимість української мови являється також і у шкільних повітових властей. Шкільні, повітові інспектори львівського повіта, панове Косцельні і Вавшак навіть в чисто українських школах забороняють виповняти лекційні денники по українськи, поміщувати на стінах шкільних комнат календар Педагогічного Товариства та поділу годин в українським відписі. Ця заборона дивує нас дуже, бо після обіжника Шкільної Кураторії, поміщеного в урядовім деннику ч. 19., можна уживати в народних школах з викладовою українською мовою шкільних звідомлень з українським текстом. З цього слідує, що не виключене є і уживання лекційних денників з українським текстом і виповнювання їх викладовою мовою школи.

Рішучий протест гр.-кат. Ординаріятів. З огляду на це, що новий шкільний закон на основі ухвали польського Сейму арт. 10. уст. з 4. червня 1920 р. про тимчасовий устрій шкільної влади рескр. Міністерства Освіти з 8. лютого 1921 р. Д. зак. Р. П. з 19. II. 1921 р. ч. 16. поз. 97. обмежив права церкви і нашого народу на території Східної Галичини в креованих нових шкільних повітових і місцевих Радах, в склад яких давніше входили священики, а тепер вони від цього виключені, в виду меншости членів українського населення в шкільних повітових Радах, з голосом яких ніхто не числиться, всі три гр.-кат. Ординаріяти відкликали з тих урядів своїх відпоручників на так довго, доки в устрою цілого шкільництва не вернуть нормальні, справедливі відносини супроти нашої церкви, школи, учительства і нашого народу.

В справі прийняття до служби бувших урядників українського уряду. З Варшави доносять: Польське міністерство справедливости розіслало до презесів польських судів і прокураторів обіжник в справі прийняття до служби бувших урядників західної області У. Н. Р. Таким урядникам в разі прийняття їх до служби мається почислити професійну а не урядову функцію в українському уряді. Роки від хвилини, як Польша заняла Східну Галичину аж до дня зложення присяги, не будуть почислені.

Чеський консулят у Львові. Консулят чехословацької републики міститься при вул. 3. Мая ч. 2. Урадування консуляту почалося 1. січня 1922 р. В обсяг його діяльності входить подагоджування пашпортових справ для мешканців Східної Галичини. Справи західної Галичини полагодує чеський консулят в Кракові вул. Голембя ч. 18. Урядові години від 10—1.

Обіжник Міністерства Внутр. Справ з д. 27. XI. 1921. р. ч. Пр. 1327 пояснює, що з огляду на арт. 7. розпорядку Ради Міністрів з дня 9. VI. 1921 р. в справі переведення загального спису населення „Ден. з. ч. 158. поз. 368“ зізнання пороблені в часі спису не можуть становити матеріалу до жадних адміністраційних виступів. Так говорить наведений обіжник. На ділі бачимо щось иншого: Шкільні повітові Ради звільнили з посад кількадесять учителів-Українців і позбавили їх службових поборів. По думці цього розпорядку по-

винна Шк. Кураторія тих учителів реститувати в їх службових правах.

Які польські грошеві банкноти уневажуються? Подаємо до загального відома, що польська державна каса уневажнює всі „білі“ грошеві банкноти а то:

- 1) Грошеві знаки по 1 Мп. з датою 17. мая 1919.
- „ по 5 „ „ 17. мая 1919.
- „ „ 20 „ „ 17. мая 1919.

Ці грошеві знаки не йдуть вже від 1. жовтня 1919 р.

- 2) Банкноти по 100 Мп. з датою 15. лютого 1919
 - „ по 500 „ „ 15. січня 1919
 - „ „ 1000 „ „ 17. мая 1919
- ня йдуть уже від 15. грудня, а можуть бути вимінені тільки до 15. січня 1922 р.

3) Грошеві знаки вимінюють тільки Польська Краєва Каса Позичкова в своїх філіях у Львові, Станиславові, Тернополі і Перемишлі.

„Комітет обивательскі“ має знову роботу. Редукція урядників після пляну міністра Міхальського має бути переведена в цей спосіб, що в кожному повіті створиться окремий „комітет обивательскі“, зложений з начальника суду, представника дирекції скарбу і бурмістра. Комітет переведе спис всіх службовиків по урядах та видаватиме „опінії“, що до їх редукції. Як виглядають такі опінії, що їх видає „комітет обивательскі“ це від трох літ відчуваємо всі на власній шкірі, передовсім ми українське учительство.

Осторога! В послідних часах поширюються в нашім краю вісти, начеб дехто з наших передових людей плянував угодову акцію з Поляками і польським урядом. Метою поширювання цих вісток є ослабити наші карні ряди і викликати недовіря до нашого національного проводу. Можемо впевнити наш загаль, що ніхто з наших передових людей о переговорах і не думає. Це лиш видумка провокаторів, яких метою є схвилювати публичну опінію українського громадянства. Треба тому вистерігатися провокації і провокаторів, освідомляти всіх, щоби не входили в ніякі зносини з непевними і мало собі знаними людьми, не дати вивестися з рівноваги і недозволити підманювати себе неправдивими наклепами. Збережім рівновагу і заховаймо зимну кров!

До учительства судового округу Камінка струмилова. По довгих трудах і заходах удалося остаточно узискати позволення на відбуття Загальних Зборів на день 8. грудня 1921. в справі відновлення Окружного Відділу В. П. У. в Камінці струм. На цей день прибуло на 19 учителів(льок) чинних в тамошньому окрузі лише трьох учителів і одна учителька, з яких не удалося навіть скласти Відділу. Проче учительство не сповнило свого обовязку супроти своєї організації, яка многим з них ставала вже нераз в пригоді. Такої невдячності і такої інерції, яку оказало своїм поведінням камінецьке учительство, не легко вже нині знайти навіть в найнищих і найтемніших верствах нашої суспільности. Камінецьке учительство дало наглядний доказ, що воно мабуть незріле еще до сповнення тої великої задачі, яка жде українське учительство в найблищій будуччині. Товариші(ки)! Тямте, що можете знова знайтися в обставинах, які приженуть Вас до нашої домівки, але тоді вже не сподійтеся у нас помочі. Учительство, котре не належить до нашого Товариства взагалі, або що

не сповняє точно своїх членських обов'язків, держимо в строгій евіденції і в слушний час використаємо їх байдужність. Ті, що нині замітають шапками покірно чужі пороги й не стямляться, як весь труд їх пирхне в одній хвилині, а золоті їх мрії розвіються з вітрами.

Вживаємо все учительство камінецького судового округу згуртуватися в своєму Окр. Відділі а поки це наступить, вирівнати усі залеглисти в Головн. Управі Т-ва.

Цю відозву проситься подати до відома тим товаришам(кам) камінецького повіта, які не є передплатниками „Учит. Солова“.

Управа Т-ва В. П. У.

Населення Львова. Після оголошеного висліду спису населення Львова, живе в нашій місті 218.915 люда, (99.072 мушин і 119.843 жінок). З того Поляків усього 116.446, решта головно Жиди і Українці. Зазначити приходиться, що при переписі багато Жидів та Українців записано за Поляків, через що фактичне число тих послідних окажесь значно низшим.

Подяка.

За посередництвом Українського Еміграційного Бюра в Ньюйорку через Земельний Банк Гіпотечний у Львові п. К. Багрій в Ньюйорку переслав на фонд „Учительського Дому“ 1 доляр з допискою: „Один доляр прошу переслати до Заряду будови дому українських учителів. Коли можливо „неучителеви“ стати членом Учит. Дому у Львові, то прошу мене вписати, колиж ні то й без цього хочу тою маленькою лептою положити хоть одну цеголку в будову дому українських мучеників-учителів“.

Зі щирим вдовolenням Товариство наше вписало п. Багрію яко члена Учит. Дому і квоту 2,750 Мп. вписало на його рахунок. Важним для нас у цю пору і той один доляр, пересланий громадянином Багрієм та ціннішою є та його щирість, з якою він стає в підмогу нашій організації. Доказ того, що наше громадянство і тут в краю і на чужині співчуває нашим змаганням, дає нам тверду моральну основу, на якій опremo ми свою дальшу будову.

Бібліографія.

Д-р **Іван Куровець**: **Здоровля хати, обійстя і села.** Бібліотека „Знання“ ч. 9. Наклад У К і А.

Клим Поліщук: „**Веселе в сумному**“, сатиристична о гумористична збірка. Львів, 1921. Накладом видавництва „Русалка“. Зміст: Урок, „Евфросинія“, Казки літної ночі (Майже дійсність). Переспіви співаного (Із записок звичної людини), Боротьба з собою, „Махновець“ (фантастичне оповідання), „Приятель“.

Ілля Сурбучев: **Осінні скрипти.** Песа на 5 дій переклав з російської мови Йосиф Стадник Львів 1921. Театральна Бібліотека „Русалка“ випуск VI. стор. 48. вел. 8". Ціна 160 мп (Григорій Гануляк Львів, вул. Куркова ч. 10).

„**Світ Дитини**“, ілюстрований часопис для дітей. Вийшло з друку ч. 23, на якого зміст складається вірш Остапа Вільшини: Перший сніг, преміювана конкурсова праця Михайла Володимир (Іренка): Ваші і овесники, сценка в 1 дії. М. Єремєєва: Микольців подарунок, оповідання Володимира Островського: Як вуйко був бабою, вірш Павла Микитина: Нема татка, Бляншета: Японські вази, вірш М. Бабія: Паде сніжок, далі ребуси, загадки і т. и. Крім цього знаходиться в числі кілька ілюстрацій. — Квартальна передплата виносить 300 мк. Адреса ред. і адм.: Львів, Зіморівича 3.

Останнє (24) число „Світу Дитини“, часопису для дітей, сконфісковано за один рядок в рубриці „Читайте діти“ і за один уступ в статті „Наш білянс за 1921. рік“. Є це останнє число, яке вийшло минулого року. Як додаток, долучено до нього титулову карту зі змістом цілого річника. В 1922. р. „Світ Дитини“ буде виходити після дотеперішньої програми однаке редакція обіцяє різні улпшення та зміни, очевидно, на користь читачів і передплатників.

Ювілейний стінний календар Українського Педагогічного Товариства на рік 1922. Ціна 100 Мп.

В сорокові роковини Українського Педагогічного Товариства; брош. 60 мп.

З приводу свого ювілею видало Українське Педагогічне Товариство гарно прикрашений великий стінний календар, який повинен найтисся в кожній українській хаті, в кожній школі, в кождім Товаристві. Ціна за календар — цеголка під будову Рідної Школи. Чи найдеться такий Українець чи Українка, що відказалибсь допомогти дрібною лептою до піддержання своїх храмів науки?

Брошурка Українського Педагогічного Тов-а містить статті: **К. Малицька**: Українське Педагогічне Тов-о як воно завязалося, як росло і розвивалося. **М. Галушчинський**: Фонд „Рідна Школа“. — Поклик Головної Управи Українського Педагогічного Товариства до українського Громадянства.

Хто цікавиться історією Тов-а, кому не байдуже інтереси рідного шкільництва, той закупить брошурку, щоби основно познакомитися, якими шляхами ішло і розвивалося Українське Педагогічне Тов-о, які труднощі стрічало на своїй дорозі, чого домагається від нашого громадянства, щоби як слід сповнити свої завдання.

Замовляти оба видання можна в канцелярії Українського Педагогічного Тов-а у Львові, Ринок ч. 10. I. пов.

„**Письмо з Просвіти**“ літературно-просвітний тижневник. Львів, Ринок ч. 10. I) поверх.

Передплата: річно 1.200 мп. чвертьрічно 600 мп. Вийшло 1—2 число за грудень 1921. р.

На зміст того числа зложилося: До читачів, Свято Просвіти. В сорокові роковини УПТ. Супокій (стих) Над свіжими могилами (Адріян Кашенко-Грицько Чупринка) Жовті Води, Збараж і Зборів. Битви над Жовтими Водами (стара Українська пісня). Український університет у Празі. Загальні Збори Тов-а Просвіти. Наші ювілеї (Василь Шурат-Микола Садовський). Вашингтонська конференція. Стих (І. Франка). Наша старовина (Перемишль за княжих часів). Стих (Олесь). Два столітні ювілеї славянських письменників (Достоевський-Гавлічек) Стих (І. Франка) Основуйте бібліотеки. Красуха (шкарлятина) По Україні (огляд) По світу (огляд). Що читати. Вісти з „Просвіти“ (відозви і звіти з життя читалень Просвіти).

Часопис багато ілюстрований.

Від себе додамо лише, що „Письмо з Просвіти“ зредаговано удатно. Побажати, щоб найшло воно своїх читачів в кожній українській родині. Нехайже українське нар. учительство зверне свою увагу на цю часопис.

Першому українському борцеві за права жінки.

Накладом „Союза Українок“ Львів 1921. стор. 16. — Ціна 100 мп.

З приводу Жіночого Зїзду вийшла отся брошурка, присвячена пам'яті Наталії Кобринської, першої піонерки жіночого руху в Галичині. На зміст її складаються отсі статті: Поклін пам'яті першої поборниці прав жінки. О. Коренцева: Наталія Кобринська — Спомини про Неї (три нариси пера сучасників і співробітників покійної письменниці: Др. Т. Окуневського, Климентини Попович-Боярської і Уляни Кравченко). З афоризмів Н. Кобринської про жіноче питання. — Брати (з недрукованих творів Кобринської). Окладинку вкращає портрет Кобринської і вінетка рисунку Олени Кульчицької.

Гарно видана і интересна змістом брошурка повинна найтисся в руках кожної Українки і кожного, хто цікавиться проявами культурного нашого жи тя.

Вільгем Тель: Львів 1921. Історичне оповідання написане А. Лотоцьким на основі драматичного твору Ф. Шіллера. Видання: „Світа Дитини“ — Львів, вул. Зіморівича ч. 3. Ціна 120 мп.

Видавництво „Світа Дитини“ прийнялось за дуже вдячну і великої ваги працю: виховання та формування української дівчини та молодіжи при допомозі печатаного слова. В тій цілі крім періодичного часопису видає книжочки для дітей і молодіжи. Про педагогічну вартість того рода акцій годі розписуватися.

Учительство, яке щиро віддається своєму завданню, признало як могутний чинник в вихованні і формуванні диточу бібліотеку. Щиро Желаємо Видавництву „Світа Дитини“

тини успішного розвитку його праці на цім полі, а Учителству і Родичам радимо звернути увагу на сей важний у вихованні чинник.

Що торкається самої книжочки: „Вільгельм Тель“ зазначимо: Любов свободи, рідного краю, високі вселюдські почування, рами в яких відбувається ціла подія. Оповідання написано дуже інтересно і гарною мовою. 13 гарних образків У. Бавра прикрашають книжочку і підносять її вартість для малих читачів. Книжочка надається також як займаюча і поучаюча лектура для ширшого круга наших народних мас.

Огляд бувальщини українського народу. Коротка популярна історія України написана В. Андрієнком, заосмтрена численними образцями надається до читання для старших дітей і всіх тих, які не маючи змоги вчитуватись в научні обширні твори, хотілиби пізнати, в яких умовах проявлялось і розвивалось наше народне життя.

Книжочка видана в форматі 16 стор. 88. Ціна 200 мп. Замавляти можна через наше Тов-а Взаємної Помочі Учит. Львів, вул. Оссолінських 8.

Збірка уділів

на „Учительський Дім“. (Продовження)

Вплинуло від 26. падолиста по день 31. грудня 1921 р.

Березів: по 500: Дода Михайло.
Бібрка: по 1000: Ткачук Матій.
Бережани: по 2000: Петрицький Іван; по 1000: Петрицька Стефа, Кукурудзів Вікторія, Божиковський Микола, Маленька Анна, о. Іван Кордуба; по 500: Огоновська Марія, Бабуняк Ілярій, Кічакова Олена і Юськевичева Юлія.
Броди: по 1000: Андрущак Роман.
Бохня: по 300: Горбачук Остап.
Войнилів: по 500: Козлівський Теодозий, Самотовківна Анна.
Горлиці: по 1000: Ліщота Степан.
Городенка: по 1000: Стрільчиківна Одарка, Прокопович Ольга; по 760: Бабіцька Ольга; по 645: Бачинський Роман; по 375: Новодворська Ольга; по 365: Ясельський Карло; по 250: Гусаківська Леся, Прокопович Осипа.
Гусятин: по 500 Шанковська Мстислава.
Долина: по 1000: Титовський Микола, старший.
Дрогобич: по 1000: Ліщинський Осип; по 250: Антонів Михайло.
Жидачів: по 1000: Данилишин Стефанія; по 200: Виницька Марія.
Жовква: по 1000: Фартух Олекса; по 500: Цюківна Євгенія; по 250: Сухова Ольга.
Заліщики: по 1000: Мельниківна Анна, Казимирчук Іван, Рудницька Ольга.
Зборів: по 1000: Баймал Іван; по 250: Банахова Марія.
Золочів: по 1000: Мацюк Яків, Сухінська Юстина; по 500: Тильчак Павло, Моравецький Осип, Зогоруйко Льонгін; по 300: Піріг Семен; по 250: Гулін Володимир; по 90: Кондюхівна Анна.
Косів: по 1000: Лозовський Осип, Лозовська Марія; по 500: Гапанович Олександр.
Львів: по 1000: Когут Стефан, Кней Мхияло, Кружлевська Клементина, Мурська Анна, Кияківна Іванна, Бобиляк Михайло, Гаранова Михайлина, Вовкова Павлина, Прокопович Клим Січинська Марія, Топільницька Марія; по 500: Сеиця Михайло; по 200: Шипайлівна Стефанія, Гошовська Емілія, Набак Ілярій.
Мостиска: по 1000: Дуцьківна Ольга, Федевич Евфрозина; по 500: Худорович Гнат; по 500: Будзиновський Евстахій.
Надвірна: по 1000: Дмитрик Ілля; по 913: Гаврилякова Емілія.
Перемишль: по 1000: Бродович Розалія.
Перемишляни: по 1000: Войчак Лев, Ульванська Стефанія.
Печеніжин: по 1000: Трутняківна Параскевія.
Підгайці: по 500: Малис Кипріян, Малисова Альбіна; по 200: Слободзінський Дмитро.
Рава руська: по 1000: Черевківна Софія, Корчинський Григорій, Корчинська Анна.
Радехів: по 250: Макітра Гриць.
Рогатин: по 1000: Сим Михайло; по 700: Боднарівна Вася, Городцька Анна; по 235: Гафтар Олександр.
Рудки: по 1000: Беген Іванна.
Скалат: по 1000: Лотоцький Михайло.

Снятин: по 1000: Кокорудз Антін, Курилюк Стефан, Пікула Олександра.

Сколе: по 500: Івасиків Андрій; по 100: Йосифовичівна Софія.

Сянік: по 1000: Судомир Григорій; по 500: Ковалів Михайло, Демкович-Добранський Іван.

Товмач: по 2000: Терпіляк Андрій; по 500: Жилава Софія, Комановський Лев, Михайлівський Євген, Симчук Іасиль; по 450: Мусій Василь.

Турка н. Стрийом: по 500: Німчановський Микола.

Чортків: по 1000: Ільницька Анастасія.

Ярослав: по 500: Дуб Йосиф.

Волинь: по 1000: Кобринович Тит.

Чехословаччина: по 1000: Цеглинська Євгенія; по 700: Карванський Олекса.

Вплачено по день 31. грудня 1921. 1,919.930 М 20 ф.

Крім того зложили на Учительський Дім вартісними паперами (які дотепер не зістали ще зреалізовані) слідуючі товариш(ки):

Камянський Володимир Білоберезці, Куліковський Володимир Увисла, Свишук Іван Зелена, Климко Володимир Кам'янка лісна, Гречило Іван Кобиловолоки, Вітковицька Теодозія Кути, Цапів Іван Бортків, Мусій Теодор К'рив, Василек Олекса Чернатин, Тучапська Людвика Коровиця лісна, Козівна Марія Борзова гора, Дубівна Ольга Бучач, Щербатий Теодор Унів, Василькевичева Марія Суха Воля, Сальваровський Антін Березів, Костирківна Ателя Розділ, Лельо Софія (дар) Бовень, Корчинський Г. игорій Угнів, Кретів Стефан Підгайчики, Городецька Анна Путятинці і о. кат. Антін Панчак Розділ.

По зреалізованню повисших облігацій подається до відома Товаришам(кам) позискану квоту для евентуального дповнення уділу.

ОГОЛОШЕННЯ.

Відкрита передплата на 1922 рік на велику щоденну часопис „Українська Трибуна“, орган української незалежної громадсько-політичної думки, виходить у Варшаві під провідним керівництвом Олександра Саліковського при участі видатних українських літературних сил.

„Українська Трибуна“ виходить по програму великих політичних часописів, містить докладні відомості про діяльність Державного Центру Української Народної Республіки, про життя української армії по таборах і про становіще української еміграції в різних місцевостях Європи, подає на своїх сторінках широку інформацію з різних місцевостей Великої України, а також Галичини, Буковини, Угорської України і інших українських земель. Боронить суверенність України від імперіалістичних замахів на неї з боку чужинців. Кожний громадянин, що співчуває ідеалам демократично-республіканської державности, повинен читати „Українську Трибуну“ і допомагати її поширюванню поміж громадянством та населенням Українських Земель.

Адреса Редакції: **Варшава, Новий Світ 22.**

Умови передплати в Польщі: на один місяць з доставкою 700 мп. — Передплата за кордоном в польській валюті: 1.000 мп. на місяць, або: в Америці — 1 дол., у Франції, Голландії і Бельгії — 10 фран. франц. в Італії — 10 лірів, в Швейцарії — 5 франк. швайц., в Німеччині — 75 мар. німц., в Чехословаччині — 25 кор. чеськ., в Болгарії — 50 левів, в Румунії — 50 лей, в Австрії — 1.400 корон австрійських, в Югославії — 20 дьяна.

УКРАЇНСЬКА СПІЛКА „ТОПАС“

Торговельно-промислова спілка з обмеженою порукою
Львів, вул. Крашевського 19а. — Число телеф. 624.

Спілка достарчає: РІЛЬНИЧІ машини, молотильні, млинки, січкарі, плуги і т. д. — **МОТОРИ** бензинові, ропні, машини млинські і тартаки. — **БУДІВЕЛЬНІ** матеріали: дерево, цемент, бляхи і т. д. — **ЗАЛІЗНІ** вироби: коси, серпи, сокири, цвяхи, і інші господарські знаряди. — **Купує збіжжя і папу.** — Догідне жерело набуття для Спілок і Кооператив.

Склади: Рогатин Сокаль Тернопіль
дім укр. гім. дім пов. Тов. Кред. вул. Валова.
Представництва: Відень. Прага. Чернівці.

Одиноке українське Товариство взаємних обезпечень на життя і ренти

„КАРПАТІЯ“

Почесний Президент:

Иого Ексцел. митроп. граф Андрей Шептицький.

Товариство оперте на взаємности, а через то усі зиски припадають членам. Ручить вже по трех літах неоспорим сть і незапальсть обезпечення. — Признає по трех літах право викупу, а також вже по трех літах уділяє позички на низкі відсотки. — В усіх справах звертатися на адресу:

Львів, вулиця Руська ч. 18, I. поверх.

„ВІДБУДОВА“

промислово-торговельна спілка
з обмеженою порукою

у Львові: Дирекція: вул. Словацького 14. I. п.

Години уряд. від 9—4

Склад машин: при вул. Костюшки ч. 1а;

Залізничний склеп: вул. Трибунальська ч. 1;

Споживний склеп: Ринок ч. 10 (Просвіта);

порукає:

Господарські машини й знаряди
Кухонне начиння й уладження
Огнетревалі каси
Ремісничі знаряди
Будівельний матеріял
І матеріял до криття дахів
Насіння
Виготовляє кошториси і пляни.

На бажання висилаємо оферти та подаємо пояснення. — Товари висилаємо на провінцію.

Конто в Земельнім Гіпотечнім Банку

у Львові, Підвалля ч. 7.

Адреса:

„ВІДБУДОВА“

Львів, Словацького 14.

Получення телеф. з провінцією

ч. телеф. 330.

„В ПЕРЕД“

орган української соціал-демократичної партії,
одинокий тепер український щоденник.

Місячна передплата виносить 500 Мп.

АДРЕСА: ЛЬВІВ, ВУЛИЦЯ РУСЬКА ч. 3.

НИТКИ

найліп. англ. і франц. марки Clark, Coats і C. B. Harländer; 200 у, 250 у, 500 у і 1000 у. (у = ярд = 0.914 м.) чорні і білі чч. 30, 36, 40, 50 і 60 тузинами і поод. шпульками; ПАН-ЧОХИ, СУКНА, БАРХАНИ, ПО-

ЛОТНА і н. предає наш склеп на I. пов.: дальше

КОСТЮМИ, ПЛАЩІ, СУКНІ, СПІДНИЧКИ і н.,
— — — — —

БІЛЛЯ жіноче, мужеське і н. **ВИКОНУЄ НАША**
РОБІТНЯ СУКОНЬ І БІЛЛЯ по умікованих
цінах від 20 літ існуюча **ЖІНОЧА СПІЛКА ПРОМИСЛОВА**

„ТРУД“ стоваришення з обмеженою порукою.
ЛЬВІВ, РИНОК ч. 39. (вл. дім).

Спілкам і купцям опуст. — Висилка на провінцію за від-повідним задатком.

УВАГА! — КУПУЙТЕ! — ЧИТАЙТЕ!

Вже появилися на прегарному папері

„ПАНСЬКІ ЖАРТИ“,

як перший випуск нового видання творів

Івана Франка.

Ціна одного примірника 600 м. Передплата на 17 випусків
— — 6.000 м. нараз або місячними ратами по 500 м. —

Замовлення і гроші належить слати на адресу:

УКРАЇНСЬКЕ ПЕДАГОГІЧНЕ ТОВАРИСТВО

Львів, Ринок ч. 10. I. п.

На поручену посилку належить долучити 50 мп., а на пачки до 5 кг. ваги 170 мп. — Замовлення полагоджує канцелярія видавництв У. П. Т. у Львові, вул. Костюшка ч. 5. I. пов. для сторін відчинена від 11—1 год. в полудне.

„ЛУК“

Торговельно-промислова Спілка
з обмеженою порукою

Львів, вул. Костюшка ч. 1А.

Приймає замовлення і оферти з усіх галузей рільництва і промислу.

Купує і продає ЗБІЖЕ краєве і заграничне.
Має на складі будівельний матеріял, рільничі машини і знаряди. **Переводить КУПНО І ПРОДАЖ** лісів, ґрунтів, домів, теренів нафтових і каменоломів.

УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО

Орган Товариства Взаїмна Поміч українського народнього учительства.

ПЕРЕДПЛАТА ВІНОСИТЬ: річно 600 Марок, ЦІНА ПРИМІРНИКА **150** Марок
піврічно 300 Марок, чвертьрічно 150 Марок. у Львові і на провінції

Оголошення: За цілу сторінку 16000 М. за $\frac{1}{2}$ ст. 9000 М., за $\frac{1}{4}$ ст. 4000 М., за $\frac{1}{8}$ ст. 2500 М., $\frac{1}{16}$ ст. 1500 М.
Оповістки 200 М. від петитової стрічки. — Оголошення 200 марок від петитової стрічки.

Адреса Редакції та Адміністрації: „УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО“, Львів, Осолінських ч. 8. II. поверх.

Від Редакції.

Багато наших товаришів і прихильників, які бажать до нашого журналу писати, домагаються від нас спрещовання наших завдань, нашої програми. Справа ця важна і актуальна тому, що справа програми „Учительського Слова“ була вже давно обмір-ована, а давня програма вимагає тепер ревізії і нового трактовання.

Як звісно, наш журнал служив до тепер головню справі гуртовання і оборони учительства, справі поширення, нашої організації і виховання вчительства переважно в становім дуі.

Натомісць справу устрою українського шкільництва, справу виховання вчительства в фаховім, педагогічнім напрямі, стало занедбувалося через наш журнал з різних причин. Вправді до цього є покликане педагогічне Товариство і педагогічні журнали. А що Педагогічне Товариство в тому на прями також мало працювало, а педагогічна література в часі війни майже у нас не появлялася, тому ми є тепер свідками дуже сумного стану шкільництва і виховання в нашому краю.

І отсе ми можемо на нашому вчителстві зробити дуже інтересні помічення: між учительством є фахові письменники, політики, організатори, кооператори, етнографи, добрі господарі, і Бог знає що, але добрих знатоків шкільництва і виховання, цього у нас майже нема.

Переживаємо важну епоху — епоху подставання нових держав, епоху будівництва нового життя. Переживаємо епоху реформ, але чи ми до них приготовлені? Ні. Ми бачимо, як нам накидають силою устрій чужого шкільництва, а не знаємо, що з тим зробити, який вихід в того найти. І так життя ставить нас перед доконані факти тому, що ми бездільні. А викрут на оправдання нашої бездільності, що ми того устрою не

узнаємо, справи не розв'язує і не поліпшає. То муторобота в нашому Товаристві мусить бути спрямована на нові шляхи, а вище і аміченій роботі буде пособляти наш журнал.

Не заперечуючи потреби нашої попередньої роботи, навпаки розвиваючи і пособляючи їй далі, наша редакція звертати ме від тепер увагу вчительства на різні проблеми і напрями у вихованню, показуючи їх значіння і вартість і заставляти ме вчительство працювати і обрзуватися в тому напрямі в цілі використання свого знання для піднесення і всестороннього розвитку нашого народа, в цілі його усамоствинення і незалежнення. Дальшою точкою нашої програми буде підготовлявання ґрунту для переведення реформи нашого шкільництва вказувати, після яких засад має бути устроена наша школа, на яких основах мають бути виролені нові методи виховання і навчання в школі, як мають виглядати шкільні книжки і засоби виховання, буде метою нашого органу.

А ті основи устрою шкільництва після нашої думки такі: Нову українську школу треба так устроїти, щоби вона сприяла всесторонньому і ско-рому розвитку українського народа. Нова методика виховання і навчання має розбуджувати в дитині самостійність й ініціативу, утіху і радість, охоту до життя і праці в протиставленню до старої, яка ініціативу і самостійність дитини придушувала.

Рясуючи все вище сказане, подаємо читачам подрібну програму, яка узмістовлюється в оських точках:

А. Справи учительські і організаційні:

- 1) Цілі і завдання значіння і програма нашої організації.
- 2) Робота централі і окружних Відділів.

Пр. 27/22. В імені Річипосполитої Польської! Суд окружний карний яко Трибунал прасовий у Львові рішив на внесок Прокуратурії Державної, що зміст часопису „Учительское Слово“ число 1 з дня 1. січня 1922 в артикулі „Зізд українськго жіноцтва“ в уступах: 1) межі словами „... мусим стати...“ а „стати тим цементом“. 2) межі словами „... суспільного життя...“ а „так отже“ 3) межі словами „... призначені“ а „і як початок“ 4) межі словами „... борців...“ а „на Всеукраїнський“ містить в собі єство злочину з §. 65а) ук. узнав доконану в дні 12 січня 1922 конфіскацію за оправдану

і зарядив знищення цілого накладу і видав по думці §. 493 п. к., заказ дальшого розширювання того друкованого письмення. Заразом видав відв'чальному редактору тої часописи, щоби це рішення помстив безплатно в найближчій числі і то на першій стороні. Невиконання того наказу потягає за собою наслідки предвиджені в §. 21 зак. д. у. з 17. XII. 1862 Д. п. д. ч. б. е. х. 1863, а іменчо засудження за переступство на гривню до 400 мк. Львів, дня 13. січня 1922. (Підпис нечиткий.)

- 3) Інформації про стан учительських організацій у різних державах.
- 4) Організація адміністрації в нашому Товаристві.
- 5) Реєстрація надужить в шкільництві і учительські покривдження.
- 6) Виховання учительства і його становище в суспільності.
- 7) Його права, обов'язки і завдання.

Б. Справи виховання:

- 1) Значіння і завдання виховання.
- 2) Різні проблеми і нові напрями у вихованню і навчанню.
- 3) Засоби виховання.
 - а) Виховання домашнє і шкільнє:
 - б) життя, як засіб виховання.
 - в) література і преса, як засіб виховання.
 - г) діточа література і преса.
 - г) громадські установи і народні товариства, як засіб і осередовище виховання.
 - д) виховання національнє, моральнє, соціальнє, кооперативнє.
- 5) Виховання нації.
- 6) Актуальні статті з історії виховання.
- 7) Стан освіти і виховання у нас і в інших державах.
- 8) Реєстрації педагогічної преси, літературна критика і рецензії.
- 9) Реєстрація і обговорення різних творів, потрібних учителям для фахової самоосвіти.

В) Шкільництво:

- 10) Основи устрою шкільництва.
 - 11) Школа, як осередовище виховання, її завдання, шкільна програма, форма устрою шкіл, методи шкільного навчання і виховання, значіння і завдання шкільних предметів, шкільні підручники, навч. засоби.
 - 12) Шкільні закони.
 - 13) Короткі інтересні нариси і новельки з учительського життя і повістки, в яких порушуються проблеми виховання, або проблеми шкільні.
- Повища програма дається здійснити збірним зусиллям всего учительства. Тому закликаєм учительство до праці, віяючи твердо і непохитно, що тільки інтензивною і добре обдуманною працею утворюємо шлях нашому незалежному життю і присвітимо досягнення нашого найвищого ідеалу: вільної української школи в незалежній українській республіці.

Володимир Корниляк.

Шевченко — педагог.

(Причинок до історії української педагогії).

Др. В. Щурат квестіонує у статті „Шевченків Буквар“ (Неділя літературно-науковий тижневник ч. 11 — 12 Львів 11. марта 1911) педагогічну вартість Шевченкового „Букваря“, пишучи про цей „Буквар“ ось що: „Чи був би він досягнув ціль намірену автором, колиб був розходився? Це квестія. До початкового навчання в Шевченка було хиба тільки хисту, кільки він сам міг набратися

його в своїй сільській початковій науці. А як велася та наука — звісно. Метод заступила тростинка.“

Цей осуд зроблений із становища ученого професора не видержує фахової критики. Початкова наука, — як би вона ведена не була — із тростинкою, чи без тростинки не має й не може мати найменшого негативного, чи позитивного впливу на пізніший педагогічно-дидактичний хист своїх учеників, — а до того ще таких небуденних таланів як Шевченко.

Після цього самого критерія др. Щурата повинен був вийти із Шевченка непутящий маляр, судячи по початках цієї малярської науки, що то її набирався Шевченко у тих непутящих сільських богомазів та й того варшавського маляра від покоїв...

Зла початкова школа, у якій учився грамоти Тарас Шевченко, була не так зла по своєму тростинковому методі, як ізза браку пригожої до початкової науки книжки, що мусіло мати рішучий вплив на Шевченкового генія, коли Шевченко взявся до зложення „Букваря“ — цього — мовляв Шевченко — малого діла, із якого то велике і само зробилося би, — а із яким носився Шевченко двацять років, доки взявся до зреалізовання його.

Шевченко перейшов початкову школу — українську сільську школу із її одинокою книжкою — „Псалтиром“ — альфою і омегою тодішньої сільської науки, школу із її механічним силлябізованням... аз... а... буки.. б... мисліте... м... Іншого методу як цей, тоді нігде не було, — не могло його бути і на Україні, але зато можна було заступити „Псалтир“ іншою книжкою.

Дати таку книжку і серію других книжок, (аритметику, етнографію, географію і історію України) — українській дитині, — тодішній українській школі забажав горячо Шевченко.

В першій мірі треба було скласти „Буквар“-книжочку, що припалаби до душі української дитини — цієї Божої краси, що підходила би під українську ідеологію. Здається, мало кому із українських учителів Галичини і Буковини (не згадуючи уже про тих із підкарпатської Руси) доводилось бачити Шевченкового „Букваря“, — тому то користуватись і вдовольнятися приходиться нам покищо тим, що пише про цей „Буквар“ др. В. Щурат.

Після др. Щурата, — Шевченків Буквар“ книжечка невеличка (24 сторінок формату 32-ки) дійсний його заголовок: „Букварь Южнорусскій“. Появився він в Петербурзі 1861 р., — а печатався при кінці 1860 р. в грудні, одержавши цензурску апробату 20. падолиста 1860 року.

Перші три сторінки займає — азбука; четверту сторінку — „лічба“, а 18 сторінок виповняє матеріал для читання. Що є на дальших двох сторінках, — про це не говориться у др. Щурата. Наперед йде читання по складам, — а матеріал до цього бере Шевченко із своїх псалмів (132, 53, 12, 93, 99). Це є виривочки в роді сентенцій про братолюбіє і Божу справедливість.

Дальше — здається уже безрозділу на склади — поданий в цілости псалом 132:

Чи є що краще, лучче в світі
Як у-купі жити
З братом добрим добро певне
Познать, не ділити?

Зараз на перший погляд впадає кожному легкість в складі слів в псалмові і густа схожість-споріднення звуків в складах а навіть цілих слів.

Без сумніву, — Шевченко мав це на увазі, коли з межі своїх переспівів псалмів вибирає як раз цей псалом.

Не забуваймо, що Шевченко склав свій „Буквар“ не випадково, але протягом 20-літнього роздумування над уложенням пригожої книжки для початкової науки.

Шевченко передумав за цей час психологічний бік „Букваря“.

У живе гарне діло — Шевченко уводить поезію у студентські шкільні стіни, — поезію — творчість народного духа-слова, українського слова, у якому — говорім за Франковим „Мойсеєм“

... „іскряться

І сила й м'якість, дотеп і потуга

І все чим може в гору дух піднятися.“

І „лічбу“ умістив Шевченко у своїм „Букварі“ на це, щоб у сю частку науки — рахування голими, мертвими цифрами-числами ввести поезію, оживляюче українське слово, дотепне і потужне, — живе українське слово, що стрибає в голови української дитини.

А у нашого Максима
Не велика родина.
Тільки він і вона,
І старий і стара;
Ще два хлопці вусаті,
І дві дівки косаті.
Ще Степан і Панас
І той хлопець, що у нас.
Скільки усіх?

За 132. псалмом йдуть „Молитви“: „Отче наш“ і молитви на всякі потреби, — та символ віри, попереджені з окрема Шевченковими коментарями-поясненнями. Точнісінько по вимогам доброго методу, — дидактично-методичних правил.

От перший коментарик:

„Ісус Христос, син Божий, св'ятим духом воплощений од пречистої і пренепорочної Діви Марії, навчав людей беззаконних слову правди і любові, єдиному св'ятому Закону. Люди беззаконні не явили віри єго іскренньому св'ятому слову і роспали єго на хресті межі разбойниками, яко усобника і Богохула. Апостоли, св'яті ученики єго рознесли по всій землі слово правди і любові і єго св'ятую Молитву.“

За цим слідує молитва „Отче наш“ в церковнім тексті.

А дальше другий коментарик:

„Ширилось і ширилось св'яте слово Христове на опоганеній землі. Огнем і кров'ю людською очистилося, яко злато в горнилі тее св'яте Божее слово, але своїм св'ятим, тихим, ясним світлом тойдїж осліпило очі людей поганих; найшлись лже-учителі і лже пророки. Тойдї, в 315 року, по воплощенні Сина Божія, в городі Нікеї зібрались присвітери і єпископи, ревнителі св'ятої Христової заповіді, і одностайне написали християнам символ віри.“

І подається в церковнім тексті символ віри. Дальше йде третій коментарик:

„Беззаконія і неправда вкрались знову в душу людскую, і Правдоучителі сховали ся в дебри і вертепи; побудували собі скити, келії і св'ятії монастері; і в своїому св'ятому пристанищі молили ся Богу; і іноді подавали св'ятеє правди слово беззаконним темним людям. Тойдї, коло 372 року, в тихій своїй келії озвав ся за слово Христове Едесскій діякон Єфрем Сірін, і поучая людей, і в Церкві і на улиці, яко заповідь Христову передав нам свою св'ятую молитву.“

Слідує в трьох реченнях молитва о віддалення духа „праздности, унінія, любоначалія і празнословія“, о даровання духа „ціломудрія, смиренномудрія, терпінія, любве“, о змогу видіти власні гріхи і не осуждати брата свого.

Як у сій молитві, так і в коментариках і у виривках з псалмів — скрізь акцентується принцип релігії — любов із єї консеквенціями в практиці життя.

Шевченко розбуджує, кріпить і сталить своїм „Букварем“ ідею гуманності і любові чоловіцтва в душах дітей і кожного, хто лише возьме цей „Буквар“ у руки! Такого „Букваря“ не дав ще ніхто для початкової науки... Нічим усі ті часто банальні моралізаторські оповідання проти двох-трьох речень віршованої сентенції у Шевченковім „Букварі“.

„Де єсть добрі люди,
Там і правда буде,
А де кривда буде
Там добра не буде.“

І знов поезія із своїм глибоко моралізаторським, навчаючим змістом — та не тим штучним, абстрактним, відірваним метафізичним, що стоїть поза обрієм душі української дитини, — але живим, гарним, плодючим, що не лише учить, — але й творить-поринає в царство поезії і дітий туди тягне... Відгукнеться тоді уся кляса... розв'яжеться язик навіть таким, що з страхом і трепетом переступали шкільний поріг як в місце тортур.. Бо в школі посиплеться оживляюче, м'яке, дотепне і потужне українське слово про Правду і Кривду із бездонної криниці української народної творчості, — не чужої дітям. Діточий ум схоплює такий зміст невисказано скоро і силою власної аперцепції переводить в тямку, а там дальше у житєву максиму.

За релігійно-моралізаторським матеріалом йде такий самий світський: дві найкращі з погляду на загальний характер ідеї українські народні думи: „Про пирятинського попівча Олексія“ і „про Марусю попівну Богуславку“. Матеріал цей гармонізує вповні із попереднім.

Неначе в живих образах пересуваються перед очима дітий дві вражаючі своїм сильним змістом історичні українські події: одна із життя розкаяного фарисея і лицеміра — не того єрусалимського, далекого, чужого — а своєрідного Олексія з Пирятина, звісного українській дитині від діда, чи сліпця Кобзаря, — а друга про ту невольницю, що

... потурчилась, побісурменилась

Для роскоші турецької

Для лакомства нещасного... — невольницю українську дівку з Богуслава, якої душу пройшла на скрізь моральна гниль.

Правда, на хвилю відзивається у неї колишня душевна краса, — краса української душі, — але неволя і її оконечний наслідок — деморалізація бере верх.

Добірний цей матеріал до читання прийняв Шевченко у свій „Буквар“, щоб увести дітей в українську минувшину, у ті

„Діла незабуті
Дідів наших.“... щоб школа вказала дітям

„Живу славу дідів своїх
І батьків лукавих.“... вказала українській дитині — як жити.

Така ціль педагогії Шевченка, коли у своїм „Букварі“ поміщує думу, що кінчиться молитвою невольників:

„Ой визволи, Боже, нас всіх...
З тяжкої неволі...“

Вибором народніх пословиць — так стоїть у др. Щурата — замкнув Шевченко свій „Буквар.“ На іншому місці цього самого нумера „Неділі“ на стороні 15 поміщені ті пословиці ось в яким порядку:

Аби були побрязкачі
То будуть і послухачі.

Аби мені місяць сьвітив; а зорі
Я й кулаком достану.

Або ти, тату, йди по дрова
А я буду дома;
Або-ж я буду дома
А ти йди по дрова.

Брехнею увесь сьвіт пройдеши —
Та назад не вернеш ся.

Гості першого — золото;
Другого — срібло
А третього — мідь
Хоч до дому їдь!

Богато панів — а на греблю й нікому.

Застав дурного Богу молитися —
То він і лоб пробє.

З брехні не мруть —
Та віри більше не — ймуть.

З дужим — не борись;
А з богатим — не судись.

Кому-кому, а кущому буде!

Казав пан:
Кожух дам —
Та й слово його тепле.

Ледачому животови і пироги
вадять.

Невір
То зьвір;
Хоч не вкусить — то злякає.

* * *

Шевченків метод початкового навчання, це не той — кажім нашим жаргоном — „дріль“ коло букв, вічне завертання голови дітей тими меха-

нізмами, виучуванням на память та описуванням образів — німих, мертвих — з під машини, що називається в модерній педагогіці „наука наглядна“ — це не запаморочування діточого ума і руйнування діточих нервів — але ублагороднювання душі-серця, плекання фантазії-здібности творення образів, — це виховання до самостійности і самодіяльности, це поглиблювання і украшування науки, це зібрання цілої матерії початкової науки в одну нитку — одне оповідання, — не то штучне, вигадане чи написане самим автором-укладчиком книжки, але складане народом в різних добах його життя, — взятє із скарбниці народної творчости.

Початкове навчання після Шевченка — це поезія в школі, — переображення науки — в поезію, введення в школу творів народної словесности! Шевченко перший на континенті зрозумів, що увесь секрет уложення книжечки для початкової науки лежить у концентрації-скупченню усього матеріалу початкової науки коло маркантних, важких, чаруючих і захоплюючих змістом сторінок — живих образів із рідної бувальщини, історичної традиції, сторінок-образів плодючих здорові взнеслі гадки, — коло тих творів ще з наших „дітчих“ літ народу: казок, байок, пословиць, приповідок, поетичних описів, дум, пісень, епіграмів, скоромовок, із яких мов з того цілющого жерела бе струя найкращих педагогічних засобів.

Через це Шевченко великий не лише у літературі — але й в педагогіці!

Л. Білецький.

Софія Русова.

Проїздом з Кам'янця Подільського до Відня на кілька днів зупинилася у Львові відомий педагог і громадянка України, Софія Русова. За короткий час перебування серед галицького українського громадянства, Софія Русова встигла прочитати на користь емігрантів України лише одну лекцію на дуже цікаву педагогічну тему: „Індівідуалізм у вихованні і суспільнім житті“. Завдяки цій лекції галицьке українське громадянство мало нагоду привитати шановного лектора не лише як гостя, але як гостя-ювілята. Річ у тім, що у вересні місяці 1921 року становилось п'ятдесят ліг педагогічної праці Софії Русової.

П'ятидесятилітня педагогічна праця нашого високоповажаного ювілята є разом і тернистий шлях її життя. Скінчивши з золотою медаллю гімназію, С. Русова, на 16-ти році життя 1871 р. відкриває у Києві дитячий садок. В 1874 р. вийшовши заміж за Олександра Русова, видатного українського діяча і вченого, С. Русова свою попередню працю переносить до Петербурга, де її педагогічний хист знаходить своє приміненнє у т. зв. городських (народних) школах. Але участь шановної ювілятки в громадянському народовольчеському рухові 80 рр. припиняє її стисло педагогічну працю. За перхования таємної народовольчеської типографії 1884 року С. Русова у Києві попадає в тюрму, де перебула двічі. Третій раз того року сиділа в Оєській тюрмі. 1885 року С. Русова у Катеринославській тюрмі сиділа 13 місяців. Від загально-російського революційного руху у 90-роках С. Русова переходить до стисло українського, в наслі-

дск чого тричі відсиділа в тюрмі: двічі у Харкові і один раз разом зі своїм старшим сином, Михайлом, у Полтаві. У мешканню С. Русової переводили трус 13 разів. Вже із цих голих фактів ми бачимо, що життя і праця шановної ювілятки проходили в дуже тяжких умовах. Від 1878 р. аж по 1905 р. С. Русовій поліція не дозволяла відкривати навіть дитячих садків і це примушувало її з 1878 р. у Чернігові відкрити таємний дитячий садок і такий же з 1898 р. у Полтаві. В 1900 р. педагогічна діяльність С. Русової носить чисто громадський характер: у Петербурзі зорганізовується таємний Всеросійський Учит. Союз, який приймав діяльну участь по підготовці всеросійської революції 1905 р. Активним членом Центр. Бюра цього Союзу була і С. Русова і брала участь у всеросійських визначних з'їздах, б'ючися за навчання на рідній мові. Таким були: З'їзд початкових шкіл 1909 р. на якому за доклад про навчання на українській мові, був звільнений з одної Київської гімназії без права педагогічної праці у державних школах В. Прокопович і цілий ряд земських діячів.

В 1909 р. педагогічна праця С. Русової настало переноситься до Києва. Професорська Рада Київського Комерційного Інститута обрала С. Русову лектором французької мови, але вища влада не затвердила це обрання із чисто політичних міркувань; тоді С. Русова свою педагогічну діяльність перенесла до приватних комерційних шкіл, які в час суворого політичного лихоліття були закладами, де перебували найбільш демократичні педагогічні сили, яким у державні гімназії доступ був заборонений. Серед цих комерційних шкіл міста Києва було дві школи:

„Общество Преподавателей“, які заховували українське обличчя, і в цих педагогічних закладах перебували такі педагогічні сили, як П. Холодний, І. Стещенко, Д. Дорошенко, В. Прокопович, Л. Пахаревський і багато інших. В цих школах викладала і С. Русова. Від одної із цих шкіл я заховав найкращі спомини із своєї педагогічної праці. Та школа провадилась під керуванням П. Холодного. Педагогічні ідеали трудового принципу знаходили там своє найкраще виявлення. Із цієї школи, можна сказати, вийшов і той проєкт „Єдиної школи“, що під проводом П. Холодного був вироблений Міністерством Освіти У. Н. Р., особливо II. том, та всі педагогічно-теоретичні пояснення до програму шкільних дисциплін цього проєкту. У веденню педагогічної праці й в розробленню методів навчання Софія Русова приймала найблищу участь.

В 1912 р. в Києві заходами одного із красших російських педагогів Фльорова відкривається вищий науково-педагогічний заклад педології „Фреблевський Інститут“. На катедру дошкільного виховання була запрошена С. Русова, де без перерви працювала до 1918 р. Останні два роки С. Русова, коли Директором був вже проф. філософ. Київського Університета В. Зінковський, була обрана його заступником. Внаслідок педагогічної праці у Фреблевському Інституті, 1918 р. появилася на українській мові велика праця С. Русової „Дошкільне виховання“, яка є першою на цю тему в українській літературі і яка з наукового боку відповідає всім умовам сучасної педагогіки.

З 1917 р. коли вибухла революція, С. Русова стає до активної педагогічно-революційної праці на рідній ниві. Засновується Тов-о Шкільної Освіти

на чолі з І. Стешком, яке з першого року революції організує на всій Україні цілу низку курсів у Чернігові, Катеринославі, Винниці, Сквирі на Київщині і інших містах.

З заснованням першого Українського революційного Уряду на чолі з В. Винниченком, Ів. Стещенко, як Генеральний Секретар а потім Міністер народн. Освіти, організуючи Міністерство, запрошує С. Русову стати на чолі департаменту дошкільного виховання і позашкільної освіти.

На цій посаді С. Русова переводить цілий ряд всеукраїнських з'їздів по дошкільному вихованню і позашкільній освіті. Внаслідок цих з'їздів майже вся Наддніпрянська Україна покривається дитячими садками, дитячими притулками й просвітами для дорослих. На цій посаді С. Русова перебувала до кінця 1919 р. аж до того часу, коли Кам'янець-подільський державний український Університет запросив шановну ювілятку до себе читати лекції з педагогії і педології. З того часу в Кам'янці-Подільському засновується Педагогічне Тов-о ім. Пестальюці, організатором якого була С. Русова, організується при кафедрі педагогії К-П. Університету зразкова школа — наукова робітня задля демонстрації педагогічних методів та наукових експериментів на лекціях з експериментальної педагогіки. На цій то посаді С. Русова перебувала аж до останнього моменту, і лише тоді, коли з Кам'янецького університету зробили „колектив“ для оброблення городів, коли вже не було ніякої наукової праці, шановна ювілятка виїхала відтак до Відня. Внаслідок довгої педагогічної праці, починаючи від дитячого садка аж до наукової педагогічної кафедри університету, С. Русова подарувала педагогічному світові велику кількість наукових праць, підручників, і популярної педагогічної літератури.

З наукових праць будуть мати велике значіння „Дошкільне виховання“, лекції з експериментальної педагогіки і лекції з історії педагогіки, прочитаних у Кам'янець-Под. Університеті. Ідучи С. Русової такі: буквар, Географія, Початкова фізика, Географія Європи і Географія позаєвропейських країн, Рідне письмо, Підручники з французької мови книжка I. і II.

Із загальної педагогічної літератури визначаються такі, як: Колективне читання, Нова школа, Трудова школа, Методика початкової географії, Позашкільне виховання. Перша книжка, яку С. Русова випустила 1874 р. була на російській мові: „Жители сада“, другою книжкою, яку С. Русова склала в Катеринославській тюрмі була „Нашимъ дѣтямъ“.

Слід зазначити, що за рецензію на науково-етнографічну працю Мілорадовича шановна ювілятка від Петербурської Акад. Наук дістала срібну медаль.

Є членом багатьох культурних педагогічних і наукових організацій; із цих пригадую: „Всеукр. Учит. Спілка“, якої була головою, Редакція Журн. „Вільна укр. школа“. Харківське Ово Грамотності, Наукове Тов. ім. Шевченка у Києві, Тов-о Шкільн. Освіти у Києві і Кам'янці-Под., Київської Просвіти, і була членом громадсько-політичної дореволюційної організації Р. У. П.

Велика і продуктивна була праця С. Русової на користь рідної української школи як до революції так і після аж до сьогодні. До останнього моменту ця праця переводилась на рідній україн-

ській землі, не дивлячися на тяжкі і страшні умови цієї праці. Завсідги з добрим гумором, бадьора, рухлива, повна активної діяльності, С. Русова своєю вдачею впливала на людей, що її оточували і захоплювала їх до тої праці, на яку віддала все дотеперішнє життя. З переїздом шановної ювілянтки до Відня бажаємо їй серед багатой німецької педагогічної літератури а також літератури інших народів, найбільшої продуктивної праці, найкращих умов життя і найбільшого здоров'я. Слава і честь нашому славному Педагогові і видатному Громадяниневи українського народу.

Іван Лобай.

Два напрями в народнім вихованню.

Найтривкішню основою в будованню суспільних організмів — є безперечно народне виховання. Хто має в своїх руках молодіж, той має будучаість народу. Стремління до створення найліпших форм виховання сталися предметом найглибших і найосновніших роздумувань і праць педагогів, мужів стану і всіх тих, яким добро і будучність народу не є байдужна. Хто всесторонньо розважатиме справу народнього виховання, той побачить, що в тім огнищі сходяться всі лучі народнього життя, які дають животворну силу для буйного розросту народнього організму. „Чоловіка чинить чоловіком лише виховання. Чоловік стане тим, чим його виховання учинить. Найбільша таємниця удосконалення людської натури лежить у вихованню“ — говорить Кант, а Плятон з одушевленням відзивається, що нема нічого більше божеського як виховання. Таку важну проблему суспільну в різних епохах всіляково старалися розв'язати, бо виховання займається не лишень природним і духовим життям людини, оно сплітається численними нитками в тканину в різноманітну пряжу, якої остаточний вислід є — виховати сильні характери у одиниць, пов'язані суспільними чеснотами у велику народню спільноту. Научування, виокремлення інтелекту, це лише одно з багатьох засад, яке провадить до означеної вищої цілі. Научування, подавання самого знання ніколи отже не заведе до остаточної цілі виховання, оно розвиває лише частину, а ніколи цілого чоловіка.

Кожда генерація людей полишає своїй потомності весь свій матеріальний і духовий дорібок; полишає їм як матеріальний спадок свою рілю, знаряди, дома, а в духовім доробку зіставляє мову і звичаї, релігію, знання-науку і мистецтво всяких уміностей і життєвих форм. Весь цей духовий дорібок мусить інтелект молодієї генерації собі присвоїти, щоби могла з цих духових дібр користати і їх даліше помножувати і розвивати. Це передавання духових дібр відбувається в різних наукових заведеннях. Ріжні культурні народи витворили всілякі форми шкільництва, які теоретично зміряють до одної спільної мети, однаковож коли шкільництво германських племен кладе головну вагу на розвій інтелекту, то племена англійсько-саксонські на розвій суспільних чеснот і моральних вартостей у кожній виростаючій одиниці.

Батьком нинішньої, згляди до воєнних часів, офіційної педагогіки німецької був Гербарт,

прозваний Німцями „найбільшим філософом серед педагогів і найбільшим педагогом серед філософів“, який уложив систему психології і на ній опер основу своєї педагогіки і дидактики. Він дав початок зв'язній німецькій дрібничковості в дидактиці. Гербарт, а особливо його наслідники із зв'язним Ціллером на чолі зм'ярили до того, щоби діточий ум за всяку ціну наповнити знанням, а принаймні його так пристосувати, щоби був здібний прийняти як найбільший запас знання Ціллер утворив цілу теорію навчання і уявив її в систему звану „Formalstufentheorie“, яка між множеством всяких приписів подавала зарядчі засоби і форми, які належало приналежувати серед кожної обставини і у кожному науковому предметі. Живий дух в науці і її методи досліджування зникли придушені тяжкою рукою методичної формалістики. Слушно твердить один новітній дидактик, що коли енциклопедизм XVII і XVIII вв. давав труп науки, то Гербартівський психологізм створив лише штучні її препарати. Живе досліджування фактів, досвід і обсервація сталися чужим в школах, бо вся наука опиралася виключно на книжковий знання.

Галицька школа послідних і теперішніх часів, то порочений плід давньої німецької педагогіки і коли Німці вже давно пізчали баупи своєї педагогіки і їх постійно усувають, то у нас якби на іронію судби всі найгірші сторони того напрямку всевладно панують у всіх родах шкільництва, а навіть деякі наші учителі пером зав'язано єще в послідних днях борються спорохнялою формалістикою. Тяжко визбутися старих навичок, але тямно, що жаркі лучі сонця таки остаточно прогонять повуру тінь зими і розморозять сніпенілу грудь нашого учительства і нашої системи шкільної. Вірмо кріпко в життя, в його поступ і прилучимось чимскорше до його ходу, бо в противнім разі той хід своїм гоним подотче нас і перейде над нами до свого порядку дня.

Новітня педагогіка німецька вірвала з давніми основами а оден з найвизначніших нових педагогів Фр. Павлиєн голосить вже нові кличі, які знаходять всюди звичайний відгомін. Він між иншим каже: „образовання волі поставимо на першому місці, бо оно є головною основою виховання; образуємо людей сильних характером, які умілиби над собою панувати і вільно зм'ярили до добра і правди, бо це є найперша і найвища задача, яка повинна бути поставлена всякому людському діланню“. Отже бачимо тут, що всевладне пановання напрямку, який зм'яряв до одностороннього розвою інтелекту уступає з першого місця, а натомість виступають нові кличі, прямуючі до всестороннього розвою цілого чоловіка як одиниці в людській спільноті. Кличі ті проголосив не лише сам Павлиєн, але також багато інших найвизначніших педагогів сучасної Німеччини як П. Наторп і Г. Кершенштайнер і м. н.

Духовим батьком англійської і американської педагогіки став Джон Лок, який в своїх „Гадках о вихованню“ вже в XVII в. розумів, що саме лагодження знання не в силі виховати цілого чоловіка; він дав початок новим гадкам, на яких оперли найзнаменитші представителі англо-саксонської педагогіки нові системи виховання своїх суспільностей. Основним кличем їх системи стався — розвій характеру і самостійности, а наука це лише

спосіб, дорзга до тої цілі. На основі тих ключів є оперта і послідня організація англійського шкільництва, основана на найновіших здобутках педагогічних наук, а оголошена законом в 1918 р. званним „Education Act“. Виховання поведене по тій лінії дало змогу англо-саксонській расі опанувати цільний світ і це стане для тої системи найліпшою рекомендацією. Американець проф. John Dewey в своїх цінних письмах педагогічних так говорить про виховання молодих американців: „Суспільність, якої членом має бути дитина є, як в Сполучених Державах, суспільністю демократичною і поступовою. Дитина мусить бути вихована зарівно на управителя як і на послухного підчиненого. Мусить бути спосібна панувати над собою і управляти другими; мусить уміти заряджувати і посідати услівя до гачимання відвічальних становиск. Та кінечність виховання до ролі керманичів є рівно несбхідною з економічних як і політичних причин. — Онова суспільного характеру школи, як основного виховавчого чинника, може бути приноврелена також і в справі навчання — не що до его подрібностей, але що до загального духа. Натиск тоді падає на чинність творчу, конструкційну, а не на процес присвоювання, простого учинення. Не здаємо собі справи, як в основі річи індивідуальні є нинішні методи, як несвідомо, але певно успішно впливають на способи думання і ділання дитини. — Впровадження кожної методу, яка вікликється до творчих гонів дитини, до її конструкційних способів остей дає можливість пересунення егічної точки тяготіння з чинностей присвоювання самолюбної своєї натури на чинитьбу услуг, які мають суспільний характер. Ручна праця є чимсь більше ніж ручною, є чимсь більше ніж інтелектуальною; в руках добро о учителя дається она легко і в природний спосіб ужити до розвивання суспільних прикмет. Навіть в школах, де особлившу увагу звертається на моральні розвивання, методи навчання можуть бути такі, що натиск падає радше на присвоювання ніж на витворювання, на розвій склонностей до користання з чужих досвідів, замість вироблювання і образовання, способностей помножування тих вартостей які в інших услівях і минулих часах чинили ті досвіди цінними. В кождім случаю розділ межи навчанням, а вигоблюванням характеру триває в наших школах (мимо натури деяких учителів) яко вислід вілучення науки від ділання. Проби сполучення справности моральної з самим процесом науки провадять виключно до образовання діткненого формалізмом, довільністю і невластиво спрямованою увагою виключно на недомагання і хиби. Висліди такі звертають нашу увагу на можливості, які стремлять в того роді шкільних заняттях, що дають нагоду до співділання, до чинитьби взаїмних вислуг і осягання позитивних вислідів особистих“.

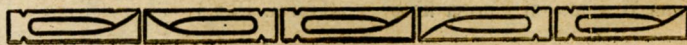
Ми бачили два напрями народного виховання двох великих народів. які у кровавих змаганнях взаїмно поконувались. Висока культура у Німців оперта односторонно на інтелектуалізм упала серед кровавих днів як злуда, а до борби став нув жорстокий і нетолерантний Германець зі всім, що було негерманське, нищив, доптав і нехтував всіх і все довруги себе так довго, аж доки розярений не знайшовся над берегом розпуки, звідки вертає тепер рефлектуючи себе, спішно направляє

свої блуди, а встаючи з упадку, зачинає свою велику обнову від основного перестрою загального народного виховання. Буде нову систему виховання, а многотисячна армія учителів уміло підготованих стає до праці над відродженням свого великого народу. Та монументальна праця двигне тій народ скорше чим сподівано, чого докажем що побідники бояться того народу побідженого тепер еще більше, чим перед тим, а на працю німецьких педагогів коло обнови народного виховання звертають свою особлившу увагу.

Наш народ, якому разачі лучі сонця волі засліпили рабські очі встає, падає, хапається руками якоїсь опори, але засліплений хапає лише воздух, не дбає і не хоче додуматися, що тою чудодійною опорою его повстання — це всенародна освіта — це наша рідна школа. Відповідно збудована система народного виховання, належно підготоване, кариє і зорганізоване учительство завеле народ до „обічної землі“. Чомуж сонне наше учительство не користає спішно цілими пригорщами спаленого жєнця з засобів фахового знання, не бразується, не творить своїх домашних і повітових бібліотек з фіхових творів педагогічних — чому не створить побіч своїх матеріальних гердошів „Учительського Дєму“ у Львові, других еще цінніших гердошів великої учительської бібліотеки педагогічної, яка як найцінніший скарб буде скоронена в Учительським Дємі, як справдішні гердоші, яких нам певно більше еще позавидують чим домівки нашої. Осневання бібліотеки стане певно тим творчим ядром, з якого виросте обнова нового життя! — Тож до праці киньмося і в тім напрямі, а моя гадка найбує тим скромним початком, з якого виросте велике діло, що принесе нам у грядучих поколіннях признання для освітних робітників, тих каміярів обнови духа нашої знеможеної суспільности, що жили і трудилися у великі дні кроваві. Питаю дальше все наше учительство — чому не користає з своєї одинокої фахової часописи, якою є так знаменито, як наші марні обставини, редаговане проф. М. Галушицьким „Світло“, яке на сором нам кажучи з браку передплатників гєнить недоборами. Навіть подумати того не дасться, щоби учитель, подвижник культури, скульптор людських душ, тих дитячих душ молоденьких, міг сбійтиса без фахового знання, без того скарбу, який щораз дає йому фахова часопись ідучи сама як найліпший його приятель у місточка і села до учительської хати. Ми природні будівничі народної освіти тянємо, що не сліпцєви подивляти кряу природи, не нєм неграмотним учити грамоти... Учїмся невпинно самі, творім і учїмся творити, бо великі дні переживаємо і великі діла ждуть на нас.

Кождий український учитель (-ка) повинен належати до своєї організації і сповняти все точно членські обовязки!

О. Коник — Стрий.

Кіноматограф.*)

Красно виглядають ці на чистому білому полотні, у штучному світлі чудесні явища, мрії, марева, що немов сонні дива чарують цікавих видців. Що правда красна це штука, однак не всі є з нею докладно познайомлені. Щоби пояснити ту квестію, яка може в будуччині відограти велику роль у вихованні, задумую подасти її до ширшого відома, для більшого зацікавлення, і використання.

Штука проєкційна обіймає кілька родів викликування штучних образів:

1) Скіоптикони або чарівні ліхтарки. Там за допомогою відповідного світла через прозорий образ на шклі чи фільмі, відбивається тінь на стіні чи на полотні, а побільшення його залежить від сочки, кстрою образ на стіні регулюється. Отже як сочку з апарату до стіни зближаєм, образ меншає. Наколи до апарату засуваєм, так образ на стіні більшає. Що до краси образу на стіні, то все зависить від того, чи кліші або фільми кольоровані чи ні. Коли фільми або кліші кольоровані то і образ на стіні буде кольорований. Якже кліші матові, то і образ буде матовий на стіні.

2) Кіноматографи це апарати, де є та сама штука що висше згадано, з тою ріжницею, що в образі на стіні все як живе рухається. Отже люди ходять роблять, танцюють і т. д. Ті рухи повстають з того, що дана програма помальована на великій скількості сталих образків, котрі пересуваються через відповідно устроєний механізм а відтак перетинає тінь, через що на стіні представляється дрожащо.

3) Є апарати як під 1. і 2. получені разом, якими можна показувати образи кінові-рухомі і сталі-нерухомі отже на фільмах і клішах

4) Є т. зв. Полептикони є це апарати, які не потребують ані клішів шкляних ані фільмів прозорих. Тим апаратом можна кождий образ, картки чи ілюстрації з нижок, кидати на стіну і обясняти зібраним видцям про даний образ.

5) Є також разом сконбіновані апарати як під 1. 2. 4. які проєктують фільми, кліші, і непрозорі образи.

6) Панорами, це такі апарати, де через два образці за шклом виглядає даний вид природним (в плястиці). В кінці треба знати, що всі апарати не є дорогі а образці до проєктовання можна собі самому зробити після потреби. Відбиванки без шкла замовляється і самому на шкло перенести можна, бо без шкла в апаратах згаданих під 1. 2. проєктувати не мож. Наколи є до диспозиції апарат згаданий під 4, то жадних фільмів, клішів, відбиванок не треба тому, що проєктується образки мальовані на папері, дощці чи блясі а тінь відобється на стіні матово або кольоровано, залежить яка ілюстрація. Що найважній-

ше, до всіх апаратів може бути світло яке-небудь: 1) електричне, 2) карбітове, 3) спіритусове, 4) вапняно-газове, 5) нафтово-газове, або звикле нафтове. При тім треба знати, що апарат мусить бути до відповідного світла сконструований. Неодин думає, що тільки електрикою дається кіно висвітлити, а тимчасом кожде світло ту саму штуку покаже. В новіших часах удалося устроїти апарат маленький, важить кілька кг., де крутиться рукою корбочку а рівночасно образ на стіні проєктується і викрісується світло електричне до освітлення образу на стіні. Як перестається крутити корбочкою, світло гасне і образ никне зі стіни. Новіший техніці проєкційній удалося получить кіно з гомофоном разом. Отже дивлячись на образ на стіні чуємо і голос. Пр. на образі забави. Видимо як ідять, пють, гуляють а рівночасно чуємо як балакають, сьміються, сьпівають і т. д. Підчас моєї кількालітної подорожі з апаратом по школах в цілій Галичині, здибав я нераз — що на жаль признати мушу — критичну оцінку з тих продукцій, які давалися скіоптиконами з Просвіти а то для того, що програма була звичайно за поважна. Пр. показувалося тільки одну серію ілюстрацій „хороби алькоголеві“ або о „годівлі худоби“ і т. п. а це було замало для селян. Продукції треба було устроїти мішано Пр. 1) Релігія, 2) Історія, 3) З подорожі кругом сьвіта, 4) Хороби алькоголю або 1) Юмористика, 2) Історія України, 3) Раса рогатої худоби, 4) Перша поміч в наглих випадках або 1) Садівництво, 2) Юмористика, 3) Типи селян, 4) Промисл селянський і т. д. Такі отже програми комбіновані є поучаючі, інтересні і вдячні.

Шкільництво за границею

Англія.

Перші, що вже в часі воєнних змагань пізнали вагу відродження людини через нову школу — це Англійці. В серпні 1918 р. ухвалив парлямент новий закон о прилюднім вихованні, званий „Education Act.“ Головним творцем того закону — як голосить Schweirerische Lehrerzeitung — був міністер Фішер (H. A. L. Fisher). Сам міністер знатний педагог і знаток шкільництва. Він утворив нову систему виховання народу, якої перед тим в Англії не було. Він розбудував початкову школу на загальну школу всенародну — уложив в систему публичні школи середні, які органічно виростають зі школи всенародної — вкінці всі здобутки і висліди науки педагогіки і науки о дитині приновив практично в своїй шкільній системі.

Діяльність на полі реформ розпочав міністер від цього, що унормував платні учителям усіх категорій шкільництва, щоби в той спосіб позискати шкільництву найліпші сили учительські. Він виходив з того заложення, що найпершим услівем розвою шкільництва — це ідейне, відповідно приготоване до свого звання і віддане справі народного виховання учительство. Учителство повинно бути після гадки міністра Фішера так ситуоване, щоби могло цілковито і безжурно посвятитися виключно своєму званню, не віддаючись ніяким побічним заняттям, Укваліфікований англійський учи-

*) Тому, що автор статті задумує робити по наших школах поїздки зі своєю проєкційною штукаю, не від річи буде познакомити Товаришів ок з цієї штукаю викликування ріжних родів штучних образів і практичне приновлення її в школі і поза нею. — (Прим. Ред.)

тель не може мати менше ніж 5 годин тижнево, а більше як 3 години денно. Учитель повинен мати потрібні засоби і час на своє дальше образования.

По унормованню справи учительських платень видав міністер проєкт закона цілої системи народного виховання і навчання і піддав его критиці цілої англійської суспільності, що мало місце на численних зібраннях і клубах всяких стоваришень, а навіть в стрілецьких ровах на фронті, бо горожанські права Англія бережеться строго всюди. В проєкті тим підчеркнув міністер як найвиразнійше значіння своєї „Education Act“ для розвою Англії в найблищій будучности. Ціла англійська суспільність прийняла проєкт того закона з одушевленням, з виїмком горстки властителів ткацьких фабрик в провінції Lancashire, які в своїх підприємствах затруднювали як дешеві сили велике число дітей в шкільному віці. Найзавзятішим сторонником міністра і оборонцем нового проєкту стало сильно зорганізоване англійське учительство. По передискутованню проєкту нового закона народного виховання цілою суспільністю вплинув він остаточно до Палати Громад, де его і ухвалено, а по прийняттю також і Палатою Лордів одержав він найвищу санкцію і почав поступенно входити в життя.

Найважніші постанови того закона, що відносяться до народного шкільництва є такі:

Обовязкова наука щоденна всіх дітей триває від 5-го взглядно 6-го року життя до п'ятнадцятого, а обовязкова наука доповнююча триває до 18. року життя. Дітей обовязаних на науку щоденну не вільно ніяким властям звільняти від того обовязку. До доповнюючої науки є обовязана молодіж обох полів, яка в тім часі не побирає науки в середних або фахових школах. Наука в обовязковій школі доповнюючій мусить бути приноровлена до господарських обставин даного округу чи місцевости. Задачу тої школи є давати образования не лише практично-фахове, але також розвивати цілу людину, отже пособляти розвою фізичному, інтелектуальному і розвивати характер.

Навчання у всіх щоденних і доповнюючих школах є безплатне. Власть шкільна місцева має право ініціативи, який рід школи має повстати в їх місцевости. Закон установляє право вивлащення площі під будову шкіл і площі для забави шкільної молодіжи. Дітей низше 12 літ не вільно затруднювати фізичною працею в фабриках; дітей вище 12 літ можна затруднювати в деякім промислі лише в дні вільні від шкільної науки і то лише від шостої години рано, до восьмої години вечером. Хто переступає той закон, підлягає карі від 2—5 фунтів штерлінгів.

Цілий закон про зовнішній, як також про внутрішній устрій англійського народного виховання знаменує сучасний дух педагогічний, опертий на здобутках педагогічних наук; він дає много свободи місцевим горожанським чинникам, запевнює ім право ініціативи при основуванні шкіл, словом уводить найдальше ідучу децентралізацію, але рівночасно перестерігає одноцільности шкільництва в справах народних і державних, приноровлюючи тут як найрозумнішу централізацію свого в найвищій мірі демократичного шкільництва. Закон той запевняє своїм горожанам право організувати типи шкіл, які найбільше підпадають під їх інтереси і потреби а держава запевнює їх матері-

яльне існування, в яких знов з повними демократичними правами горожани-учителі, забезпечені матеріально і підготовані до свого високого звання — виховують молодих горожан англійської імперії на володарів світа.

І. Лобай.

Чехи.

Виховання починається там в дитячих садках, які є навіть в найменших місцевостях; доперва відтак вступає дитина до прилюдної школи. Шкільний примус обовязує від 6. до 14. р. життя. В початковому шкільництві переведено цілий ряд реформ, оголошено нову програму навчання. На загальнім зїзді в 1918 р. чеське учительство поставило до державного правління слідуєчі домагання: Школи мають бути виключно державні, наука, наукові середники і шкільні підручники є безплатні. Школи є вільні від всяких політичних впливів і церкви; наука релігії має бути усунена зі школи. Прилюдні вищі школи мають бути получені з елементарними школами і давати ученикам можливість переходу до заводських шкіл, а по доповнюючій іспиті до вищих клас середних шкіл.

Чеське Міністерство апробувало ці ухвали учительства і вводить їх поступенно в життя.

Середні школи приймають учеників з укінченою 5-ою класою прилюдної школи на основі іспиту з рахунків і матерньої мови. Середних шкіл є п'ять типів: класична гімназія, реальна школа, реальна гімназія, зреформована гімназія і 8 ми класова реальна гімназія. Для дівчат є 6-класові ліцеї, які дають абсолювентам право вступу на університет в характері звичайних слухачок.

Заводове шкільництво є гарно розвинене; з кінцем 1919 р. було 166 рільничих шкіл, 17 торговельних академій о 4-літнім курсі. В році 1919/20 учащало до середних шкіл 78.733 а до шкіл промислових 135.132 учеників.

В Чехах є ще дотепер 4-літні семінарі але реорганізація тих шкіл є в ході. Професор університету в Празі, Каднер, обробив проєкт педагогічних факультетів, який представляється слідуєчі:

Абсолювент середної школи переходить на дволітні педагогічні курси, зорганізовані на взір університетських. Головним предметом є теоретична і практична педагогія, крім цього доповнення загального образования, передовсім знання класичних і новітніх мов і літератур. Виклади і вправи мають бути так розложені, щоби слухачі могли користати і з інших курсів на університеті. Практичні лекції мають відбуватися в різних прилюдних школах. По дволітніх студіях відбувається устний іспит зі шістьох теоретичних предметів, на основі якого кандидат набуває право до навчання у вселюдній школі. Слухачі, котрі крім дволітніх студій на педагогічній факультеті, мають ще 2 роки студій на нншій виділі університету, узискують право складати докторат з педагогії, на основі якого можуть бути допущені на вищі становища в шкільництві.

Діточа осада Толстої в совітській Росії.

В Ясній-Полянї виховується зараз около 800 дітий робітників та бідних селян під надзором доньки філософа, Татіани, і його приятеля Черкова, які живуть і працюють разом з дітьми. Крім

шкільних занять, діти виконують усі ручні праці на рилі і в ремісничих робітнях. Учителями в цій осаді є давні ученики філософа з Ясної Поляни. Для дітей улаштовано хор, оркестру, театр, музей і всілякі робітні коштом Комісаріату Народної Освіти.

Григорій Герман.

Діточий кооператив „Надія“ в Тетевчицях повіт Радехів.

Одного разу задивився я чомусь на мої шкільні діти і на думку мені прийшла їхня будучність. Хто його знає, що з них за кільканайцять літ з котрого буде — майнула мені через голову думка. І я колись як селянська дитина ходив до сільської школи, а зараз приходиться учителювати. Другі мої тозариші попами, ковалями, кооператорами, селянами.

На думку мені прийшли наші великі люди, колись також селянські діти.

І думки мої заставили мене працювати над моїми школярами де-що відмінно як цього шкільні пляни вимагають.

Буду вчити так, подумав я собі, щоб заправити їх до боротьби за існування, буду вчити головне всего того, що їм в життю потрібне як одиниці і разом як народowi.

Моє переживання як біженця за війни австрійсько-російської на Моравах, а за війни українсько-польської на Великій Україні — навчило мене також багато.

Я завважав, що не від кількості знання, а від способу, як се знання примініть в практичному життю, залежить само життя тоді, коли чоловік лишений чужої опіки і приневолений жити, опираючися на власні сили.

Обсервуючи різні хиби серед нашого громадянства, я рішився виполоти їх в моїй школі.

Попри иншу новість, я оснував в моїй школі ще у вересні минушого року діточий кооператив. Діти поприносили по 20 марок, решту зложили мої два хлопці і ми купили за 6.000 марок шкільного приладдя. Головною ціллю кооперативи — самооборона перед визиском, поміч бідним а пильним дітям, поширення кооперативного знання. Я придумав Статут, діти вибрали собі Головну Управу, Надзірну Раду і Мировий Суд. Розпочалася продаж, практичні купецькі рахунки, поплило кооперативне життя. Маленькій, дуже бідній а пильній дівчині вручила небавком особна делегація безплатно де-що з шкільного приладдя. Дівчина плакала з радості — а і другим малим дітям стали сльози радості в очах. За призирані зиски думаємо оснувати у себе діточу бібліотеку, а щоб другим дати добрий примір, посилаємо на нашу Рідну школу скромну лепту 200 марок.

Задумуємо також попри продаж шкільного приладдя завести в нашому кооперативові продаж продуктів малого діточого гоєподарства: голубів, кріликів, кріличих виправлених скірок, насіння з яринного діточого огороджя, щепок, дичок і ще багато дечого.

Нам треба оснóвувати у себе шкільні кооперативи, організувати їх в кооперативи повітові, а наша „Взаїмна Поміч“ повинна виготовити для всіх статут одного типу і зібрати у себе до продажі збірку книжочок кооперативного змісту, як також зорганізувати всі такі повітові кооперативи в оден центральний шкільний кооператив у Львові.

З малих дітей виростуть дуже скоро свідомі своєї цілі люди — яких нашому народови так дуже треба.

Яка наша школа — така наша будучність.

Аркадій Животко.

І справі дошкільного виховання.

Минули Різдвяні Свята. Останні тріщать морози. Визирають у віконце діточі оченята, сподіваються сонечка — весни. А воно йде, йде швиденько на втіху маленьким. Зимою, коли так зимно, коли важко вести працю з нашими маленькими, коли зимно буває не тільки на дворі але й в хаті, маленькі серденьята радіють сподіванням на теплий час, коли вони розправлять свої крильця, розсипляться по садках, по луках. Не байдужий прихід сонечка ясного мусить бути і для нас педагогів. Тоді, як зимою праця з нашими найменшими по різних закладах дошкільних, по діточих садках через важкі матеріальні обставини напів завмирає, весна несе широку волю цій праці. Весна дає широкий простір праці і ми повинні бути до неї підготовлені. На жаль, ця праця серед українського громадянства ще мало помітна, ще багато вимагає популяризації, пропаганди, підготовки робітників.

В той же час праця занадто важлива для нас Українців. Праця дошкільна, як праця і позашкільна діточа, в наші дні мусить стати тією підвалиною, тим ґрунтом, на якому виростуть наші дуби. Кожен день загублений в тій галузі нашого педагогічного життя є великий гріх перед нашими дітками, перед нашим народом, перед нашою світою мрією.

Маленькі серденьята линуць до нас — вони шукають того оточення, яке дало б їм тепло, затишок, яке б виховало в них міць та силу проти хвиль житевих. Час вже прокинутись від байдужности до праці дошкільної, час звернути пильну увагу на нio, час би й нам протягнути наші руки до наших маленьких. З весною, з літом кожен з нас повинен би піти до праці з малими діточками, кожен з нас повинен би використати той час для того, щоби закласти світлі, різні думки до тих серденьят, які прийдуть на зміну нам, прийти на допомогу їм у використуванні природи, щоби оточити їх міцною ласкою, затишком.

Ми повинні порушити питання дитяче в літку в можливо ширших розмірах і закликати до допомоги в цій праці наше громадянство через певні організації.

Отже сонечко — воно повертає до теплих днів весни, звернемож й ми свій зір до днів весни. Використуймо теперішній час до підготовчої праці. Особливо варто є бажання це до нашого вчительства та громадянства на Волині.

Підготовча праця є чимала. Праця з дітьми дошкільного віку та шкільного віку в літку через

організацію дитячих майданчиків, дитячих клубів то що, вимагає від нас цайсеріознішого відпочинку. Порушуючи тут це питання, я осмілююсь зауважити як колу педагогічному так взагалі громадянським українським організаціям те потрібне, що зважає до нашої уваги. Мені хочеться тут порушити питання про необхідність обміркування питань дошкільної праці та праці дитячої позашкільної серед педагогічних та громадських кол як Волині так Галичини. Питань занадто багато в цій галузі, які вимагають обміну думок між працівниками педагогами й працівниками громадських організацій. Отже конкретно, необхідним є, з метою вивести дошкільну й дитячу позашкільну працю на ширший шлях, необхідним є переведення організації зїзду робітників в дошкільних закладах, в притулках, в громадянських організаціях — тако би всіх зацікавлених згаданою працею. На зїзді тому повинні були бути поставлені приблизно такі питання: 1) Організацію центру дошкільної та дитячої позашкільної праці. 2) Матеріальні засоби. 3) Педагогічний орган по дошкільному вихованню. 4) Пропаганда ідеї дошкільного виховання. 5) Забезпечення дошкільних закладів, притулків, дитячих клубів і родин дитячою літературою. 6) Дитячі клуби в літку. 7) Підготовка працівників. Окрім зазначених пактів, бажаним було б обмін думок педагогічного характеру. Хочеться вірити, що думка ця зустр не відгук в рядах тих, для кого близькими є наші маленькі — майбутні українські дуби.

Володимир Мурський.

На передодні.

„Східно-галицьке питання на передодні вирішення“.

Таку надію леліємо ми у своїх серцях з 1919 р. аж до сьогоднішнього дня. І надія ця мов на перекир нашим найгарячішим бажанням раз ураз заводить. Східно-галицьке питання на кожній конференції диктаторів Європи автоматично одсувається нібито до більш слушного часу. А українське громадянство Галичини живе весь час у великій нервовості, підшукує причин і негодує з такої байдужности тих, кому хід історичних подій доручив вирішення його політичної і економічної майбутности.

Де шукати причин тієї пермаментности східно-галицького питання? Перш ніж дати відповідь на це питання нам треба пригадати деякі факти і події, які так чи інакше мали і мають своє відношення до цієї справи.

Український народ у Галичині, який через національну Раду висловив свою волю, проголошуючи дня 3. січня 1919 р. об'єднання східно-галицьких земель з Українською Народною Республікою. Акт цей про об'єднання був ратифікований і Трудовим Конгресом, в якому були і представники Галичини. З точки міжнародного права постанова ця має усі законні вимоги і вона, не дивлячись на різні акти і зобов'язання, чи там пізніші зречення, не могла бути скасована. Таке скасування цієї постанови могло

бути перевернене тільки рівнорядними установами такими, як національна Рада або трудовий конгрес, які фактично являлись суверенами, а не актами поодиноких осіб чи урядів, яким право суверенности не прислужувало.

Та до права суверенности над східно-галицькою землею зголосилась *ure caduco* ще і найвища Рада, яка після розпаду Австрії проголосила себе на підставі воєнного звичаєвого права розпорядником австрійських земель. Але найвища Рада вшанувала волю суверенітета поодиноких народів, які входили в склад австрійської монархії і видала свої рішення в напрямі їх незалежности чи права вирішати самим про свою майбутність. Не проголошено ще досі рішення у справі Східної Галичини.

Польща свої права до Східної Галичини опирає, крім так зв. „історичних“ аргументів, на двох актах: договорі 22. квітня 1920 р. з урядом УНР. і на мировому трактаті в Ризі. Та ні один ні другий договір про приналежність Східної Галичини не згадує ні словом. Правда говорить в обох актах про те, що кордон України іде на заході по ріці Збруч, але договір з Польщею з 22. квітня не був ратифікований жадним українським суверенним тілом і з боку юридичного не представляє жадної вартости, а рижський трактат хоча і був ратифікований польським соймом і зїздом совітів, не був досі зголошений в секретаріаті Ліги Народів і по думці версальського договору він є поки що в завішенню.

Є ще один аргумент, на який покликується Польща що до своїх прав до Східної Галичини. Польща ніби то здобула територію Східної Галичини як переможець у польсько-українській боротьбі 1918—1919 р. Цей аргумент міг би мати силу, колиб, взявши під увагу звичайне право, польсько-українська війна була хоч одною з заінтересованих сторін формально проголошена. Цього однак не було, коли польські війська увійшли на територію Східної Галичини і почали воєнну акцію, в Києві ще в січні 1919 р. сидів польський посол Ванькевич і навіть не думав виступати з якимсь формальним актом в цій справі. А прецінь Східна Галичина входила вже тоді у склад УНР. В справі цього ненормального явища мали нагоду виступити в київській „Трибуні“ і публично записували про це міністерство закордонних справ і польського посла. Але і тоді коли вже під Львовом греміли гармати, польський посол уважав за відповідне оставатися далі в Києві, хоча знав добре, що українське командування послало в Галичину дніпровську дивізію на поміч.

Якеж є відношення великих держав до справи Східної Галичини? За останні три роки приблизно ясно викристалізувалось відношення Англії, менше ясно Франції. Але ці дві держави бу-

дуть рішачими для східно-галицької справи, і тому обі сторони, так польська як і українська у цих двох державах ведуть відповідну акцію.

Англія, якби там не були запевнення польської чи польонофільської англійської преси, обстоює у своїй політиці відносно Польщі етнографічний принцип. Максимум того, на що ідуть англійські політики є так зв. лінія Керзона, це ріка Буг, як східний кордон Польщі. Ця думка була видвинута ще в 1919 р. і досі вона не втратила своєї актуальності. Що до нафтових теренів і Львова то тут думки поділені. Керзон є прихильником віддання їх Польщі, Л. Джордж залишення при Україні.

Франція свого обличчя в цій справі ще не виявила. Їй це і доволі трудно з огляду на польсько-французький союз, який потрібний перш усього Франції. Утворення сильної Польщі для неї річ необхідна. Однак в останні часи почалось і певне недовіря. Що Польща буде існувати як самостійна держава це факт, який вже не підлягає сумніву. Та чи зуміє вона так перевести консолідацію всередині, що матиме таку політичну і мілітарну вартість, якби це Франції було потрібне, сьогодні в це мало вже хто в Парижі вірить. І тому на сторінках французької преси все більш і більш появляються голоси критики польонофільської політики без застереження, починаються шукання нових шляхів і методів. Такі впливові газети, як „Ere nouvelle“, „Petit Parisien“, „Journal des Debats“ і др. ставлять сьогодні справу ясно і в справі Східної Галичини ведуть протипольську кампанію.

З усіх спроб вирішення східно-галицького питання на мировій конференції осталися такі факти:

В сам розгар польсько-української кампанії була спроба заключити перемир'я між обома воюючими сторонами. Ініціатором перемир'я був французький генерал Бертелемі, який і запропонував лінію Буга, як тимчасову межу обох воюючих сторін. Дальші переговори повинні були вестись у Парижі. Але цей проєкт упав і тоді Франція дала дозвіл армії Галера на військову окупацію по Збруч. Хто причинився до цього, що справа взяла такий оборот, ми сьогодні, не маючи під рукою матеріалів нашої парижської делегації, сказати не можемо. Наслідком такого звороту був так зв. Статут для Східної Галичини, ухвалений Найвищою Радою і постановою з 2. листопада 1919 р. про віддання Польщі права адміністрації у Східній Галичині на 25 літ. Коли Польща відмовилась підписати відповідний акт, постанову цю скасовано дня 22. грудня 1919 р. і з цього часу спвава зістала в завішанню.

Справа Східної Галичини обговорювалось не раз в кабінетах різних пізніших конференцій і навіть на засіданнях Ліги Народів. Найбільш цікавою для нас була конференція в Спа в 1920 р., коли то польський делегат В. Грабовський підписав був трактат, в якому ясно було назначено, що кордон Польщі на сході іде по ріці Буг і дальше в рівній лінії на південь. Однак трактат цей, коли польські війська прогнали большевиків з під Варшави, не був ратифікований польським соймом. Але ця точка про східний кордон Польщі увійшла

в так зв. севрський трактат, яким визначаються кордони Югославії, Чехії та Польщі. Під натиском Польщі, яка не підписала сервського трактату, він одною із великих держав — Францією не був зголошений в Лізі Народів і не набрав досі обов'язкової сили. Але в останніх днях кабінет Пуанкаре рішив передати цей трактат без змін у Лігу Народів для реєстрації.

Справа вирішення східно-галицького питання є, як бачимо в стані перманентної актуальності.

Дирекційний Обіжник.

Замітка Дирекції В. П. У. Деякі Окружні Відділи не прокладають Головнім Управі звітів зі сходів і Загальних Зборів, інші знова Відділи представляють свою діяльність дуже побіжно і з чого не можна мати образу правдивого стану організації. В звітах треба подавати: 1) скільки всього учительства в повіті, 2) скільки українського учительства, 3) скільки членів Відділу, 4) скільки присутніх членів на сходах, 5) спосіб виконання ухвал з попередніх сходів, 6) біжучі ухвали, 7) діяльність членів Відділу в культурно-освітніх установах, 8) стан вплачених членських вкладок, передплати „Уч. Слова“ і уділів на Учительський Дім, стан вплачених датків на допомоговий фонд, 9) вказати поіменно учителів, які до Відділу не належать. — Звіт належить писати коротко і подавати в нім дійсний стан діяльності Відділу.

Факти говорять!

В офіційному щоденнику „Gazeta Lwowska“ чч. 245—250 появилася з кругів львівської Кураторії стаття п. з. „Шкільництво в Малопольське Вихідній под взгледом стосункуф народових“. Автор цієї наскрізь ложної статті соромився подати свого назвища. Призначена вона на експорт за границю, бо вже на вступі заявляє автор, що dalsze milczenie (в шкільних справах, порушених „Українським Вістником“) szkodliwem byłoby bezwarunkowo dla interesu polskiego“ (за границею). Що там не наговорено в цій статті? Ось вам на пр.: українських шкіл у Схід. Галичині є більше чим польських (а кляс?!); вдовам виплачується підмоги, хоча їх мужі служили у війську проти Польщі (до тепер не відомий ні один факт уділення такої підмоги); асигновано залеглі побори, де стверджено вину пов. шк. інспекторів (невідомий ні один факт); перенесено на Захід лише 8 учителів; піднісся процент українського учительства у відношенню до польського; далеко ідуча толеранція шкільних властей супроти українського учительства; що в містах і місточках, „gdzie żywioł polski skupia się i jest liczebnie wyższy niż ruski, przeważają szkoły z językiem wykładowym ruskim“ (нема ні одного такого факту); що є 5 шк. інспекторів Rusinów і т. д. Ціла згадана стаття не подає ні одного правдивого факту, ні одної вірної інформації. Наскрізь ложна, старається вмовити в заграницю, що українське учительство і шкіль-

ництво у Східній Галичині дізнає більшої опіки і попєртя, чим польське. Як шкідлими є для нас того рода інформації, свідчить стаття в „Prager Zeitung“, де змальовано рай українського учительства і шкільництва після інформації польської преси.

У відповідь на цю статтю оголосив т. І. Ліщинський в „Громадському Вістнику“ чч. 20—32 нову вязанку практик Львівської Кураторії і підчинених їй органів в її поході на українське учительство і шкільництво п. з. „Мова фактів“. Зміст цієї вязанки, що улягла конфіскації, подаємо точно після „Громадського Вістника“, з пропущенням сконфіскованих місць.

Мова фактів.

(Причинки до самоволі шкільних властей).

Постійний спадок числа українських учительських сил.

Теперішня польська шкільна влада обсаджує дальше українські школи польськими учительськими силами. Ось табеля, що ілюструє скількість українського і польського учительства і прц. української дітвори в 1921 р. в майже чисто українському судовому повіті н. пр. Журавно — де прц. українського населення по статистиці Кшижановського і Куманецького виносить 81,4 прц.

Назва місцевости	Кілько-класова школа і її викладава мова		Число учитель. сил і їх народність		Якість фреквенції і прц. української молоді
	За Австрії	Тепер	За Австрії	Тепер	
Антонівка	2 кл. пол.	2 кл. пол.	2 пол.	2 пол.	100 прц. пол.
Баличі подор.	2 кл. укр.	2 кл. укр.	2 укр. 2 пол.	2 пол. 1 укр.	98 „ укр.
Баличі зарічні	2 кл. укр.	2 кл. укр.	2 пол.	2 укр.	99 „ „
Буянів	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр. 1 пол.	1 укр.	99 „ „
Володимирці	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр. 1 пол.	2 укр.	99 „ „
Голешів	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр. 2 пол.	3 пол.	96 „ „
Дубравка	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр. 1 пол.	2 укр.	100 „ „
Журава	1 кл. укр.	1 кл. укр.	2 укр.	1 укр. 1 пол.	80 „ „
Журавно шк. муж.	5 кл. пол.	5 кл. пол.	2 укр. 3 пол.	2 укр. 4 пол.	55 „ „
Журавно шк. жін.	4 кл. пол.	4 кл. пол.	1 укр. 3 пол.	4 пол.	45 „ „

Назва місцевости	Кілько-класова школа і її викладача мова		Чисто учитель. сил і їх народність		Якість фреквенції і прц. української молоді
	За Австрії	Тепер	За Австрії	Тепер	
Ізидорівка	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр. 1 пол.	2 пол.	78 „ „
Корчівка	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр.	1 пол.	97 „ „
Которини	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр.	1 пол.	98 „ „
Корнелівка	1 кл. нім.	1 кл. нім.	1 пол.	1 нім.	2 „ „
Крехів	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр.	1 пол.	98 „ „
Лисків	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр. 1 пол.	2 укр.	100 „ „
Ляховичі подор.	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр. 1 пол.	1 укр. 1 пол.	98 „ „
Ляховичі зарічні	2 кл. укр.	2 кл. укр.	2 укр. 1 пол.	1 укр. 1 пол.	99 „ „
Лютинка	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр.	1 укр.	99 „ „
Любша	2 кл. укр.	2 кл. укр.	1 укр. 1 пол.	2 пол.	75 „ „
Манастирці	2 кл. укр.	2 кл. укр.	1 укр. 2 пол.	2 пол.	98 „ „
Мазурівка	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 пол.	1 пол.	78 „ „
Млиниска	2 кл. укр.	2 кл. пол.	2 пол.	2 пол.	74 „ „
Мельнич	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 пол.	1 укр.	99 „ „
Махлинець	1 кл. нім.	1 кл. нім.	2 пол.	2 пол.	5 „ „
Нове Село	1 кл. нім.	1 кл. нім.	1 укр. 1 пол.	пол.	18 „ „
Новошини	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 пол.	1 пол.	98 „ „
Облазниця	2 кл. укр.	2 кл. укр.	1 укр. 1 пол.	2 пол.	85 „ „
Облазниця	1 кл. пол.	1 кл. пол.	1 пол.	1 пол.	—
Протеси	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр. 1 пол.	2 укр.	99 „ „
Смугів	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр.	1 укр.	95 „ „
Сулятичі	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 пол. 2 укр.	2 укр. 1 пол.	98 „ „
Тарнавка	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр.	1 пол.	99 „ „
Чертеж	2 кл. укр.	2 кл. укр.	1 укр. 2 пол.	1 укр. 1 пол.	99.5 „ „
Яйківці	1 кл. укр.	1 кл. укр.	1 укр.	1 пол.	99 „ „

В 1913 р. було в тому повіті українського учительства 31 сил, польського 38. Тепер є українських сил 23, польських 41. Число українського учительства змаліло о 8 сил, коли число польського учительства зросло о 3 сили.

Те саме діється й по інших повітах Східної Галичини. Нпр. в повіті Бучач було в 1913 р. українських сил 82, тепер 68; Борщів 73, тепер 52; Мостиска 61, тепер 46; Броди 45, тепер 36; Турка 85, тепер 77; Зборів 64, тепер 46; Заліщики 49, тепер 34; Бережани 90, тепер 53; Товмач 8, тепер 47; Скалат 47, тепер 28; Калуш 80, тепер 63.

Конскрипція.

На уділюванні старостами, магістратами, а також поодинокими конскрипційними комісарами донесення, що українське учительство відносно рубрики приналежности конскрипційних аркушів подавало конскрипційним комісарам зізнання або само вписувало: С х і д н а Г а л и ч и н а або також лишало цю рубрику невиповненою, усі шкільні повітові Ради з припоручення Кураторії звільнили зі служби понад сотку українського учительства без жадного попереднього переведення дисциплінарного доходування і замкнули негайно усю платню, а соткам українського учительства загрожено викиненням зі служби. Роблено це з подиву гідною скорістю. Вже в перших днях жовтня позамикано деяким плайню, а опісля почалося викидання зі шкільних мешкань і насилання на опорожненні в той спосіб посади польського учительства. На місце викиненої учительки Лашаківної в Корневі (Городенка) прийшла учителька Полька Пашковска, на місце викиненого зі шкільного будинку учителя Швеця в Забірю (Рава) надали шкільні влади учительку Польку Кохувну і т. д. і т. д. Кілько то моральних мук витерпіло українське учительство в наслідок безнастанної тяганини, погроз на замкнення платні і викинення зі шкільних мешкань? Шкільні влади знали про це, що своїм поступованням стоять в різкій суперечности з арт. IV. закону з дня 21. жовтня 1919 р., який постановляє, що зізнання починей на основі обов'язку наложеного по думці арт. II., можуть бути уживані тільки до статистичних цілей і не можуть бути уділювані публичним властям, ані приватним особам в иншій цілі і що за стисле перестерігання цієї постанови відповідають особисто функціонарі, які беруть участь у дослідях. Знали шкільні влади і про § 7 розпорядку Ради Міністрів з дня 9. червня 1921, який постановляє, що зізнання, починені в часі спису, будуть уживані лише до статистичних цілей і не можуть бути уділювані публичним властям ані приватним особам в иншій цілі, а з окрема не можуть бути основою витоування судових або адміністраційних доходувань. Знали також шкільні влади, а з окрема п. Собінські про обіжник Міністерства внутрішніх справ з дня 27. XI. 1921 р. Пр. 1327, який з огляду на арт. 7. розпорядку Ради міністрів з дня 9. VI. 1921 р. в справі переведення загального спису постановляє, що зізнання пороблені в часі спису не можуть становити матеріалу до жадних адміністраційних виступів. Коли инші влади почали доперва грозити своїм службовикам доходуваннями, шкільні влади позбавили сотку українського учительства платні, служби і мешкання. Закони і розпорядки

вищих властей інтерпретують вони на свій лад. Куратор п. Собінські, до которого удавалося покривежене українське учительство, збував усіх кпинами і болючими докорами. В наслідок заходів Товариства В. П. У. у польського президента міністрів Поніковського появився його обіжник з дати 31. I. 1922 р. ч. 1220, який анулює конскрипційні репресії. Мимо цього частина українського учительства іще до нині без служби і платні.

Військовий побір.

І в тому ділі оказують шкільні влади надзвичайну ревність. Н. пр. шкільний інспектор в Дрогобичі п. Гарліцкі скликає учительство на день 17 вересня год. 8. рано до свого бюро w sprawie urzędowej, не називаючи зовсім тої справи. Усім явившимся у нього роздав карти покликання до перегляду і візав їх іти за ним до сали Сокола, де урядувала поборова комісія.

Зборівський шкільний інспектор порозсилав такі зазиви до українського учительства:

W Zborowie 12. XII 1921, Rada szk. powiatowa w Zborowie. L 1737/1. Do pana N. N. W myśl reskryptu Kuratorium szkolnego we Lwowie z dnia 17 XII. 1921 l. 390841. wzywa się Pana do osobistego jawienia się w biurze R. S. P. w Zborowie dnia 27 grudnia w celu protokolarnego przesłuchania go w sprawie przynależności państwowej ze względu na pojawienie się jego do przeglądu wojskowego.

Przewodniący Wahn.

Інтерпретація обіжників.

Львівська шкільна Кураторія оголосила в Урядовім Деннику ч. 19. обіжник з дати 3 XII 1921 ч. 1652 пр. про здержання аж до відкликання іменования кандидатів учительського звання на учительські становища і про відкидання номінацій, будучих на черзі (в току). Допустимі є винятки, вимагаючи подрібного узагаднення. На основі сього обіжника шкільні повітові Ради звертають подання о учительській посаді не лише кандидатам (ткам) учительського звання, але також відмовляють посад навіть регабілітованому учительству, що має за собою багато літ служби і від трьох літ домагається посад. А вже зовсім хибно приноровлюють шкільні повітові Ради повищий обіжник до цих учителів (льок), що їх прийнято ще перед його появою до служби і виплачувано їм вже службові побори. На пр. шкільна повітова Рада в Городенці прийняла до служби з кінцем жовтня м. р. певну кількість українських і польських сил. По появі названого обіжника шкільний інспектор Тарас звільнив з посади з днем 1. січня 1922 р.: уч. Шлемкевича в Пробабині, Козанкевичівну в Серафинцях, Стрільчаківну в Стрільчу, Кабана в Гарасимові, Кассіанову в Серафинцях, Ольгу Рубінгер в Поточисках і Марію Романко в Чернелиці. З днем 1. лютого звільнив той сам інспектор уч. Шумейла в Чернятині, Турчина в Городенці, Новодворську в Семаківцях, Прокоповичівну в Торговиці пільній. Таке звільнення є тим замітніше, що з учительських сил польської народности, яких іменовано в тих самих термінах, не звільнив шкільний інспектор ні одної особи.

Поступок шкільного інспектора в Городенці унагляднює нам роботу свавільних шкільних інспекторів по повітах в нищенню українського учительства, а тим самим шкільництва. А що шкільні влади уважають кожного зголошуючогося до служби учителя за кандидата учительського звання, не дають посади навіть тим учителям, що то повернули з Росії по 6—8 літах неволі, або реабілітовані ждуть більше двох літ на посаду, хоч мали вже за Австрії кільканайцять літ служби.

Ілюстрацією до цього нехай послужать оті факти: Стефан Кризак учитель від 1911 р. в повіті Мостиска в падолисті 1921 р. вернув з російської неволі, куди попав іще в 1914 р. Одержав посаду в Підгатах, де винаймив собі мешкання, що власним коштом реставрував. По появі названого обіжника звільнив його інспектор Туманек зі служби і радив старатися о посаду на заході. В Підгатах не відбувається наука лише тому, що нема учителя. Однак обіжник цей не перешкодив п. Туманекови надати посади свіжим кандидатам.

Так само Петро Хабурський, б. учитель в Дитині, пов. Рогатин, вернув з російського полону, де перебув 6 літ, не може дістати посади, Хмара і Мулька — Сокаль, Котізна — Мостиска, Миджин — Львів і т. д. і т. д.

А мета такого поступовання, довести їх до прийняття посади на польській території в Західн. Галичині або в Королівстві і тим способом позбутися їх із Сх. Галичини.

Думав би дехто, що львівська Кураторія не погоджується зі самоволею шкільних інспекторів. Факти приводять до переконання, що всі надужиття шк. пов. Рад діються з припоручення Кураторії і на її виразну згоду. Де навіть трапляється людяний інспектор, що хотів би бодай в часті вдоволити укаїнське населення, зустрічає він опір з боку Кураторії. Ось факт: Учитель Т. Бородач повнив вже службу від 1. січня 1921 р. в Улазові, пов. Чесанів, і псбирав платню. З початком вересня м. р. Шк. пов. Рада в Любачеві переслала Кураторії внесення на полишення його в службі на тійже посаді, але до нині (понад 6 місяців) нема з Кураторії відповіді, а названий учитель животіє без служби і платні.

Для характеристики ревності куратора п. Собінського в полагоджуванні справ українських сторін подам такий факт: О. сов. Стефанович, одинокий український представник в міській шк. пов. Раді у Львові, переслав 15. вересня м. р. на руки куратора п. Собінського представлення, в котрому просив його знести провокуючу заборону шкільного інспектора приймати до одинокої публичної в краю виділової школи ім. Шашкевича молодіж з передмість Львова. Дперва дня 13. січня ц. р. одержав о. сов. Степанович відповідь, в котрій п. Собінські затверджує зарядження шк. інспектора проти приймавання молодіж з передмість Львова. Повних чотири місяці потребував п. Собінські, шоби в тій так важній а наглій справі відповісти одному з найстарших і найповажніших українських громадян і то не в Копичинцях, але таки у Львові.

IV. Рівність (Równość). Львівська Кураторія устроїла з початком вересня м. р. у Львові два річні курси, які мають на меті приготувати учительство до вищих (виділових) іспитів. Управа

цих курсів спочиває в руках візитатора Пйонтковского. На курс математично фізичний прийнято 52 учителів між ними 3 (трьох) Українців; на курс гуманістичний 50 учителів, з тих 2 (двох) „p rzadnych Rusinów". Цікаво було би пізнати ті надлюдські зусилля тих 5 учителів Українців, згл. Rusinów, заки зістали вони прийняті на ті курси. Зрештою, по що Українцям курсів вищої освіти, коли і так майже всіх учителів Українців з виділовими іспитами поперепошено до сільських шкіл в закутинах повітів головно Західної (польської) Галичини. Старші директори і управителі виділових і більше-клясових шкіл за Австрії (Кулинич, Бурчак, Маліш і т. д.) є тепер підчиненими учителями при одно- і двоклясівках. Спосібніші українські учительські сили заняті лише в найгірших місцевостях повіту. Н. пр. Теодора Сидорова з виділовим іспитом учить при однокласівці у Виспі, пов. Рогатин; Андрій Мосьондз, якого шкільні влади насильно розлучили з жінкою і трома дітьми, учить в Сільці Беньковім повіт Камінка і т. д. Блажкевич перед війною учитель в Залукві, повіт Станиславів. Має іспит для виділових шкіл. Залуква велике, чисто українське село. Школа 2 кл. з пляном 4-кл. школи. Перед війною було 6 учит. сил, тепер 5 сил, 3 Польки і 2 Українки. Управителем школи є учителька-Полька. Блажкевичеви, що вернув у вересні 1921 р. з довголітної російської неволі, не дала шк. пов. Рада його посади в Залукві, де мешкала його жена з дітьми, мимо того, що було місце (п'яту учительку надано там в кілька тижнів по його зголошенню до служби). Йому надала шк. пов. Рада управління 2-кл. школи в мазурській кольонії Волчкові. До війни була там лиш одна сила, тепер 3 і то мужеські (1 Українець, 2 Поляки). Мазури відносяться дуже ворожо до Блажкевича як Українця, висилають депутації до властей з протестом, грозять йому, а навіть не хотять віднаймити йому хати на мешкання, тому мусять він мешкати з родиною в Маріямполі, а доходити до Волчкова. Як разячо впадає в очі дбайливість шк. властей про українські і польські школи, як також становище польського селянства до українського, а українського селянства до польського учительства. З Камінки Струмислової перенесла Кураторія мин. року три старші учительки-Українки з виділовими іспитами до сільських шкіл в Захід. Галичині, а одного учителя-Українця з виділовим іспитом до малої місцевости у Східній Галичині. На дев'ять учительських сил в хлопчій школі є лиш один учитель-Українець, а на десять учительських сил в дівочій школі нема ніодної Українки. Що на цім терпить виховання нашої молодіж, це шкільним властям байдуже. На 17 членів шк. пов. Ради в Камінці є лише 2 Українців, з котрими інші члени зовсім не числяться. Усі учителі Поляки, що повертають з російського чи иншого полону, одержують усі залеблі побори. Українцям дають платню, і то неповну, аж від дня іменовання, а залеглих поборів не виплачують зовсім. Тимчасовому учителеви Полякови М. Старчевському в Калущині виплачено усю залеглу платню і надано добру посаду. Вернув з довголітної російської неволі сталий учитель-Українець Гриць Плїхота. Одержує найгіршу і несамоційну посаду, а платню від дня іменовання. Шк. інспектор Деккер заявляє йому: „Пан враца

не до Австрії, lecz до Польські". Так само згадуваному вже Блажкевичови і всім іншим повернувшись з неволі українським учителям не виплачено залеглих платень.

Польські шкільні зласти змагають до цього, щоб в усіх селах, що окружують міста, занимали посади лише польські учительські сили. Мета: скорійша польонізація підміського населення. Перстень кожного міста Східної Галичини мусить бути польський. В усіх селах, що окружують Львів, учать лише польські учительські сили. Виняток до недавня становило село Збоїска, віддалене 3 і пів км. від Львова. Українці, які є дуже свідомі, становлять 65 процент населення, Поляки з Жидами 35 процент. В школі працювали 3 сили: Іван Стронський через 24 літ, його донька через 8 літ і одна Полька. Стронську звільнено з посади ніби через упадок фреквенції, а Стронського перенесено до Пикулович, 15 км. від Львова. Натомість до Збоїск перенесено з Пикулович Поляків Ізидора Тарнавського і його доньку, для котрої найшлася негайно посада і добра фреквенція (для Стронської не було). Тепер працюють в Збоїсках 3 польські учительські сили, але даремні будуть їх зусилля, бо селяне там свідомі і як до тепер, відібють успішно і цей послідний наступ ворожих сил.

Залив українських шкіл польськими учительськими силами.

Згадав я вже про це, що усі українські школи в підміських селах Східної Галичини є обсаджені майже виключно польськими силами, не рідко такими, що то української мови навіть не розуміють. Так само в школах чисто українських місцевостей, які більше віддалені від міста, заняті є майже лише польські учительські сили. Нпр. в Сороках (8 км. від Львова) чисто українському селі при 2-кл. українській школі працюють 4 (чотири) учительські сили — усі Поляки, з котрих двоє зовсім не знає української мови (із Захід. Галичини); в Ляшках мурованих при українській школі заняті дві сили — усі Поляки; у Вислобоках (12 км. від Львова) українська школа — польські сили; в Кукезові (15 км. від Львова) є польська школа з матечками (польськими монахинями) і осібно українська школа, при котрій є дві сили — самі Поляки; в Підлісках малих (10 км. від Львова) українська школа, є лише польська сила; в Гряді, де утворена тепер підступом польська школа, є осібно українська, при котрій на 3 учительські сили є 2 польські. Винники коло Львова, українське село, лише фабричний персонал — Поляки (фабрика тютюну). В р. 1918 була польська школа мішана 4-о з пляном 6-и класової і експонована українська чотирокласівка. До української школи ходило 260—280 дітей що побирали науку від чотирох учительських, самих українських сил. Тепер поділено польську школу на дві шестикласівки — хлопчачу і дівочу. При цих польських школах, де особливо у двох найвищих класах знаходиться великий відсоток української дітвори, заняті є 12 учит. сил і то самі Поляки. При українській школі учить 5 сил, це є 3 Польки і 2 Українки. Польські влади заповідають закриття української школи, з котрої 3 класи прилучено уже до польської школи, а оставлено ще дві класи. На 17 (сімнай-

цять) усіх учительських сил оставлено там ще 2 (дві) Українки.

Що польське учительство, зайняте при українських школах навіть в чисто українських селах відноситься ворожо до українського населення, на це приносить кожний день щораз свіжі докази. Звільнювання від науки шкільної дітвори, низький стан науки, занедбування обов'язків в школі і поза нею, мальтретовання селян, ставлення перешкод в засновуванню освітньо-культурних і економічних організацій — ось головні гріхи польського учительства по наших селах. Управитель української школи в Брониці (Дрогобич) Лебенсарт — займається головно комісарством. Його господарка в селі викликала загальне невдоволення. Лише завдяки йому нема в селі ні одного українського товариства. З його причини опинюються зовсім невинні люде в тюрмі. Про школу, де учить також його жінка-Полька, нема що й говорити. А таких прикладів сотки. Невже-ж нема у нас достаточної кількості українського учительства? У нас є подостатком учительських сил, лише мають вони замкнений доступ до школи і мусять через це заробляти навіть фізичною працею на своє і родини удержання. Багато з них мало по кілька і кільканайцять літ учительської служби за Австрії, як нпр. Дебера, Котівни, Миджин, Скоморовський, Бурчицький, Равлюки, Бохенська, Посипанко, Макітра, Кісіль, Мокловичівні, Козловська, Повх, Хомінська, Семенець, Будзінська (три послідні з виділовим іспитом) Перейма і т. д.

Вони вже давно перейшли регабілітаційний вогонь і мимо цього ждуть даремно до нині на посаду. Знова інші, як Гавришук, Вальчик, Чесник, Бирович і багато ин. ждали три роки на це, щоби нарешті від шкільних властей (Міністеріальної комісії, інспірованої Кураторією) одержати рішення, що „не можуть бути функціонерами польської держави“. Годиться замітити, що при переведженню регабілітації українського учительства полягали шкільні влади головно на зізнаннях жандармерії і не давали обжалованим змоги боронитися, бо не подавали їм закидів і не переслухували поданих обжалованими свідків.

Понад 3000 (три тисячі) українських кандидатів учительського звання жде даремне на одержання учительської посади. З поміж тих є понад 200 (двіста) таких, що то зложили матуру ще в 1913—16 рр., (Шлюзівна-Броди, Осовська Львів, Балко-Львів, Йосифович-Сколе, Назарук-Бучач, Дяків-Доброводи, Маковецький Нивиці, Д. Фодчук-Снятин, Бійовський Коломия, Сеньків-Рудки, Панечко-Жовква, Стадницький-Рава, Зацерковний-Львів, Граб-Теребовля, Козьмук-Заліщики, Єліївна-Копичинці, Білас Крогулець, Дідич-Сокал і т. д.). Ті кандидати обіхали усі шк. пов. Ради Східної Галичини і по кількालітніх безуспішних стараннях о посади в пов. шк. Радах і Кураторії прийшли до переконання, що за теперішньої влади годі їм одержати учительську посаду.

В бюрі п. Тинельського начальника народніх шкіл в Кураторії заявлено представникам Товариства В. П. У., що при польських школах тільки виїмково дається Українцям посади, бо місцеві Поляки кричать і нарікають, „же ці Русіні майом учить наше дзеці“. Регабілітованим „Русіном“ дається посади лише тоді, як опорожниться через смерть, виступлення, звільнення або перене-

сення посада по „Русіне“. Принятих до служби регабілітованих уважається за початкуючих, (нововступаючих до служби) літа саужби перед приняттям не числяться. Кождий прийнятий тепер до служби мусить складати присягу.

Непризнавання іспитів з часів української влади.

Шкільні влади не признають важности іспитам зложеним за час української влади, хотй відбувалися перед комісіями, яких склад був майже той сам, що за австрійської влади. Так на пр. Софія Решитилович зложила кваліфікаційний іспит в Станиславові в марті 1919 р. Шк. пов. Рада в Косові візвала її, щоби зголосилася до кваліфікаційного іспиту, бо шкільна львівська Кураторія не признала іспиту зложеного нею за української влади. Так само львівська Кураторія не ствердила важности патенту на учителя народних шкіл Василя Данилишина, котрий в місяці марті 1919 р. здавав учительський іспит до шкіл народних перед комісією в Станиславові тому, „що цей іспит відбувся справді перед комісією, установленою австрійськими шкільними властями, але без відома директора іспитової комісії краєвого інспектора шкіл Івана Матієва“ (П. М. перебував в той час у Львові). Таке поступовання львівської Кураторії зроджує в українського учительства сумніви що до вартости і трівкости патентів і заряджень теперішних шкільних властей.

Сваволя шк. пов. інспекторів.

В органі польського учительства „Глос на-учицельскі“ Р. III. Н. 2. на стр. 85. находиться між иншим такий уступ: „... że ks. Dutkiewicz, rz. kat. znany powszechnie jako niepoczytalny a wawturnik sądownie kilkakrotnie karany za różne przestępstwa, nadużycia, oszczerstwa z ambony, obity wreszcie przez pokrzywdzonych, publicznie w Brzozowie a wskutek tego jeszcze za czasów austr. suspendowany jako inspektor szk. w Brzozowie, został teraz w erze odbudowy szkoły polskiej, powołany na ispekturę do Bohorołczan.

Таких то людей покликує шкільна Кураторія на посади шкільних пов. інспекторів у схід. Галичині. Тут мають вони нагоду патріотичними подвигами змити попередні свої гріхи і позискати аванси. В нагінці українського учительства, в нищенню українського шкільництва перелічуються ті герої із небувалим досі завзяттям. Пригадати хотйби звісного Стефанціва, Рушинського, Недзвєцького, Юзву, цих фараонів українського учительства, що то нагадуватимуть часи найдикшої реакції Росії і Північної Мадярщини.

Шкільний пов. інспектор Лупіцкі (Снятин) веде шкільні справи без порозуміння з повною шкільною Радою, в якій на 17 членів засідає тільки опин-одинокий Українець. Педагогічними справами майже не займається, а всю енергію зуживає лише в нищенню українського учительства і шкільництва. В містечку Заболотові находяться 2300 Українців, 360 Поляків і 2100 Жидів. Українці становлять майже половину населення. Істнує там 6-ти кл. мішана школа з польською викладовою мовою. Кружок У. П. Т. оснував там з повідомленням властей українську школу. Перед двома місяцями явився інспектор Лупіцкі в школу і за-

боронив ведення науки. Колиж учителька вела дальше науку, жандармерія розігнала шкільну молодіж. В послідних тижнях розпочав інспектор Лупіцкі нагінку на приватні лекції по деяких селах як в Залучу, Русові, Волчківцях і пр. У Волчківцях заборонено читальни „Просвіти“ вести курс для побороування неграмотности. Учит. Болюхова (Снятинщина) мусіла складати два рази присягу (10 X. 1920 і серпень 1921) заки одержала посаду і то з платнею від 1. IX. 1921, коли то другий раз зложила присягу. Взагалі інспектори залюбки змушують українське учительство до частійшого складання присяги. Невжеж переконані вони, що українське вчительство задивляється на накинєну йому присягу інакше, як польське на приречення в часі української влади? Пригадую собі новинку „Веку Нов-го“ з липня чи серпня 1919 р. в якій один польський поручник чванився з того, що удалося йому обманути Українців в часі листопадових боротьб. Він зложив країнській владі присягу, яка мала помочи йому одержати таке заняття, що облегчило би йому видістати потрібні для польської сторони інформації. Осягнувши ціль, стався переконати своїх товаришів, що його поступок не противиться засадам етики. На віщо отже ті комедії зі складанням присяги? Кождий український вчитель є передусім нерозривним членом своєї суспільности і в слухний час піде лише за її голосом.

Кураторія дала шк. інспекторові в Раві поручення надати регабілітованому учителеви Мульці посаду в Білій равського повіта. Інспектор в Раві заявив Мульці, що йому не дасть посади, бо „ма досць своїх“. На районівій учительській конференції в Ходорові заборонив Українцям інспектор Гурчани забирати голос в українській мові. Але річ не в самій забороні. Роблять це з припоручення львівської Кураторії майже усі шкільні інспектори. Це передсмак автономії, передсмак ліберальної конституції демократичної републики. Поведення інспектора супроти українського учителя Пеленського, старшого управителя школи, що то зачав промовляти в українській мові, було таке огидне, що дає наглядний доказ, як то шовіністична дурійка оволоділа зовсім польський шкільний надзір.

Жидачівський інспектор видав обіжник з дня 14. XII. 1921 р. ч. 3739, яким наказав всім зарядам шкіл закупити для кляс годло Паньства Польского і портрет Начальніка Паньства а надто за явив, що в часі візитації жадатиме в кождій школі, щоби шкільна молодіж уміла поправне і пенкне одсьпеваць: Роту Конопніцкої, гимн: „Боже цось Польске“ і „Еще Польска не згі нела“! Прошу уявити собі чисту українську школу (бо цих двох-трох латинників, що так само не знають польської мови як і українські діти, годі уважати за Поляків) де український учитель, хотйчи оминати шикани зі сторони шк. інспектора, мусітиме кривити своєю і діточою душею. В давній австрійській державі співали ми гимн в українським перекладі, який бодай не ображував наших народніх почувань.

Львівська Кураторія обіжником з дня 28. VII. 1921 р. впровадила з початком шк. р. 1921/22 нові научні пляни. На основі наведеного обіжника введено науку польської мови в народніх школах з українською викладовою мовою в третій клясі,

чи там на третім році науки. Шк. інспектор Лясота видав 10. XII. 1921 р. на власну руку об'їзник, яким зніс зарядження своїх вищ. властей і впровадив науку польської мови в українських школах вже в II. класі, коли в польських школах розпочинається наука української мови в III. класі. Попередник Лясоти п. Євгеніюш Мандичевський з походження Українець (попович) добився безпощадним нищенням українського учительства і шкільництва директури учительського семінара. Цей приклад пориває наслідника добитися кресовим героїзмом в легкий спосіб авансів і признання. Інспектор Конечни невдоволений з турчанського повіта ізза його непривітного положення; щоб позискати перенесення до більшого і вигіднішого міста (пр. Стефанців) виявляє свої спосібности в напрямі ширення польської культури на кресах. Ті спосібности вповні заступлять брак потрібних шкільному інспекторові в правових відносинах фахових кваліфікацій. Повітові і районні конференції двох останніх літ дали сотки доказів, що шк. пов. інспектори відносяться до українського учительства крайно ворожо. Діється це за тихою згодою і по вказівкам Львівської Кураторії. Бо й на якійже основі посмібні бобрецький інспектор Гурчани на районній конференції в Ходорові наказувати катехитам, що вони мусять вписувати ноти з релігії в класифікаційних каталогах і записки в лекційних денниках лише в польській мові?

Вороже становище польського учительства, до українського.

Польське учительство, бачучи інтенції своїх настоятелів інспекторів, котрі часто густо уживають його як своє знаряддя проти українського учительства, давало спуст своїм укритим давнішим почуванням і виявляло його на кождому кроці. Найяркїше виступило це на повітових конференціях при кінці 1920 р. В сторону українського учительства сипалися провокаційні оклики: „вархоли“ здеправованого осібника управителя шк. на Волянці Бабліха; „бидло, з ктурем нема цо гадаць“ Ушинської в Турці і т. д. Це діялося без спротиву присутних шк. інспекторів. В усіх майже повітах не допущено до вибору українського кандидата на члена шк. пов. Ради і дисциплінарних урядів. В кількох повітах (Перемишль, Збараж і т. д.) організація польського ніби поступового (в протиставленню до т. зв. „Петеповців“) учительства „Огніско“ увійшла в переговори з Українцями, на основі чого мали Українці голосувати на лісту Огнісковців. За це послідні прирекли взяти на лісту одного українського кандидата на члена як до шк. пов. Ради, так і до дисциплінарного уряду. Та по голосованню показалося, що українські кандидати одержали лише українські голоси, коли кандидат Огнісковців вийшов українськими голосами. Так само поступає польське учительство супроти українського і при інших нагодах. Учителка Полька Губічка в Золочеві зробила до шк. пов. Ради явний донос на товаришку Українку Юринцівну. Хоч Губічка відкликала в суді свій донос, Юринцівна опинилася в повіті Хшанів коло Шлеска, а при жіночій віділовій школі в Золочеві нема нібдної української сили. В Хшанові відмовило польське учительство Юринцівній службових депутатів з тої

причини, що не вписалася в члени „Огніска“. Польське учительство жовківського передмістя у Львові (Свйончковські) веде вічеву і пресову (Kurjer Powszechny з 15. XI. 1921) кампанію проти двох українських сил на Знесінню; польське учительство школи ім. Магдалени на місцевій конференції дня 17. III. ц. р. (по появі об'їзника презид. Мініст. Поніковского) ухвалює одностороннє віднести до шк. Ради і Кураторії із зазивом усунути з посади одинокого при названій школі Українця Танчаковского і катехита о. Кузьму за це, що не виповнили самі рубрики приналежности конскрипційного аркуша.

Польське учительство привикло до цього, що лише воно може користати із всіх ліпших посад, даремщин, курсів і т. д. Найшовся винятково один інспектор (Г. Дрогобич) що бажаючи хоч в часті направити заподіяне ним українському учительству лихо, допустив Українця на згаданий вже державний віділовий курс у Львові, на котрий то прийнято на 50 Поляків аж двох Українців. Не подобалося це польському учительству і один з них (Левіцькі Дрогобич) розпочав явно в Кураторії проти інспектора акцію, яка має на цілі довести до покарання інспектора Г. для відстрашючого прикладу. Такі то обставини створюють між польським учительством різні фронди, які зовсім унеможливають навіть частинне оздоровлення національних відносин нашого краю. Вони доводять до цього, що велике число українських кандидатів, які зложили матуру ще в 1913 р. (Біловський, Шлювїзна, Граб і т. д.) до нині не можуть дістати учительської посади. Вони довели до цього, що частина польського учительства дозволяє собі зовсім безкарно провокувати на конференціях українське учительство і робити на нього різні доноси. Загал польського учительства і що важнійше Львівська Кураторія дивиться на це все байдужно. Чимже змиють свої провини ті з польського учительства, що в різний спосіб промахнулися (н. пр. в краді американських дарів в Дрогобича і Волянці), як не вище наведеною патріотичною роботою? Але на все приходить свій час!

Який Львів, така Варшава.

В марті і в початком квітня 1921 р. перейняла „Комісія Мендзміністеріальна для функціонування панствових жидуф і русінуф“ до порішення 31 справ українських учителів яким пороблено найтяжчі закиди відносно тяжкого ушкодження тіла, присвоєння собі чужої власности, убийства і т. д. Президія польської Ради міністрів мала видати окончний присуд, чи обтяжені на званих закидами учителі можуть бути прийняті до державної служби. Довше чим рік полагоджувала Кураторія реабілітацію тих 31 учителів; вкінці рішилася вона відступити їм названій Комісії. Українське учительство раділо, що до цих справ взялася Варшава, бо на скорі полагодження їх Львовом не мало вже надії. Та прийшлося сердегам чекати понад 10 місяців, заким Львівська Кураторія письмом з дня 10 лютого 1922 повідомила багатьох з них що розпорядком Президії Ради Міністрів з дня 14. січня 1922 не прийнято їх до служби в Річипосполитій Польській. Як що увагляднись факт, що уграва Т. та В. П. У. відносилася два рази (в серпні і падолисті м. р.) до

Президії Ради Міністрів і до посла поль. сойму учит. Смуліковського в справі арештування полагання залягаючих в Міністерській Комісії справ, а крім цього самі інтересовані учителі відносилися в тій справі до Міністерства Освіти, так можна уявити собі скорість полагання українських справ варшавськими властями. Та не в тім річ. Шкільні власті стоять на становищі, що не реабілітовані учителі (льки) не можуть займатися посади навіть при приватних українських школах. Президія Ради Міністрів відмовивши українським учителям реабілітації, унеможливила їм також одержання посад при українських приватних школах. Щоби уявити собі слушність рішення Президії Ради Міністрів, пригляньмося ближче справі от пр. учителя в Віжомлі, яворського повіта, І. Вальчика.

Міністерська Комісія в часі свого побуту у Львові зовсім не переслухувала його і не представила йому обвиняючого матеріалу, через що відібрано йому можливість оборони. Загалом польські шкільні власті не дали Вальчикові змоги боронитися, бо не переслухували ні його, ні поданих ним свідків, самих Поляків з села Віжомлі. Предметом закидів були самі загальники, а ні один позитивний, назвищем пошкодвораних означений факт. Закиди ті опиралися головню на безосновних доносів місцевих лісничого Ленерта, який мав в тім свій особистий інтерес, щоби на місце Вальчика одержала опорожнену посаду його дочка. Навіть окружний Суд в Перемишлі, що вів проти Вальчика доведення на донос названого лісничого, застановив слідство тому, що свідки, самі місцеві Поляки, зложили в користь В. дуже корисні визнання. Так само в робленню закидів не реабілітованим учителям: Гавришуків (Радеків), Бировичеві (Залшики), Богачевський (Зборів), Чесникові (Насірна), Гелемейюки (Львів), Дебері (Самбір), Ляшуків (Перемишль і т. д.) опиралися шкільні інспектори головню на голосящих визнаннях польської поліції і двірських посіпак, а обвиненим не дали ніякої змоги оспорювати пороблені їм закиди і взагалі очиститися від закинутих їм провин. На цих закидах спиралися Кураторія і Міжміністерська Комісія. Вони не вважали відповідним переслухати кожного обвиненого і подати пороблені їм закиди з іменами донощиків на письмі, а перевели односторонне доведення і не дали можності боронитися через переслухання поданих обвиненими свідків. Варшава зробила це, що хотів Львів, той знова це, що хотів пов. шк. інспектор і повітова „Народова Організація“, та поодинокі „кресові діячі“.

Вкінці згадаю ще про декретових учителів. Щоби не вважатися невинним учителем на пр. Павлінським, що то в Грусятчах, бобреського повіта, працював дуже корисно для громади і школи понад 20 літ, іменувала його шк. пов. Рада по двох літах безробіття декретовим учителем (на час потреби) з платнею початку уч. учителя. Щоби показати йому в практиці вартість такого іменования, звільнила його шк. пов. Рада з посади за малу дрібницю. Дперва по довгих заходах удалося Павлінському відискати посаду декретового учителя.

Кінчу сю скромну вязанку фактів

і тернистого

шляху українського учительства відсилаю до збірника фактів, який міститься в річнику „Український Вістник“ з 1921 р. в моїх статтях.

- 1) „З тернистого шляху українського народнього учительства“ (чч. 4, 5);
- 2) „Краєвий зїзд народнього учительства“ (чч. 19, 20, 21, 23);
- 3) „Занепад українського шкільництва“ (чч. 58, 59, 61, 62);
- 4) „Цинізм чи ігноранція“ (чч. 86, 87, 89, 91, 93, 98);
- 5) „Трактовання українського учительства Маврами в Західній Галичині“ (ч. 116);
- 6) „В світлі правди“ (чч. 131, 134, 140);
- 7) „Краєвий зїзд українського народнього учительства“ (чч. 135, 136, 137, 138);
- 8) „Нагірка на українське народне учительство“ (ч. 151);
- 9) „По чийй стороні провокація“ — Отвертий лист до п. Куратора Собінського (чч. 183 до 188);
- 10) Новики, поміщені в чч. 13, 17, 53, 69 і 188 і т. д.

Велику скількість фактів,*)

містить річник органу Т. ва В. П. У. „Учительське Слово“ з 1920 і 1921 р. Ті тисячі фактів, подані там без особистих міркувань, виїняті живцем з господарки польських шкільних властей за час польської влади в нашому краю, дають проречистий доказ.

Автор цієї, наскрізь ложної, статі соромився подати свого назвища. Те про це іншим разом.

Іван Ліщинський.

Товаришам-сусідам в альбом!

Чи справді у Вас романтизм?

В „Głosie nauczycielskim“ ч. 4. з 1922 находиться цікава новинка такого змісту: „Романтизм польського наuczycielstwa. Дня 18 січня ц. р. відбувся повітовий зїзд учительства так польського як і українського. Запрошення на цей зїзд підписало також двоє Русинів. На порядку дня була господарська справа, іменно реактивования давньої учит. Спілки. Недалеко будинку, де відбувався зїзд, один з учителів „Русинів“ відмавлів своїх земляків від участі в зборах, закликаючи їх на народні святоші. В наслідок цього не брали Українці участі в зборах. Підписані на запрошення одержали з Дирекції Взаємної помічі українського учительства у Львові паштет слідуячого змісту:

„Дійшло до відома Дирекції ВПУ., що дня 18. I. 1922 відбудуться в Жовкві збори учительства цілого повіта. Дивує нас, що Ви як ідейний член Виділу Окр. Відділу дали себе втягнути в акцію польського учительства, котре до нині не зайняло ясного і рішучого становища в справі нищення українського шкільництва і переслідування українського учительства. Просимо Вас в імя нашої організації і товариської солідарности відкликати Ваш підпис на запрошеннях і не втягати українського учительства в ніяку спільну акцію з польським учительством. Віримо, що підете за нашою радою!“.

*) Місця пропущені счеркнено цензурою.

Ото факт непоправного романтизму польського учительства, позбавленого всякої взаємності зі сторони українського учительства. Лучається це не перший раз.

Так Товариші—сусіди! Повітові і районні конференції трьох послідних літ і реабілітаційні слідства українського учительства дали нам сотки доказів Вашого романтизму. Немає здається ні одного учителя-Українця, щоби не відчув на собі в діймаючий спосіб наслідків Вашого романтизму. Ні один з Вас не здобувся ще на цивільну відвагу виступити в оброн кривджених товаришів-Українців. Кажете нам, що українські шовіністи мусять бути позашкільні! Так дайтеж нам хочай один доказ, що позбавлені служби або перевесені на захід на пр. т. Малиш були діяльними членами українських товариств і загалом брали участь в народному життю. Коли і при якій нагоді проявився у них шовінізм? Ним відомі причини Ваших виступів. Вас манили посади по Українцях. Маємо на це сотки доказів. Жажда пановання над нами і нашим народом пхали цілі гурти з посеред Вас до ганебних виступів проти українського вчительства. Та маємо кріпку віру і надію, що судьба направить Вас на властиву путь.

Збірка фактів.

Шкільні влади запорядили в усіх повітах Східної Галичини, що все українське учительство мусить під загрозою усунення зі служби і шкільного мешкання зложити в бюрі шк. пов. Ради протоколярне візнання до до приналежности до Річипосполитої Польської, і що всі учителі — Українці мають ставитися в означеному терміні перед поборову комісією та виповнити власноручно і доручити шк. пов. Раді військові формуляри. Ці візнання шкільних властей звучать:

а) В справі військового побору:

Rada szkolna powiatowa w Borszczowie dn'a 2. marca 1922. Do Zarządu szkoły w.... Kuratorium O. S. Lwów wykonując rozporządzenie Minister. Wyz. Rel i Ośw. Publ. z 8 II. 1922 № 261/22 poleciło Inspektorom szk. l. p. wiat. reskryptem z dn'a 27. II. 1922. L. 180/1 r. ażeby bezzwłocznie wypełnili wykazy funkcjonariuszy państwowych urodzonych w latach od 1885 do 1902, odnośnie zaś do oficerów i urzędników wojskowych urodzonych w latach od 1879 do 1884, którzy na wypadek mobilizacji ze względu na dobro pełnionej służby, winni pozostać na swych stanowiskach.

Wzór wykazu jako „wniosek o zwolnienie” załączam i polecam Zarządowi szkoły ażeby wezwał tamtejszego nauczyciela N. N. do jak najdokładniejszego wypełnienia wykazu we wszystkich rubrykach.

Wykaz ten mają wypełnić tylko ci, którzy przy przeglądzie uznani zostali za zdolnych do służby wojskowej.

Jeżeli funkcjonariusz korzysta już z odroczeń należy w rubryce V wykazu powołać się na pismo Sekcji Poborów i Uzupełnień ewentualne Oddziałów V. Sztabu M. S. Wojsk podając dokładną datę i Nr. pisma lub przyznanego już odroczenia oraz władzę, która odroczenia tego udzieliła.

Jeżeli funkcjonariusz został przy przeglądzie uznany za niezdołnego, należy blankiet zwrócić i zawiadomić o tem Radę szkolną powiatową.

Jeżeli by do przeglądu dotychczas nie jawił się winien pod osobistą odpowiedzialnością w najbliższą sobotę oprócz święta jawnie się w Powiatowej Komendzie Uzupełnień 51 p.p. w Czortkowie stanąć do przeglądu i natychmiast wypełnić blankiet i przedłożyć Radzie szkol. powiatowej do dalszego urzędowania.

W takim razie należy donieść, że dany nauczyciel do przeglądu nie stawał i po najbliższej sobocie przedłożyć wypełniony blankiet. W razie stawania do przedkładu w innym powiecie należy w relacji podać do której Powiatowej Komendy Uzupełnień jest ten przynależny.

Za dokładne i ściśle wypełnienie oraz za szybkie nadesłanie aliu czynię p. Kierowników szkół osobiście odpowiedzialnymi.

Przewodniczący Inspektor szkolny:

Ruszczyński.

б) В справі державної приналежности:

Rada szkolna powiatowa w Drohobyczu dnia 15. III 1922 L. 402/Rsp.

Do P. W....

W myśl reskryptu Kuratorium O. S. L. z dnia 14/II 1922 L. 4296/1 zgłosił się Pan w terminie 14 dniowym w biurze inspektora szkolnego do protokolarnego zeznania co do przynależności państwowej.

Niezgłoszenie się Pana po uływie wyznaczonego terminu spowoduje zawieszenie Pana w urzędowaniu i płacy.

Przewodniczący Garlicki.

Непризнавання платень за час від зложення приречення до дня об'їзду посади.

Учитель в Липі пов. Долина т. Ми есей зложив приречення в шк. пов. Раді в Долині 6 мая 1920 р. Шк. пов. інспектор проводив без причини надання йому посади. Доперва 6 грудня тогож року (отже по 7 місяцях зволнив ласкаво надати йому найгіршу посаду в повіті. Т. Мецецей робив заходи в Шк. кр. Раді о призначення йому платні за час від мая до грудня 1920 р. На це одержав від шкільних властей письмо такого змісту:

Rada szkolna powiatowa w Dolinie dn'a 6 II. 1922 L. 594

Zarządowi szkoły w Lp'e zwraca się (prośbą) z poleceniem zawiadomienia petenta, że w m. ś. art. 18 i 21 ustawy z dnia 13 VII 1921 Dz. ust. P. P. Nr. 65 pobory przyznane być mogą tylko z dniem faktycznego objęcia służby. Przewodniczący Lochszmid.

(Що на це брехливий автор з „Газети Львівської“?).

Учитель з револьвером. В українській селі Гребенці, коло Куликова, є учителем Поляк, Антон Рубель. Невдоволені селяни докоряли цему учителеви, що діти в школі нічого не учаться, бо учитель дбає про свою господарку та про польську політику. На це кинувся учитель на селянина Михайла Погорільця з револьвером, який приложив йому до грудий і побив його тяжко так, що цей стратив притомність. На поміч Погорільцови прибіг брат і інші селяни. Учитель зараз утік з села. (Вперед ч. 42).

Українська школа в ярмі. В селі Луковій, ліського повіту, ще від листопада 1921 р. нема в школі науки. Учителька Полька опустила посаду ніби для того, що громада не дала їй дров на зиму. Це обурило шкільного інспектора і він не хоче дати для села учителя Українця. В селі є лише 3 польські родини. Удержуючи школу своїм коштом і оплачуючи всілякі величезні державні податки, громада не хоче учителя Поляка, а жадає учителя Українця. Побачимо, як цю справу вирішить Шкільна Кураторія.

Продовження буде.

З ВОЛИНИ І ХОЛМЩИНИ.

Огляд шкільництва на Холмщині, Підлясью, Полісью і Волині.

Справа освіти українського народу на вище згаданих землях виглядає сумно-пресумно. Уже в принагідних вістках у наших щоденниках (Львівському „Впереді“ і Варшавській „Українській Трибуні“) бачимо картину повної безпросвітності.

В Холмщині накладають на українську людину кару за це, що не посилає своїх дітей до польської школи. Ще і досі не одержали Холмшаки дозволу шкільних властей хочаб на одну приватну українську школу. На Полісью, в місті Камені-Кширським, резиденції шкільного інспектора поляка, закривається єдина на ціле місто українська школа. Підлясе — так само як і Холмщина — не має ані одної української школи. Наші школи, що там існували за часів німецької окупації, Поляки закрили. Українській школі на Волині чим далі, то все більш болючих експериментів доводиться зазнавати. Дійшло до цього, що громадянство Волині шукає поратунку далеко на Заході. В часописі „Вперед“ поміщені були два протести з приводу закриття українських шкіл. Ці протести переслано нашій репрезентації за кордоном. Останніми часами „Просвіти“ Волині. Церковні Брацтва а також оден з мешкаючих у нас членів Всеукраїнського Трудового Конгресу. у спільному меморіалі звернулися до сенатора Шелухіна та до проф. Михайла Грушевського з проханням звернутися до публичної opinii заграниці о оборону нашого права. Що громадянство Волині цінить Рідну Школу, свідчить отсей факт: після відобрання українській школі в Ковлі приміщення, школа не існувала аж три місяці. Учителів розігнано: дехто попав і до... польської школи. Але громадянство з упертістю вишукало будинок під школу, зібрало від населення поверх сто тисяч польських марок на зладження лавок для школярів. Від половини січня школа в Ковлі функціонує та ще і учнів у ній більше, чим у першому півріччю шкільного року.

Чим далі то шкільна польська іспекція все більше і більше накладає свою руку на наші приватні школи. Ось кремінецький повітовий інспектор переносить у інше місце декого з учителів приватної школи. На знак протеста весь учительський персонал подається до димісії. Безпідставні перенесення учителів з державних шкіл не знають границь: ось учительці Іванні Підгірській-Григорук під загрозою звільнення зі служби наказується перенестися при 33-ти степеневому морозі на іншу

подану, се зважаючи на це, що в неї є тримісячна дитина.

Учителів Українців навіть так званих „Неофітів“ і тайних „Нікодимів“ під всякими претекстами видаляють зі служби а на їх місце спроваджують педагогів з Малопольські.

Які зараз у нас учителі, доказують слова одного інспектора Поляка. проголошені ним цього року на конференції учителів (льок). *Do mnie dochodzą wiadomości, iż podwładne mi nauczycielstwo nie zachowuje się należycie. Nauczyciel i nauczycielka śpią w jednym pokoiku nosami zrywają jedno drugiemu kocy.*

Діється у нас щось жахливе. Отта примара світу доводить до цього, що школи не мають учнів: батьки воліють вчити дітей дома, не зважаючи на це, що домашній учитель занадто таки коштовний.

„Українські“ вчителі на Волині.

Чи то у Володимирі-Волинському, чи у Ковлі, або в Рівному — на конференціях нашого учительства лунає мова тільки... польська. Що правда, в кожному повіті є 10—15 учителів таки Українців, але вони — завдяки нечуваному ніде більш на світі тежоріві на все українське, на своїх повітових конференціях бувають чомусь мовчазні. Тон „політики“ шкільної надають, звичайно, інспектори-Поляки, надіслані на Волинь переважно з „Małopolski“... І навіть тими інспекторами культуртрегерами, влада польська на Волині не аби-як шахує: той за мало „енергійний“, а той знов свою „енергійну“ працю перепроваджує трохи нетактовно... Досить того, що за недовгий час існування на Волині польської влади, Ковельщина має вже четвертого з черги поляка-інспектора... Й один спритніший другого — за свого попередника. Сприт останнього інспектора на Ковельщині досягнув просто таки віртуозності. Навіть дописувач до варшавської „Української Трибуни“ в ч. 42 від 23. лютого 1922 р., якийсь д. Яструбець (видимо народний учитель) співає тому інспекторові гимн хвали: „наш новий інспектор шкільний п. Серейко буде аполітичним керовником народної освіти в Ковельському повіті на користь тому селянству, котре він (s.c!) дійсно таки любить.“

Чи не з „любви“ до нашого селянства інспектори ала Серейко пообсаджували українські школи на Волині невідповідним елементом?... Більшість Поляків учителів, що учать діток наших (до того ще й у школах українських) побирали педагогічні студії, коли не в панських передпокоях, то на поліції, жандармерії... З освітою вони нічого спільного не мали! Ось вам громадянин с. Стара Вишва, на Ковельщині (дивись ч. 32 за 1922 рік того ж часопису „Укр. Трибуна“) подає до преси — з приводу „педагогічної“ повіденки учителя Бузалевица — той надлюдський стогін цілої громади. В чому тільки не вмачав пальців „педагог“ Бузалевиц? Він — й українську школу перетворив на польську, й взявся за керовництво місцевої Американської кухні (та на щастя представники від допомогової американської організації вчасно спохватились і кухню від культуртрегера відобрали), й зібрав було він, також серед учнів своїх гроші на шкільні підручники, але тую кривавицю убогих селян протринькав... Нарешті у селян тих і терпець урвався: пишуть вони

скарги до інспектора, виражають делегацію до Просвіти...

— „Ви, мовляв, Просвіта... Допоможіть, аби нашого вчителя забрали. Ось у наших сусідів, у селі Шайко учительює звичайний польський жаидар, там знов доводить діток до розуму панський економ-посіпака, але подібної біди, як це ми знаємо, вони не терплять“...

І цього вже, для спритного п. Серейка було забагато. Про сприт його свідчить, хоча б і такий факт: ковельська Просвіта звертається до інспектора з проханням, аби він оповістив учительство що до належного вшанування дня пам'яті Т. Шевченка — перешкоду з боку шкільних властей не зустрічається, а він (п. Серейко) на учительській конференції 5. березня заявив таке: „Ось наближаються роковини народження й смерті Т. Шевченка. Це українські, мовляв, національні свята... Але він, інспектор розуміє свято не як звільнення учнів від науки“... І тая мудрість „соломона“ таки діп'яла свого: пляновані учителями-українцями шкільні свята чи й відчити збільшого не відбулися.

А чи позвільнював п. Серейко — економів-посіпак та жандарів, що й по сей день учительюють в українських школах на Ковельщині?

Ні! Замість того, він (очевидно з „любоби“ до селянства) наганяє терор на учителів Українців... Вчительку Підгірську Григоруку з немовлятком змушує до перенесення при 30 стогнях мороза.

Про терор серед учительства, що панує на Волині, яскравою ілюстрацією можуть бути й такі факти:

Двоє з учителів української школи в Ковлі (котра через „політикування“ інспекції шкільної протягом жовтня, листопада й грудня була нечинною), а саме Люба Волкановичівна й Михайло Мусевич, зістали приділені до чисто польських шкіл. Там вони (отримавши, очевидно, відповідні накази) поводитись наче справжні поляки-латиники: вони прилюдно й лоби свої хрестили по латинському ооряду!... Це обурювало навіть дітей католиків.

Учитель же села Любитово на Ковельщині, Іван Машук (тепер він — „Jan“), колись заїлий русифікатор, тепер інспектором Поляком на конференції учительській ставиться в зразок навіть і для Поляків учителів!... Дивні люде ті старійші наші учителі: вміли прислужуватись царському жандарму, а ще потрапляють догодити й сучасним „панам“. Приказка: „навикне пес бігти за возом, то побіжить і за саннями“ — таки справджується.
Просвітянин.

Культурна праця педагога.

Оті покидьки, весь той непотріб, якому в себе польське громадянство не відважується доручити виховання молодіж, зараз все тоє злітається на Волині, Щоби дістати туг цосаду вчителя, вистарчає бути Поляком особливо з Малопольські.

У містечку Вижва на Ковельщині ще з 1916 р. існує українська школа. Багато всяких учителів бачила вона. І була вона українською аж до 1921 р. до приходу „педагога“, пияка-якогось Адольфа Бузалевіча. А цей „педагог“, отримавши з ласки бувш. інспектора п. Ланового керівництво школи у Вижві, ревно заходився коло „культурницької“

праці... Першим ділом його було перетворення школи в семи-класову. При цім пан „педагог“ допустився швіндля: казав, що річ іде за українську школу, але в семикласівці наука відбувається в польській мові. Українська мова викладається яко предмет. Ще в листопаді 1921 р. „педагог“ той зібрав від учнів звиж 15.000 марок п. на укр. книжки, але і по сей час книжок не закупив. Окрім цього бавиться він ще у філянтропію: взяв на себе догляд над кухнею польсько-американського комітету. Та невдовзі за „nieodpowiedne prowadzenie цієї кухні“ довелося йому йти до арешту або заплатити штраф.

Наш „педагог“ людина веселої вдачі: здається й з „бахусом“. А що вже про „ojczyznę“ дбає, то иншого такого і знайти трудно. Він так всім допіка, що солтис п. Савчук, оскаржений перед шкільною інспекцією за „агітацію“ проти польської школи, мусів зректися своїх обов'язків. Місцеве населення заздрить своїм недалеким сусідам села Шайко: там керовник школи хоч справжній польський жандарм але в своєму поведінню заховується дещо гуманіше ніж наш „педагог“ п. Бузалевич.

Народний Учитель серед громади.

„Хоч дитина немовляща:
І воно вгадає
Твої думи веселії...“

Т. Шевченко.

Народний Учитель (лька)!... Скільки змісту в тих двох словах!... Ніби на перекир усім скорпіонам, що мачуха недоля так гоїно обдаровує нас ними, наш український нарід демос, мешканець обдертих убогих селищ, висовує на чільне місце, яко провідника в своїх національних змаганнях — Народного вчителя (лька). І треба собі ясно здавати з цього справу, що ми є не учитель (лька) дітвори, завдання котрого вчити читати, рахунків й т. д.), але єсмо вчитель-порадник Нашого Народу. Недарма ж у нас (чого нема в инших більш щасливих народів) отта назва-прикметник Народний так нерозривно сполучене зі словом Учитель!

Розуміючи, який великий вплив на маси має Нар. Уч., уряд царський, у тій колишній Тюрмі Народів, всіма способами не допускав Нар. Уч. до праці серед народу: участь Учителя в коопераціях і праця культурно-освітня по за школою — була йому заказана.

в злиднях, збільшого без куска насущного, наш Нар. Уч. не піддається й спокусам одержати посаду десь на чужині, памятаючи незабутні слова Найбільшого Страдника України:

Чим нещаснійша, тим милійша
Для нас буває вітчизна,
Тим кращі нам її луги“...

Так... Народний Учитель (лька) свою місію-завдання що-до свого народу розуміє... Треба лише, аби суспільність українська й далі йшла на зустріч змаганням Нар. Уч. — бути серед свого народу, серед громади. Провід у тій акції мусять вести наші учительські організації. Наприклад — Товариство Взаїмна Поміч Галицьких учителів повинно утворити економічно-суспільну секцію, котра би дбала про здобування курсів по кооперації, бухгалтерії, діригентських курсів і т. и.) та приділюванням їх до відповідної праці серед нашого окраденого Народу. Слід теж подбати, щоби нечисленні одиниці наші, закинуті на чужину — повернуті були у свою країну.

Добробут — щастє нашого молодого покоління доконче вимагають, аби Нар. Уч. всігди був з нами, замешкував серед Громади. А тій Громаді, яка дає працю-притулок безробітному вчителеві (льці), наш Віщий Пророк немов би й зараз промовляв:

„Ваша злая своєволя
Сама скупається, сама (Подражаніє Іезекіілю)
В своїй же крові!“...

Марко Луцкевич.

Вісти з Матернього Товариства.

Чергове засідання Надвірної Ради Матернього Товариства відбулося дня 12 марта б. р. Присутні всі члени крім т. т. Бєсікевича, Капустієвої і Ковалєва, який оправдав свою несприсутність письмом з дня 6 марта б. р.

Дирекційний звіт виказав, що організаційна праця Товариства розвивається успішно. Від попереднього засідання Надвірної Ради крім роботи в Кредитовім Товаристві, інтервенцій в Шкільній Кураторії, редагування „Учительського Слова“, устно переведених справ, полагоджено 1915 справ письменно. В тім часі відновлено три Окружні Відділи. Зараз організація числить 55 діяльних Окр. Відділів о 2072 членах, з яких 965 вплатили членські вкладки вже й за місяць март. Відділи в Підгайцях, Снятині, Станиславові, Гусятині, Стрию, Турці, Перемишлі і ще деякі згуртували все українське учительство на своїх територіях і виказують вельми успішну організаційну і громадську діяльність, прочі ограничають свою роботу лише до стягання членських вкладок, передплати на Учит. Слово, уділів на Учительській Дім і рефератів, які не мають нічого спільного з організаційними, громадськими і шкільними проблемами. В деяких повітах політичні власти перепинюють віднову Окружних Відділів і жадають рескриптів б. Намісництва, якими затверджено існування цих Відділів перед війною. В справі видобуття згаданих рескриптів з Воєводства Дирекція В. П. У. поробила вже заходи Одержавши їх, вона приступить до негайного урхоомлення решти Окружних Відділів. Звіти Окружних Відділів зі сходин і Загальних Зборів є неточні. Бажанням Дирекції є, щоби Окружні Відділи в своїх звітах з місячних сходин і Загальних Зборів подавали: 1). Скількість учительства в повіті взагалі, а українського з окрема. 2). Скількість членів Відділу. 3). Скількість присутних членів на сходинах чи Зборах. 4). Скількість несприсутних членів. 5). Несприсутних

членів, безробітних учителів (льок) і кандидатів учительського звання, української народности, які мають свій постійний осідок в даному повіті, належить виказувати поіменно.

Доповнення цього звіту (касовість, С. П. О. виключення з Т-ва залягаючих з вкладками) звіт із засідання Н. Р. Кредитового Т-ва В. П. У., звіт з провірки контрольної комісії як також звіт із наради голов Окр. Відділів слідує в черговому числі.

Ред. Уч. Сл

Допомогова акція.

Надвірна Рада Т-ва В. П. У. на засіданні в дни 24. XII. 1921 р. ухвалила наложити на всіх членів Т-ва півпроцентовий податок від півної місячної платні на допомоговий фонд вже від 1. січня ц. р. Ухвалу цю подано до відома членів Т-ва 1. ч. Уч. Слова стор. 7. в такому змісті:

„Часи непевні, від часу до часу в всіляких причин шкільні власти звільняють укр. учителів зі служби. Лишаються вони без куска хліба. Багато вдів і сиріт по народних учителях як тоже родини по несприсутних в краю учителях звертаються до Товариства о поміч. Товариство не має на це спеціальних фондів. Тому Надв. Рада ухвалила загальне півпроцентове оподаткування цілого укр. учительства на вище згаданий фонд. Це оподаткування переведуть Окр. Відділи а зібрані суми разом з виказами висилатимуть до Матірнього Т-ва“.

На жаль дуже мало Окр. Відділів вивязувалося із вложеного на них обовязку Лише невелике число членів спочуває безвихідній нужді вдів і сиріт наших найкращих товрришів. В наслідок поширення епідемічних недуг в нашій країні число смертности наших членів більшає. Над цим повинні придуматися Окр. Відділи, бо лише від їх роботи зависить уся праця Головної Управи.

В послідньому часі одержала Управа Т-ва різні проекти вирішення справи допомоги нашим найбільнійшим, з яких два подаємо під дискусію наших членів.

Під розвагу загалу народного учительства!

В 13 ч. „Впереду“ поміщена просьба о поміч для вдови по учителю з 3 дітьми, з яких двоє хорих а сама вдова в крайній нужді, бо вона не учителька, не побирає жадної платні. В сусідстві кожд мене помер учитель — его жена місяць передтим. Лишилося 6 неважкосмотрених дітей, що їх жеде — Бог святий знає. Такних случаїв є здається більше — тай щораз свіжі будуть прибували. І біль стискає серце а заравом стає соромно, що наші вдови мусять витягати жебручу руку аж через часописи а наші сироти марнуватися. А ми — народне учительство — зорганізоване станом, глядимо на це безрадно а може і байдуже. Здається, що совість в нас ще не замерла тай кождий з нас повинен здавати собі з того справу, що та сама доля може стрінуги кождої хвилі і нашу родину. Щоби пешастю хоть в части зарадити, піддаю ось яку гадку під розвагу товаришам.

Є нас 2,500 учителів зєдинених в нашій орга-

нізації. Нехай кождий зобов'язється на случай смерті члена організації влатити сейчас до то вариства в користь оставшої вдови чи сиріт евентуально дсіб, які були на удержанню помершого члена 100 мк. Це вчинилося 250.000 мп. а така підмога ратувалаби оставшу родину якийсь час перед маревом голоду і нужди.

Переведення цієї акції в практиці представляю ссбі ось як. Умирає учитель. Рідня повідомляє про смерть Головну Управу Взаїмн. Пом. а та відноситься сейчас до всіх Окр. Відділів. Щоби справа не проволікалася — бо в таких случаях „дає подвійно, хто зараз дає“ Окр. Відд. пересилає Головній Управі на разі з власних фондів (припускаю що кождий Відділ розпоряджає якоюсь готівкою) квоту, яка припадає до заплати від єго членів а при найближшій нагоді стягне з них ті вкладки.

Головна Управа, вібравши від всіх Відділів влати, доручає підмогу оставшій вдові чи сиротам. Аналогічно переводиться акцію в кождім новім случаю смерті. Припускаю, що в році може бути 20 стучаїв смерті — випало би на члена вности в році приблизно 2.000 мп. Для спокою про будучність родини кождий повинен згодитися на таку жертву.

Тепер як раз відбуваються Заг. Збори Відділів. На зборах евентуально на сходинах належало би цю справу обговорити, вібрати декларації і списи переслати Головній Управі. Як що справою широко зймемося, то від мая ц. р. можуть такі підмоги вийти вже в життє.

„Схаменімся“.

Вичитавши в січневому — сьбгорічному „Впереді“ оголошення, в котрому вдова по учителю просить о жертви — стало мені і жалко і сором.

Жалко, бо певно терпить недістаток а може тисне її крайня нужда, а сором, що ми учительство — за мало звертаємо уваги на вдови і сироти по учителях в тому напрямі, щоби їм прийти з матеріальною помічю.

Безперечно, — стільки є пекучих справ, які потребують жертв в грошах, що не знати на котру найскорше і найбільше жертвувати. Однак живемо в таких обставинах і вже є ми цього переконання, що лишень власними силами і власним трудом вимжемо собі кращу долю здобути.

Багато вдів по учителях коротає свій вік — ради обставин по глухих закутинах краю і може мало хто про них знеє. Багато сиріт по учителях задля браку матеріальних средств — або не побірають ніякого образования, а що більше, ходять голі, босі а найчастійше голодні.

Вправді — існує загальний фонд для вдів і сиріт, та найправдоподібнійше мало з него користують вдови і сироти по учителях, а причиною може бути й це, що задалеко мешкають від допомогового центра.

По моїй думці — щоби допомогти тим — може найбіднішим з поміж бідних, треба утворити допомоговий фонд при Головній Управі нашого Товариства. Окружні Відділи малиб вести точну евіденцію свого району що до числа вдів і сиріт по учителях, вік і рід образования сироти — та матеріальні обставини цілої рідні, подавати це Управі, а вона приділювалаби підмогу інтересованим, однак в першій мірі найбільше потребуючим.

Такий фонд творилиб місячні жертви по 100 мп. від кождого учителя (льки), а кождого першого в місяцю — один з учителів (льок) почи наючи від мая ц. р. висилалиб разом ці гроші з району свого податкового Уряду до Управи.

Думаю, що ця акція так важна, так актуальна, як важкий є для нас установлений пів процент давати на станові справи від місячної платні.

Пам'ятаймо, що не знати яке наше завтра, а тих 100 мп. чейже не зробить великої різниці в бюджеті жертвуючої одиниці і мати мемо моральне вдоволення і спокійну совість.

Жертва на цю ціль не може бути для нас також причиною до зменшення жертвенности на загальний вдовичий фонд і інші ціли.

Не застаноуляймось довго, а ділаймо, бо для голодного кожда днина страшна.

І. Кочержук.

Щоби однак не уставати в допомоговій акції, звивається усіх товаришів (шок) зложити негайно півпроцентний податок за минулі місяці і присилати добровільні жертви на повищу ціль на ру. и Виділів Окр. Відділів або безпосередньо до Головної Управи, звідки висилатиметься посвідки на прислані квоти Виділам Окр. Відділів.

На допомоговий фонд зложили: Т. Теодор Федоришин 1.400 мп., які одержав від одного з товаришів з перемишлянського повіта як зворот уділеної йому в часі безробіття допмоги. Т. Марія Банахівна, безробітня учителька 1.500 мп.

(Д. б.)

З діяльности Окр. Відділів.

Станиславів. — Загальні Збори Окр. Відділу Т-ва ВПУ. в Станиславіві відбулися 12. лютого 1922 р.

Збори відкрив Голова Відділу т. Володимир Грицишин. Згадав про померлих членів Т-ва, бл. п. Марію Комаринську, учительку в Опришівцях і Василя Волянського, управителя школи в Станиславіві. Збори вшанували пам'ять померлих — через повстання з місць.

Опісля забрав слово дир. Никифор Даниш, в яким підчеркнув потребу основання укр. приватних шкіл усюди там, де нема жадної школи, або де наша молодіж мусить учитися в чужій школі. Звернувся з зазивом до народних учителів, щоб ті занялись ревно збіркою грошей та натуралій на „Рідну Школу“, інвалідів, воєнн. вдови і сироти, рівнож візав їх до відкривання по селах читалень, улаштування курсів неграмотних та до активної участі в оснуванні кооператив.

По зложенню звіту з діяльности цілого Відділу, та зокрема поодиноких Секцій, вибрано новий Виділ, в якого склад увійшли: тт. Володимир Грицишин як голова, Микола Ковальчук містоголова, Михайло Комановський контролор, Осип Копаницький скарбник, і Василь Кульматицький. Як заступники увійшли тт. Анна Крушельницька і Володимир Феданків. До контрольної комісії вибрано тт. Осипа Струтинського, Петра Самоверського і Матія Куця. Крім цього як представники галицького округу входять до Виділу: тт. Корнелія Яновичівна і Карло Попель.

Сходина Окр. Відділу ВПУ. в Станиславіві відбулися дня 5. марта 1922 р. Полагоджено біжучі адміністраційні справи та переведено загальну орієнтаційну дискусію над новою научною програмою для народних шкіл. Основою послужив реферат дир. Левоссера, який в загальних чертах подав напрям науки в народній школі, очеркнений польською програмою. В дискусії підношено, що новості уводжені програмою є відгомоном нових напрямків в навчанні віддавна приміюваних на заході. Сконстатовано, що вимоги далеко не відповідають теперішнім умовам праці по школах — є вони за обширні, а недостача научних засобів унеможливує прямо сяке-такє вичерпання програми. Замічено

однак, що програма є о много поступовіша чим давні програми а дає учительству спромогу вложити много індивідуальних помислів в осягненню цілей народної школи — мимо цього, що програма відноситься лише до польських шкіл. Рішено вкінці опрацювати в найближшому часі подрібну програму географії і науки природи так, як це зроблено з наукою історії.

Загальні Збори ВПУ. кружка долиньського Окружного Відділу відбулися дня 1. марта 1922. р. На порядку денний зложилися пять точок. Присутних було 23 членів. По вступних формальностях і звітах вибрано новий Виділ, котрий так уконституовався: Дамян Фуртак голова, Гуменюк М. містоголово, Рудий О. скарбник, Грибович Т. секретар, Мазуркевичівна О. бібліотекарка. Всі тов. належать до Товариства з виїмком тов. Булівної Меляні, і Гевчукової Марії. Загальні Збори рішили, щоб сходи́ни відбувалися квартално з рефератами а то длятого, що всі Товариші не можуть явитися на місячних сходах а Виділ буде мати засідання що місяця.

Турка н. Стрийом. Дня 2. лютого 1922 р. відбулися Загальні Збори Окружного Відділу ВПУ, в присутності відпоручника Головної Управи, директора Ліщинського. Уступаючий Виділ зложив звіт, в яким піднесено, що головною перепороною, яка гальмувала життя Відділу була недостатка відповідного льокалу на уладження Сходин. Мимо цього діяльність у Відділі була доволі оживлена. До Відділу належали майже всі учителі і учительки України в повіті, які зложили на членські вкладки, передплату Учительського Слова і на Учительський Дім понад 73.000 марок. Відпоручник Головної Управи обговорив значіння становой організації, потреби збирання датків на допомоговий фонд, уділів на Учительський Дім і Кооперативу. В турчанським судовім окрузі стягати членські вкладки тов. Комарницький, а в боринським окрузі тов. Жилавий. До Виділу вибрані: Прокіп Шеремета голова, Антін Жилавий містоголово, Ольга Петрик секретар, Мирон Комарницький скарбник, Володимир Хаджай бібліотекар, Дмитро Великанович і Микола Корчинський члени Виділу.

Сколе. — Сходи́ни Окружного Відділу відбудуться дня 1. IV. ц. р. в Сколім, а Загальні Збори дня 1. мая 1922 р. зі слідуючим дневним порядком: 1) Звіт з діяльності Виділу, 2) Звіт касовий, 3) Ухвалення бюджету за 1922 р., 4) Вибір нового Виділу, 5) Уложення програми діяльності на б. рік.

Жидачів. — Загальні Збори відбулися дня 1. лютого 1922 р. Виділ стояв в тіснім контакті з Головною Управою Товариства і виконував точно всі її поручення. Виділ зложив на Учительський Дім 25.200 марок на учительську кооперативу 8.000 марок, на Рідну Школу 7.328 марок. Бібліотека Виділу числить 64 томів книжок. Члени Виділу порішили бойкотувати тих товаришів, які бокують від становой організації. До Виділу вибрані: В. Нарожняк голова, Степан Ванчицький містоголово, Степанія Мартинівна секретар, і скарбник. До контрольної комісії належать: Іван Білинський, Володимир Кушлик і Антін Іванів.

Броди. — Завдяки ініціативі і трудам тов. Михайли Ліщинської і тов. Чуми урухомлено Окружний Відділ. Дня 3. лютого ц. р. скликано Загальні Збори Відділу, на яких обговорено організаційні справи і вибрано новий Виділ: о. Зофійовський, гімн. кат., голова, Стефанія Фалендишева містоголово, Михайла Ліщинська секретар, Володимир Мурський касієр, Дмитро Луців контрольор.

Грибів. — Загальні Збори відбулися дня 25. грудня 1921. р. Виділ числить 17 членів. Крім становой організації справ, обговорено на сходах також і інші актуальні справи. Виділ передплачував журнал „Світло“. Члени Виділу уладили по школах свята в честь 60-літніх роковин смерті Тараса Шевченка. Каса Виділу мала 21.838 марок приходу і стільки розходу. На „Рідну Школу“ зібрав Виділ 4.860 марок а на фонд „Учїтеся“ 1.235 марок. До Виділу вибрано: Ілія Вовк голова, Андрій Гнишота містоголово, Микола Янцур секретар, Дмитро Мандзюк скарбник, Омелян Шведик бібліотекар.

Мостиська. — Загальні Збори Окружного Відділу відбулися 31. XII. 1921 р. На 46 українських сил в повіті належало до Відділу 34 осіб. Учительське Слово передплачувало 38 учителів (льок). На Учительський Дім зложив Виділ 43.937 мп. На сходах, яких в році було 7, обговорювано справу членських вкладок, $\frac{1}{2}\%$ податок на безробітних, шкільну кооперативу і виконувано всі пору-

чення Головної Управи. Ухвалено зайнятися збіркою датків на „Рідну Школу“ з нагоди 40-літнього ювілею УПТ. До Виділу вибрані: Василь Возняк, голова; о. Теофіль Кміцикевич, містоголово, Іван Фаріон, писар, Іван Дебера, скарбник, Іван Стахович, бібліотекар.

Рогатин. — Сходи́ни Відділу відбулися 5. лютого ц. р. З огляду на розлогість повіта, розділено Виділ на два кружки: Рогатинський і Бурштинський. Кружки ставлять однак оден Виділ і важніші акції ведуть спільно. Провідником бурштинського кружка вибрано Осипа Будного. На сходи́них порішено оснувати бібліотеку при Відділі і зобов'язано членів до складання 1% платні на фонд „Рідної Школи“. Головою Відділу є тов. Орест Козловський.

Бурштин пов. Рогатин. — Сходи́ни Кружка відбулися дня 22. січня ц. р. при участі 25 членів. Порішено уладжувати сходи́ни кожного місяця в першу неділю по першій. Члени зобов'язалися до точного вплачування членських вкладок і складання жертв на приватні народні школи в Рогатині. Ухвалено виготовляти на сходи́ни ріжні реферати і оснувати бібліотеку Відділу. Бурштинський Відділ злучений з Рогатинським Відділом спільною Управою.

Снятин. — Загальні Збори відбулися дня 1. січня ц. р. при участі 44 членів. Виділ числить 60 членів. Місячних сходин було 6 а засідань Виділу 11. Цей Виділ здобув собі під кожним зглядом найперше і найвизначніше місце між Окружними Відділами. Крім Виділу над успішною діяльністю працювали також секції: научна, аматорська і секція для збирання датків на „Рідну Школу“. Члени Виділу брали живу участь в освітній праці в читальнях і кооперативах в повіті. В Виділах повітових організацій засідають відпоручники учительства і завдяки їхній ініціативі культурна праця в повіті розвивається успішно. Оснувано ювілейні комітети для святкування 60-літніх роковин смерті Тараса Шевченка і 5-літніх роковин смерті Івана Франка. На 42 села в повіті лише в трох не відбулося Шевченківське свято. На цих святах виступали учителі як промовці, впорядчики хорів та аматорських вистав. На сходах порішено оснувати курс чужих мов для учительства, а по селах курси неграмотних. Виділ мав в 1921 р. 29.938 мп. приходу а 26.678 мп. розходу. Попри інші організаційні справи Виділ займався видавництвом Учительського Календаря на 1922 р. До нового Виділу належать: Василь Равлюк голова, Семен Фодчук, Павло Крупський, Іван Білоус і Микола Марчук.

Рава руська. — Звичайні сходи́ни відбулися дня 2. лютого ц. р. при участі 22 членів. На сходах перевірено виказ вплачених і залеглих членських вкладок, візвано членів до негайного вирівнювання належностей, ухвалено правильний для Виділу і порішено відчитувати на кожних сходах реферати на актуальні теми з области народного шкільництва.

Косів. — Загальні Збори косівського Відділу відбулися дня 2. січня ц. р. в присутності представника поліції. Діяльність Відділу в минулому році була знатна: уладжено дві вистави, з яких дохід в квоті 6.000 мп. зложено для б. зробитного учительства, переведено збірку на Рідну Школу, відсвятковано ювілей „Просвіти“ і основано Кружок УПТ. Порішено також оснувати учительський повітовий кооператив від липня 1922 р., подати пропозицію Головній Головній Управі ВПУ, започаткувати акцію купна печатні на дар „Просвіти“ від усього українського учительства, наложити бойкот на тогаришів, бокуючих від організації. До Виділу вибрані: Віктор Цюцюра голова, Іван Шилкевич містоголово, Володимир Бундзяк писар, Олександр Гапанович, Михайло Самборський, Катерина Бундзякова і Михайло Гоцько члени Виділу.

Яворів. Загальні Збори Окружного Відділу відбулися дня 11. лютого ц. р. В році 1921 Виділ проявив дуже малу діяльність. Члени мало вплачували членських вкладок і уділів на Учительський Дім. До Виділу вибрані: Андрій Молчко, голова; Антін Нуд, містоголово; Марія Залітачівна, писарка; Андрій Маренів член контрольної комісії, Денис Кульчицький, бібліотекар. Нововибраний Виділ порішив: 1) Сходи́ни Відділу мають відбуватися кожного місяця в першу неділю по першій а засідання Виділу що друга неділя. 2) На кожних сходах має бути виготовлений реферат, 3) Візвати всіх байдужих товаришів (ок), щоби вписалися в члени організації. 4) При кожній нагоді стягати від членів залеглих і біжучих вкладки, уділи на Учительський Дім і передплату на Уч. Слово. Головна Управа ВПУ. взиває товаришів (шок) тамошнього Відділу примінитися до

вище наведених постанов. Зглядом байдужних товаришів (шок) буде змушена поступити безоглядно і витягнути з їх поведінки відповідні консеквенції.

Підгайці. Загальні Збори Окружного Відділу відбулися 15. II. ц. р. До організації належить все українське учительство в повіті. Всі члени ввели вкладки за рік 1921. На зборах ухвалено підняти членські вкладки на 200 марок місячно. Члени зобов'язалися складати 1% від місячної платні на допомогивий фонд для безробітних і на „Рідну Школу“. Порішено віднести до Головної Управи ВПУ, в справі відновлення посмертної асекурації, яка була зорганізована перед війною, а яка полягала на тім, що на случай смерті члена Товариства, всі прочі вплачували означену квоту, котру Управа Товариства передавала вдові і сиротам по помершій товаришу. Віддак порішено, що всі члени повинні зайнятися освітньою працею по читальнях і кооперативних інституціях. До Виділу вибрані: Осип Лада голова, Евстахій Вороневич, Кипрян Маліс, Лотоцький Станіслав і Мосовичівна Ольга.

Бібрка. — Загальні Збори Окружного Відділу відбулися в Ходорові 15. лютого ц. р. при участі 30-ти членів. Порішено згуртувати українське учительство бобрешького і ходорівського судового повіту в однім Відділі. Чергові сходи будуть відбуватися щомісяця, в першу неділю по першій перемирні в Ходорові і Бібрці. Для збирання членських вкладок назначено на ходорівський округ тов. Бокса а на бобрешький округ тов. Максимяка.

Болехів. — Загальні Збори Окружного Відділу відбулися дня 1. марта ц. р. при асистенції жандарма. Діяльність Відділу обмежилася до гуртовання членів в організації, збирання членських вкладок, уділів на Учительський Дім та датків на допомогивий фонд. Сходи відбувалися щомісяця. На Загальних Зборах ухвалено складати 1/2% податок від місячної платні на безробітних товаришів. До Виділу вибрані: Василь Підик, голова, о. Галандюк Андрій, містогорова, Софія Сенитівна, писар, Дригинич Стефан, скарбник, Мельничук Михайло, бібліотекар.

Дня 1. марта ц. р. відбулися Загальні Збори **дрогобицького** Окр. Відділу, при участі 3-ти членів. До Виділу вибрані Машук Кость голова, Ісик Василь містогорова, Модрицька Амаля секретарка, Романяк Іван скарбник Іваненко Василь контролор. Ухвалено скликати сходи на день 25. марта ц. р. о год. 2-й по полудні в Народнім Домі. Запрошено референта в справі Кооперативи.

Збараж. — Загальні Збори Окружного Відділу ВПУ відбулися дня 1. марта ц. р. при участі 27 членів. Крім дискусії над звітом з діяльності Виділу і переведення вибору нового Виділу обговорено також справу купна Учительського Дому, заложення учительської кооперативи в повіті і поширення станового органу „Учительське Слово“. Піднесено також думку, щоби учительство ввійшло в тісний зносини з народом і приступило до оснужування кооператив і бібліотек по селах. Порішено зібрати від членів одноразово 15 марок на покриття адміністраційних видатків Виділу. Відтак прийнято слідуючі внесення тов. Юшишина: 1) Окружний Відділ ВПУ в Збаражі призначити двох учителів для держання контакту з усіма кооперативами в Збаражі, 2) Окружний Відділ ВПУ звизає своїх членів, щоби кождий з них передплачував обовязково орган „Учительське Слово“. До нового Виділу вибрані: тов. Іван Юшишин голова, Теодор Стрільбицький заступник голови, Фридель писар, Вилкевич скарбник, Гірка бібліотекар, Ліщинська референтка.

Окружний Відділ Тов. „Взаїмна Поміч“ укр. учит. в Городенці мимо найширїйших бажань деяких його членів не може як слід возвинутись а се через байдужність більшости укр. учительства до своєї станової організації. 50% укр. учительства не являється на місячних сходах, половина учит. не вплачує 2% від місячної платні — на публичні укр. цілі. Прикрїйше вражає вона, що якраз учит. бездітне, або маюче власні дома одним словом учительство, котрому під матеріальним углядом краще живеся, відтягає від постанови яка 1. I. 1922 р. запала. Мимо письменних припїмнень і грозьб Відділу лишаєсь все постарому.

Тому отсею дорогою звертаємось ще раз до сих товаришів (шок), щоби сповняли свої обовязки як перебування на місячні сходи Т-ва так вплачування 2% міс. платні, бо впротівнім разі оголосимо їх назвища на вічну Ганьбу. — Виділ.

Збірка Уділів

на „Учительський Дім“. (Продовження) Вплинуло від. 1. січня по день 28. лютого 1922 р. в марках п.

Велз — по 1000: Гнатюк Панько.

Бережани — по 1000: Др. Михайло Західний, Анна з Симів Західна, Методій Беднарський, Ванда Львівська, Іван Миколаєвич, Миколай Тисовський, Марія Рижевська, Ілько Варчак, Антонія Мерешовська; по 500: Петро Савчук, Іван Рижевський, Михайло Гофрик.

Болехів — по 1000: Петро Когут; по 500: Володимир Верхола.

Борщів — по 1000: Михайло Скорода; по 500: Михайло Король.

Броди — по 2000: Евфрозина Карпінська; по 1350 Семен Матвіїв; по 1000: Василь Чередарчук, Неонія Цісикова, Марія Шустівна; по 700: Володимир Мурський.

Буся — по 1000: Льонгін Коронович, М. Паньчук; по 500: Андрій Шмата.

Бучач — по 900: Василь Слободян; по 1000: Володимир Гузар по 500: Лука Данів.

Бібрка — по 1000: Марія Ортинська, Матій Ткачук.

Войнилів — по 1000: Гриць Лотоцький, Василь Кравець; по 500: Петро Юрчик.

Горлиці — по 1000: Василь Зарівний, Григорій Пилипчак, Дмитро Литвин, Юлія Литвинова, Зиновія Масяк, по 500: Марко Гіжа, Осип Вонсович.

Городенка — по 100: Софія Курієцова, Марійка Демковичівна; по 645: Кароліна Бачинська; по 360: Павло Хомів; по 355: Роман Бачинський; по 340: Василь Лонич.

Грибів — по 500: Іванна Вонсович.

Гусятин — по 1000: Катерина Волянська, Михайло Дорожинський, Володимир Думанонський, Юліан Геваніцький, Михайло Колодницький, Микола Марах, Евгения Пазюкова

Долина — по 2000: Дучимінська Оля; по 1000: Ольга Рудова, Володимир Рудий, Анна Грибович, Варвара Гумінілова, Василь Горбай, Лев Борачок, Дамян Фуртак, Юлія з Геців Панькова, Кліментина Чолієва, Володимир Чолій Альбіна Монцібовичева; по 500: Марія Фуртакова, Емілія Миговичева, Дмитро Кравець.

Дрогобич — по 2000: Петро Кліш; по 1500: Гриць Фізір; по 1000: Витовт Деленко, Осип Легедза, Анна Ісик, Ольга Угринівна, Володимира Думінова; по 500: Степан Корлятович; по 250: Іван Татомир.

Жовква — по 1000: Текля Садовська, Павлина Ольшанська, Олімпія Левицька, Анна Хасівна, Евген Бадлюк, Марія Левицька, по 50: Осипа Михайлишин, Михайло Брикайло, Олександр Гоцька.

Журавно — по 1000: Христина Михайлевичева, Іван Надяк; по 250: Зофія Грубська.

Жидачів — по 1000: Марія Даниловичівна.

Заліщики — по 1000: Осипа Копельова, Юстина Сахаська, Варвара Ягничівна, Марія Найданівна.

Зборів — по 1000: Осип Держко, Павло Молчко, Марія Молчкова, Марія Стельмахова; Василь Дубівка, Іван Томашівський, по 500: Денис Лада, Марія Банах, Іван Пригода, Теодор Кожушко, Павло Хомяк; по 300: Ігнат Швець.

Золочів — по 2000: Михайло Завадович, Іван Сухінський; по 1000: Зофія Цебровська, Кіндрат Почапський, Іван Мариневич, Іван Наконечний, Ірена Єзерська, по 700: Стефанія Харкевич; по 500: Софія Демчишинівна, Володимир Гулін.

Калуш — по 1500: Панько Гайда; по 1000: Іван Бородайкевич, Ілько Прокопів, Володимир Шуляр, Елеонора Шулярова, Володимир Струханчук, Гаврило Гринів, Марія Дудикевичівна, Іван Шквірко, Ярослав Дякон, Іван Посацький, Теофіл Мікульський, Юлія Рубчак; по 750: Христина Хацевич Онуфрей Курдик; по 500: Ольга Посацька, Антін ваницький, Ілько Стебельський.

Камінка стр. — по 1000: Фільомена Біликівна; по 500: Андрій Мосьондз.

Коломия — по 1000: Онисим Кочій, Катря Вишиванюківна, Іван Драган, Іван Михалевський, Наталія Кобринська; по 500: Зофія Давидовська.

Коросно — по 566: Іван Патроник.

Косів — по 1000: Марія Тимякова, Параскевія Лівак, Петро Дудек.

Ланцут — по 1000: Емілія Демкович.

Ліско — по 1000: Марія Шербівна, Семен Мричко, Андрій Крупський, Юлія з Назаревичів Крупська.

Львів — по 4000: Михайло Бадлюк, по 2000: Юлія Шубертівна; по 10.0: Теодор Когут, Максиміліан Зелений, о. Маріян Ярема. Олекса Стецько, Анна Бреславська; по 500: Софія Ковальчуківна, Ольга Браташ; по 300: Стефанія Шипайлівна; по 200: Емілія Гошовська, Іларій Набак.

Любачів — по 1000: Стефанія Назаревич; по 355: Николай Назаревич.

Миколаїв н. Дністром — по 500: Емілія Грубська, Ангела Костирківна.

Мостиська — по 1200: Осипа Пайташівна; по 1000: Марійка Заяцева, Петро Бернаркевич; по 500: Іван Заяць, Катря Кміцикевичева; по 100: Степан Байдала.

Мушина—Новий Сянч — по 1000: Антін Гусак, Юлія Мохнацька, Віся Мохнацька

Надвірна—Делятин — по 1000: Василь Дідич, Наталія Міхалевич, Іван Лилик, по 500: Казимира Моравецька, Михайло Моравецький.

Перемишль — по 1000: Марія Карманська, Марія Савицька, Ольга Савицька, Наталка Ступницька, Ольга Мричко, Стефанія Лівчак, Марія Боберівна, Іван Ломей, Іван Муць, по 250: Осип Тимоцько.

Печеніжин — по 1000: Марія Малиголова, Василь Тимофійчук.

Підгайці — по 1000: Евстахій Вороневич, Марія Вороневич, Михайло Бандура, Юлія Чернукова, Михайлина Блажкевич, Володимир Дяків, Марія Мерищовська, Стефанія Сендецька, Евдокія Винницька.

Рава руська по 1000: Степан Гладюк, Тимко Хміль, Марія Хміль, Доміцеля Матвієва, Стефан Луцук; по 500: Богдан Гоцій, Марія Канцірова, Іван Канцір, Василь Криса.

Радехів — по 1000: Андрій Журавський, Тома Ракобчук, Стефанія Волошин, Теодора Кучарська, Неонія Дзерович, Роман -Коссар, Михайло Кіт, Григорій Назаревич, Клявдія Галушак; по 500: Стефан Федина, Марія Якимчуківна, Павло Галушак.

Рогатин — по 1000: Орест Козловський, Йосиф Любінець, Ольга Фіголь, Теодор Бардашевський, Осип Будний, Стефанія Буднийова, Зофія Дацьківна; по 500: Василь Шевців, Анна Шевців, Омелян Литвин.

Рудки — по 1000: Юліан Войтович, М. Муляківна.

Самбір — по 1000: Дмитро Моссур, Ольга Скориківна, Марійка Моссурова; по 500: Марія Ільницька, Марія Лаврівська.

Скалат — по 98.000: Михайло Лотоцький, по 2000: Іван Лисий, по 1000: Марія з Вишневецьких Томчукова, по 316: Михайло Захарасевич; по 250: Володимир Остапович.

Сколе — по 1000: Михайло Винник; по 900: Софія Йосифовичівна; по 500: Андрій Івасиків; по 290: Марія Лянг, по 250: Софія Гігальівна.

Снятин — по 1000: Степан Фрей.

Сокаль — по 1000: Анна Лящукова, Йосиф Кожалковський, Володимир Липинський, Степан Юрчик; по 500: Василь Лящук, Юстин Бурбело, Степан Литвин.

Станиславів—Галич — по 2000: Василь Зубаль, Ольга Мотюківна; по 500: Микола Бенеш; по 250: Володимир Величко.

Старий Самбір — по 1000: Володимира Полянська, Іванна Скорбогата, Антонія Скорбогата, Теофілія Парашаківна, Іван Луцький де Одинак; по 500: Олена Горницька, Михайло Мацевка, Софія Несторович; по 200: Петро Янів.

Стрий — по 1000: Камілія Кучиківна, Осип Коник.

Сянч — по 2000: Осип Кічоровський; по 1000: Григорій Судомир, Гомик Осип, Теодозія Котис, Іван Демкович—Добрянський; по 500: Казимира Боронь, Василь Ганківський.

Теребовля — по 1000: Теодозія Скоморовська, Юлія Губринівна.

Тернопіль — по 5000: Іван Михалишин; по 1000: Лука Кушнір, Григорій Рибак, Наталія Бордуляківна, Катря Кушнірівна; по 500: Петро Іваськів, Григорій Нестерчук.

Товмач — по 2000: Микола Куртяк; по 1000: Дмитро Головатий; по 500: Павло Петрунів.

Турка н. Стрийом — по 1382: Євгенія Кузьмаківна; по 1000: Михайло Василишин, Теодор Бровар, Анастасія Броварова, Теодор Сидорак, Іванна Лавровська, Володимир Іванців, Елеонора Білінська, Розалія Басарабова, Володимир Танас, Маріа Ласовська, Володимир Сандович, Микола Ковальський. Гриць Пікас, Іван Бобовський.

Чортків — по 1000: Анастасія Ільницька, Остап Маньовський, Юліан Яхницький; по 100: Гарасим Гулевич.

Чеснів — по 1000: Єлена Хромцевичева; по 750: Прокіп Обшанський.

Яворів — по 1000: Михайлина Городинська; по 500: Іван Дочило, Павло Дубик; по 250: Олена Безушківна.

Ярослав — по 2000: Євгеній Штронер; по 500: Юліан Хлібович.

Ясло — по 1000: Марія Угринівна.

Бохня — по 3000: Остап Горбачук.

Поліся — по 750: Андрій Мельник.

Чехо-Словаччина — по 2450: Євгенія Цеглинська; по 2000: Петро Дучимінський; по 1000: Єлисавета Смерчинська; по 500: Михайло Дворян.

Америка — по 3000: Петро Кузик; по 2750: Касіян Багрий.

В часі від 1. січня по 28. лютого 1922 влинуло: 407.157 мп.

Крім того зложили на Учительський Дім вартісними паперами (які дотепер не зістали ще зреалізовані) слідуєчі товариші (ки):

Сабаль Іван Олешиці, Возняк Василь Підліски, Варчак Ілько Лісники, Баранська Євгенія Лімна, Томків Стефан Деренівка, Губринівна Юлія Застіноче: Панасівна Северина Теребовля, Букачевська Олена Завале, Пасічинська з Наганівських Петронеля Криве, Голубовичева Олена Карлів, Гжицький Зенон Довге, Юрко Гумінілович Берлоги.

По зреалізованню повисших облігацій подається до відома Товаришам (кам) позискану квоту для евентуально-го доповнення уділу.

Досить много Товаришів (шок) зложило вже на Уч. Дім по кілька, кільканайцять а навіть кількадесят уділів; много одчак на превеликий жаль Управи Т-ва не зложило до нині ні одного уділу. В найблищому часі подається в нашому органі точний виказ усіх уділовців враз зі скількістю зложених уділів а властиво уділів і вкладок на щадницю. Рівнож подається в нашому органі виказ членів українського учительства, що то ніодного уділу не зложили.

Надіслані облігації не продавано до тепер тому, що Управа Т-ва думала сплатити ними старбові належитости.

В короткому часі приступить Управа Т-ва до виготовлення уділових книжочок.

З приємністю приходитьсЯ Управі Т-ва почувти прояви незвичайного привязання для справ нашої організації. Ось на пр. Василь Тимофійчук з Княждвору пов. Печеніжин, переслав нм 1000 мп. з допискою: „Посилаю другий уділ на Уч. Дім. Прошу звинити, що більше не можу післати, бо по перше — маю вже 67 літ життя і мушу оглядатися за в'чним домом, а по друге — маю катаракту на одному оці і мушу ошаджувати гріш на операцію. Одначе, що даю, то не з мусу — лише з почуття солідарности“.

В короткому вже часі сподіється Управа Т-ва позискати льокаль на приміщення своїх бюр в Учительському Домі (вул. Уаї Люблінської ч. 11., трамваєвий перестанок UL) Цю радісню для нашої організації подію подається всім до відома.

Управа Т-ва ВПУ.

НОВИНКИ

— Читачам „Учительського Слова“. В першій половині лютого ц. р. мало вийти 2. ч. нашого часопису. Увесь матеріал до 2. ч. „Уч. Сл.“ готовий був вже 5. лютого, та через тяжку недугу т. Лішинського не подано його до друку. Часть матеріалу находилася в льокалі Тов-а, часть в мешканню т. Лішинського. Дня 13. лютого о год. 6:30 рано перевела львівська держ. поліція тригодинну ревізію рівночасно в помешканню хорого т. Л. і в канцелярії Тов-а. Шукала за обіжниками в конскрипційній і військовій справі та забрала

увесь матеріал в машиновім відписі (оригінальні рукописи ховається) до „Уч. Слова“. По трех тижнях удалося видобути з дирекції поліції матеріал і подано до друку разом з матеріалом до 3 числа У. Сл. Тимчасом друкарський страйк, який застав в роботі 2 і 3 ч. „Уч. Слова“, спричинив перерву. З огляду на це, що перед Великодними Святами годі випустити чергове число У. С., побільшено обсяг цього числа о можливу кількість сторінок а 5. ч. Уч. Сл. появиться з початком мая. — Управа Тов-а В. П. У.

З нагоди наближаючого свята Воскресення складає Управа Тов-а В. П. У. усім своїм Членам і їх рідні ширі желання: знаходитися завжди в сприятливих обставинах, виключаючих найменшу потребу всякої матеріальної і моральної помочі; діждатися втілення ідеї, для якої посвячують свій труд і терпіння!

Ювілей Івана Рубчака. Іван Рубчак, артист української сцени в Галичині, обходив дня 14. марта ц. р. 25-літній ювілей своєї акторської праці. Цей ювілейний вечір був небувалим досі на Галицькій Україні святом українського актора. Він був мірилом того, чим став Рубчак в очах галицької публіки та на якому уровені станула українська публіка у відношенні до свого театру. Він дав доказ, що українська публіка навчилася вже належно цінити працівників театру.

По відігранню II. дії штуки „Хата за селом“ зарілася сцена від гостей. Перший привітав ювілянта його довголітний товариш, директор Стадник. За ним слідували привіти товаришів-артистів: Борисоглібської, Бесарабова і Загарова. Також з'явилася на сцені делегація польських артистів і зложивши бажання в польській мові, вручила ювілятові лавровий вінок. Від „Української Бесіди“ промовив проф. Шах, від імені гурта прихильників української сцени Др. Я. Олесницький, від Тов-а допомоги емігрантам з Великої України Петренко, від „Мішанського Брацтва“ і „Зорі“. Відтак прочитано ряд телеграм, що наспіли від різних українських товариств, гуртків і визначних осіб.

Публіка вислухала привітів стоячи а коли хор заспівав на сцені „Многая літа“, разом з ним співала також і публіка на сали.

Сусідська толеранція. Дня 24. марта ц. р. львівський м'йський театр обходив ювілейне свято артистки польських сцен Ірени Трапшо. Прибула там також і делегація українських артистів, щоби привітати ювілятку іменем української сцени. Та почула від своїх польських товаришів таке: „Вільно вам зложити дар, однак не смійте говорити по українськи!“ Так отже у стінах львівського театру, на котрого будову і удержання пішло і дельше йде много гроша українських податників, українських власників львівських театральностей (а є їх поважний процент, не прокуратор і польський поліцай але вільний артист не дозволив по українськи говорити.

В справі виділових іспитів. В біжучому шк. році відбуваються у Львові два виділові курси, а то математично фізичний і гуманістичний. На математично фізичному курсі викладається: математика, фізика, хемія і мінеральогія. На гуманістичному викладається: всесвітну і польську істо-

рію, історію польської лігери урні польську мову (граматика з узглядненням мови). Понадто викладається на обох курсах: 1) педагогічні науки це є логіка, психологія, історія педагогіки, експериментальна педагогіка, і методика; 2) фізичне виховання це є анатомія, гігієна і гимнастика; 3) відомости про сучасну Польщу.

Ті товариші-ки, що не є учасниками згаданих курсів а пригтовляються до іспитів приватно, складатимуть ці іспити після старих приписів і після поділу на групи в часів Австрії, бо нових постанов про виділові іспити ще нема, а хотай і появляться (в Зах. Галичині), то обов'язувати муть доперва по якімсь часі.

Від Головної Управи. Реалізуючи рішення Загальних Зборів з липня 1921 р. Дирекція ВПУ. уже започаткувала продаж шкільних і канцелярських приборів. Не маючи наразі відповідного приміщення, держиться на складі лише невелику кількість товарів, однак мимо цього всі за потребування полагоджується точно зараз на місці або на замовлення висилається то чар поштою. Почтова оплата посліплатної посилки відносно висока, тому вказаним є присилати гроші на товар разом з замовленням. Замовляючий доплачує евентуальну ріжницю опісля, зглядно за його згодою вона лишається в Товаристві на рахунок його членських вкладок або передплати на Учит. Слово. З причини змінності цін товару не можемо устійнити вартости поодиноких родів шкільних виробів, та всеж таки навіть по дочисленню поштової оплати наш товар є дешевший, чим у приватних купців по місточках і селах. Зшитки є двоякого рода: з світлинами українських діячів 12-карткові по 19 марок штука і без світлин 12-карткові по 5 марок штука. Поширення і розвиток нашого кооператива є зависимий від збуття товарів. Як що кождий наш член нобирати ме шкільні прибори в нашому кооперативі за пересічну квоту 5.000 марок місячно, то навіть при малім зиску Товариство одержало би місячно кількадесять тисяч, а річно понад пів міліона марок приходу. Мірою сили організації є її матеріальні засоби. Цю трівку основу мусимо створити нашій організації дорогою торгівлі, тому пора нам перейти від слів до діла.

Від Адміністрації „Учительського Слова“. Деякі наші товариші жалуються, що не одержують Учительського Слова. Заявляємо, що висилаємо наш журнал усім, а як що дехто з товаришів не одержує його, то це вина поштових урядів. Хто не одержить котрого з чисел, нехай внесе рекламацию, зглядно донесе нам про це кореспонденційною карткою. Неоплачена рекламація коштує нас подвійно. Рівночасно звертаємо увагу, що багато товаришів не вирівняло досі залегло передплати за Учительське Слово за минулий рік. Просимо о негайне вирівняння залеглостий, бо в противнім разі будемо змушені здержати висилку Учит. Слова.

Організаційна праця. Дня 15. счня відбулися у власному льокалі в Рингу, ч. 8., Загальні Збори товариства дозорців і дневних робітників „Праця“ у Львові при численній участі членів. Збори відкрила промовою тов. Пекелесова, як заступниця голови, вказуючи на розвиток товариства завдяки ініціативі передвоєнних членів.

Від 1918 р. „Праця“ стало розвивається і 1921 р. числила 4860 членів, робітників і робітниць. З малої інституції утворилася дійсна організація некваліфікованих робітників. „Праця“ веде своїми власними силами цінникову акцію різних категорій робітників. Багато труду зуживає справа неполадженої анкети дозорців. Порушено також справу освіти серед членів „Праці“, між якими було 75 прц. анальфабетів.

По ухваленню абсолюторії уступаючій управі, ухвалено підвижку вкладок у такий висоті: денні робітники 100 мп., дозорці 50 мп. місячно. Доломи будуть виплачуватися в I. кл. на випадок неуги 50 мп. денно, по смерті 1.500 мп.; в II кл. 30 мп. денно, а по смерті 1000 мп. (Вперед ч. 20 з 28. I. 1922).

Збори Палати адвокатів з 4. лютого ц. р. З важніших вєсків ухвалено означити висоту адвокатської вкладки до палати адвокатів на 5.000 марок річно (а це 2.500 на адміністраційні потреби, а 2.500 на вдови і сироти по адвокатах), висоту річної оплати від одного кандидата на 3.000 мп. від другого на 6.000 мп., від третього і дальших на 10.000 мп., висоту оплати від першого впису на лісту кандидатів адвокатури на 3.000 мп., від кожної зміни на 300 мп., врешт висоту оплати за впис на лісту адвокатів на 15.000 мп. (Вперед з 8. II. 1922)

Наводимо ці згадки про Загальні Збори цих двох організацій у відповідь тим недорозвиненим і ашим товаришам-шкам, що то засідно питаються, коли жадається від них зложення членської вкладки: „Що дасть мені ваша організація? На віщо мені вона прилається?“

Вони ч йже повинні знати, що організація є лише для потребуючих помочі а не для всіх без ро бору. Зрештою хай учаться від неграмотних робітників!

Признання святочної підмоги учителям, котрі посідають шкільне поле.

Міністерство Скарбу порішило виплатити одноразову святочну підмогу також і тим учителям, котрі посідають, зглядно державлять ґрунт.

Супроти цього Міністерство Освіти повідомляє, що всі обмеження, які знаходяться в обіжниках Міністерства Освіти з дня 20. X. 1921 р. ч. 3597, з дня 14. XI. 1921 р. ч. 32288, з дня 7. XII. 1921 р. ч. 37508, а відносяться до учителів, яким не виплачено підмоги, зараз уневажнюється.

Супружій примус у Франції. Французький Сенат виготовляє закон про супружій примус. Кожний державний урядник мусить до 25 року життя оженитися. Нежонаті мусять служити при війську два рази стільки, як жонаті. Жонаті урядники одержують підмоги і швидкий аванс.

Півтора біліона мешканців. На світі живе коло 1.500.000.000 людей. З того числа що року умирає 50 мільонів, що дня 137.736, що години 5.595, що хвилини 90 душ, а за дві секунди — три душі.

Після польських часописній спис населення в Східній Галичині представляється так:

Богородчани: Спис виказав 56.983 мешканців, в тім Поляків 4.393 або 7.7%.

Ліско: Повіт числить 92.724 мешканців, з

того Поляків 26.214. Після віроісповідання є рим.-кат. 15.365, гр.-кат. 66.208, жидів 10.508, еванг. 616, інших 17.

Городок Ягайлонський: В повіті є 72.234 мешканців з цього Поляків 27.100.

Зборів: Число мешканців в повіті виносить 72.332 з цього Поляків 29.248.

Городенка: Повіт має 83.668 мешканців Поляків 17.776.

Камінка-Струмилова: Спис виказав 69.042 мешканців, Поляків 34.894.

Рава-Руська: В повіті є 106.904 мешканців, Поляків 25.664

Теребовля: В повіті є 71.797 мешканців, в тім Поляків має бути 40.466.

Самбір: Повіт виказав без самого міста 86.706 мешканців, а в тім Поляків 32.536, Русинів 52.230, Українців 520, Німців 107, Жидів 1.238, інших 15. Після релігії є рим.-кат. 25.814, гр.-кат. 58.124, еванг. 321, жидів 2.430, інших 7. Місто Самбір числить 19.489 мешканців, з цього Поляків 12.630.

Заліщики: Разом є 66.345 мешканців, а в тім Поляків 22.791. Само місто Заліщики числить 4.048 мешканців, з цього Поляків 2.801.

Косів: Число людности в повіті виносить 77.331, а в тім Поляків 8.848.

Сколе: Спис виказав 48.090 мешканців, саме місто Сколе числить 4.809 мешканців. Польську народність подало 8.853 мешканців жидівську около 2.000 мешканців. Рим.-кат. є в повіті і місті 5.067 мешканців.

Без Ковельського повіту конскрипція виказала на Волині 1,283.983 населення, з чого 190.227 Поляків, себто 14%.

До цього числа „Учительського Слова“ долучаємо проспект про виріб штучної вошини.

Справлення ошибок. У виказі уділів на Учит. Дім в ч. 9—10 з 1921 р. „Учит. Слова“ тов. Ванду Коцькову поміщено в повіті Яворів місто в повіті Городок Ягайл. У виказі Гусятин в друку пропущено — по словах Колодницька Софія — тов. Боднаркува Стефанія.

Друкується і появиться при кінці мая цього року Перша книжочка до читання для українських дітей з найнищої класи укладу учителя Матвійчука, в артистичнім виконанню Куриласа, Кульчицької, Монастирського і Татуха. Обнімає поверх 90 ілюстрацій, колірову вінету, кілька колірових рисунків у тексті. Наклад перший виносити ме 200.000 примірників, 6—7 аркушів друку. Друк книжки взяла на себе друкарня Наукового Товариства Шевченка.

Нова Спілка. Перед місяцем оснувалася у Львові Спілка під фірмою: А. Окпиш і Ска, торг. пром. Спілка з обм. пор., якої кличом є „Не треба їхати до Львова, бо всі орудки для провінції по агоджує та Спілка о много дешевшим коштом як їзда за ними до Львова, бо всі справунки хочби найдріоніші, висилає в поштових пакетах. Численні замовлення, признання і подяки свідчать про потребу такого підприємства.

Тож кличемо „Шасть Боже“.

Бібліографія.

Світло, місячник присвячений справам національного й суспільного виховання. Видає Учительська Громада, Товариство Учителів шкіл вищих у Львові. Ціна 250 марок для передплатників, в поодинокій продажі 300 марок.

Адреса Редакції: Львів, вул. Чарнецького ч. 24. П. п. Адміністрація Львів, Ринок ч. 10.

На днях появилася перший зшиток педагогічного журналу (1—3 число за січень, лютий і март) **Світло** з дуже цікавим і актуальним змістом. Журнал не займається спеціально вихованням у середніх школах, як дехто мильно думає. В її програмі лежить ідея: виховання нації і прищеплення її до самостійного життя, ширення думок про потребу виховання. Народний учитель, як чинник виховання, а народна школа, як засіб виховання — є також предметом розправ і статей у **Світлі**. Горлячо поручаємо цей журнал нашим членам і прихильникам, які напевно знайдуть тут для себе багато цікавого і пожиточного матеріалу. З новим роком завела редакція зміну що до формату **Світла**. Іменно перемінила формат **Світла** газетний на книжковий, а що до появи, то вже не буде появлятися що місяця, але 1 раз на квартал 3 числа в купі.

На зміст цього інтересного зшитка зложилися такі статті: 1.) Від редакції: Михайло Галушинський: Українське Шкільництво в польському освітленні. — Леонід Білецький: Софія Русова. — Аркадій Животко: Г. П.-стальові. — Євген Сельський: Суспільно-національна опіка над дітьми. — Юліан Павликовський: Взаїмовідносини кооперації до культурно-освітньої праці в області загальної освіти і двигання сільсько-господарської культури. — Рішард Мілер Фрайенфельс: Нові шляхи практичного знання душі. — Омелян Терлецький: Всеукраїнське виховання. — Микола Паньчук: Важна справа. Критичні відзиви. Хроніка. Відозва в справі Шевченківського свята. Бібліографія. Вісти з Товариств („Просвіта“). Вісти з Товариства „Учительська Громада“.

Перша читанка для першого року шкільної науки. Уложили Антін Крушельницький, Богдан Лепкий і Омелян Попович. Апробовано львівською шкільною Кураторією рескр. з дня 24. X. 1921. р. ч. 9684 III. Ціна 100 мп. Наклад Кружка УПТ. в Станиславові 1920 р. З друкарні Гольцавзена у Відні.

Є це нове видання кольоровими і з тим самим, лиш дещо скороченим букварем, що появилася в 1918 р. у Відні накладом Української Культурної Ради з тими самими ілюстраціями але не текстом.

Докладна рецензія про цей буквар появилася була в I-ім числі **Учительського Слова** в 1919 р., тому не будемо тепер входити в подробиці, а зазначимо лиш те, що цінні в сім букварі дві речі, а то: Ілюстрації Культурної і вірші, уміщені при кінці книжки, мабуть писані Лепким. За те початкові тексти менше вдатні і нецікаві, а то з огляду на велику скі якості різних складів у роді оп, еп, ип, ош, еш, иш, іб, еб, аб, уб, зи, зо, зу, ид, ад, од і т. д., які утруднюють зрозуміння тексту, а також з огляду на велику силу слів і текстів характеру буковинсько-гуцульського.

Тексти в роді „цигани циганили, цегла цегляста, бісити, верещати, фіркати, фірмати, ранити гукати, зовсім до букваря не підходячі. А вже є загадочне (?) для кожного пересічного учителя слово „щелени“, поміщене тут під буквою „ш“ на 34. ст.

Ця книжка є поручена до шкільного вжитку галицькими властями. Як що хочуть Автори, щоб вона в школах удержалася, то мусять поважно подумати про її основне перероблення після нових напрямків.

Читанка має в новім виданні за дрібне письмо, що уважаємо великою хибію.

Тарас Шевченко. Кобзар. — Народне видання з поясненнями і примітками Дра Василя Сімовича. Заходами Евг. Вирового. Українське Видавництво в Катеринославі. Липень 1921 р. Ст. XXIX. а 431. Дістати в книгарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

З ріжних оглядів заслуговує отсе видання Шевченкового „Кобзаря“ на те, щоб воно знайшлося в руках кожного читача „Учительського Слова“. В нас прийнявся мильний погляд, що Шевченко належить до популярних письменників, що в Шевченка все зрозуміле. Дуже далеко до цього. Загально зрозумілим стане Шевченко у нас щойно при помочи добрих видань його творів із всебічними поясненнями. Короткі пояснення поодиноких місць Шевченкових поезій робиться в нас уже при неоднім виданні. Одначе не

було досі такої широкої і заокругленої проби систематичного пояснення всього „Кобзаря“, як це бачимо у виданні Дра Сімо іча. Очевидно, як у всіх великих і тяжких працях, найдеться також у Дра Сімовича одно, друге, третє мильне або зайде пояснення, неоднотраба буде поправити в дальших виданнях, але такі всі недокладности або і помилки не зменшують великої користности і то народнього видання „Кобзаря“, тим більше, що ніодно наше видання не може і то сьогодні заступити Шевченків „Кобзар“ це книжка кожного свідомого Українця. Беручи це під увагу, яка потрібна в на читачам „Учительського Слова“ і для них самих і при виповнюванні їх обовязків у школі і при їх праці над позашкільною освітою, можна тільки горяче поручити ім видання Шевченкового „Кобзаря“ з поясненнями та примітками Дра Сімовича.

Богдан Заклинський. Історія Українського Виховання (Педагогія) Часть I. Коломия 1919 р. Накладом М. Велигорського. Склад у видавничій Спілці у Коломій. Про потребу такої книжки годі розписуватися. Скажемо тільки те, що історія виховання на Україні ми дотепер не мали. Це є перша проба дати короткий нарис про стан виховання і освіти на Україні за княжих часів, зладжений автором на еміграції 1916 р. а виданий ще за часів української влади. Читається легко і з інтересом. Думаємо, що Автор не занедбає нам дати і дальші випустки, які заповів у першій часті. При тім хочемо звернути увагу на оден факт, який подає Автор у своїй історії виховання. Кажє, що ідеалом виховання на Україні в давних часах був лицар войовник, що гарно володів мечем, а при тім був розумний. Є давня записка про це, що як уродився Українцеві син, то він подав йому меч і казав: Тільки це матимеш сину, що здобудеш тим мечем“. Варто цей давній ідеал виховання на Україні тепер витягнути на денне світло і його скрізь пропагувати.

I. Український Буквар. Букварева читанка (Веснянка) другий піврік першої класи II. видання. Коломия 1919 р. Видавн. Довбуш у Косові.

II Писанка. Читанка для II. класи. Косів 1919 р. — З друкарні В. Бравнера в Коломій.

Тепер, коли справа укладу шкільних підручників стає актуальною — не від річи буде згадати тут про ті перші спроби поодиноких людей, які бажали достачу книжок з тої області заповнити.

На перше місце треба поставити спроби т. Б. Заклинського, горячого пропагатора національного виховання, того, хто перший у нас викликав читанкову квестію на порядок дня і зробив її актуальною (гляди його обширну статтю в **Учителю** 1914 р. Тарас Морозенко. Критичний розгляд шкільних читанок). Видання і уклад Першої читанки Крушельницького і тов. це було також його діло, бо він перший цю справу заініціював; читав реферат про справу читанок на анкеті у Відні 1915 р. і був також покликаний до тіснійшого комітету. Отож його видання і праці ось такі: Українська читанка і буквар, виданий в 1918 р. для науки в школах на Волні Друге видання того букваря змінене і з новими ілюстраціями не зістало зреалізоване, хоч вже були 1918 р. зроблені до цього кліші. За української влади зладив автор дві читанки: одну до першої класи (Веснянка), а другу до другої класи (Писанка) і видав їх у Косові Тепер зладив тов. Заклинський читанки для шкіл Прикарпатської України, де учительське від 1919 р. уале через неперішене правописне питання, вони не зістали ще дотепер видані. Читанки тов. Заклинського відзначаються тим, що мають багато нового, а при тім цінного і патріотичного матеріалу Особливож гарні тут вірші М. Підгірянки, яка дала доказ, що потрафити прекрасно для дитій писати. Що до зверного вигляду і що до техніки виконання читанки Веснянка і Писанка представляються досить скромно. Дрібний друк, брак ілюстрацій (виімок тут становить видання Першої читанки, з 19 8 р.) лихий папір. Але це не є вина укладчика, а тих обставин, які утруднювали видання сих книжок в кращім вигляді. Військова служба, брак відповідного паперу за української влади, брак машини до зроблення клішів Маємо надію, що автор заініційоване видавництво читанок на Прикарпатті зреалізує і то в такім вигляді, які будуть його гідні.

Читанка для вищих клас народніх шкіл. Ціна прим. 650 марок. У Львові, 1922. Накладом Видавництва шкільних книжок. З друкарні Н. Т. III.

Є це нове видання давньої читанки для виділових шкіл — тепер значно змінене на користь. Перероблене і доповнене творами українських письменників Франка, Лепкого, Маковоя, Чарнецького, Галичанки і пр. З читанки усунено

уступи з австрійської історії, а заступлено їх уступами з історії України а по часті уступами на різні теми. Всіх нових уступів є тут поверх 30. В читанні нема ані одної ілюстрації, і це є одна хиба, яку при слідуючих виданнях треба усунути.

Юліян Опільський Сумерк. Історична повість. Львів 1921 р. Накл. „Вид. Спілки“.

Володимир Островський Хома Добуло. Істор. опов. з життя Холмщини. Львів—Київ 1921. р. вид. літер. бібліот. „Русалка“ ст. 13.

Микола Голубець Начерк українського мистецтва. I. Часть. Львів 1922 р. Накл. фонду: „Учітеся брати мої“. Ч. IV. Зміст: Вступ. Доісторична культура українських земель. — Мистецтво держави Володимира і Ярослава. Мистецтво Галицько-Волинської держави. — В наших сусідів. — Ренесанс. Галицьке малярство XVI—XVII ст. — XVI—XVII століття в мистецтві Подніпров'я і література предмету. Книжка має 72 ілюстрацій.

М. Капустянский Похід української армії на Київ—Одессу в 1919 р. Часть I. II. Львів, 1921 р. — Накладом автора.

Павло Тичина Золотий гомін. — Поезії. Львів, Київ 1922 р. „Новітня бібліотека“ ч. 42. — Наклад. вид. спілки „Нові Шляхи“.

Книжки надіслані до Редакції:

Книжка вістник українського книжкового руху. Виходить щомісяця. Видає видавництво „Бистриця в Станиславові. Адреса редакції: В-во „Бистриця“ Станиславів. Зміст ч. 4—6. 1. Від редакції. — 2. І. Чепига: фахова освіта книжаря. — 3. М. Галушинський: Роля книжки на селі. — 4. С. Сірополько: Книготорговля та її потреби. — 5. В. Королів: Старий: Переклади та літературні конвенції. — 6. Т. Дорошенко: Українські видавництва за кордоном в 1918—1919 р. — 7. Др. Андрій Лунів: Про значіння бібліографії та її стан на Україні. — 8. З. преси. — 9. Рецензії. — 10. Бібліографія. — 11. Хроніка. Оголошення.

Передплата за „Книжку“ до кінця 1921 р. за 6 чисел виносить Мп. 500 — рекоманд. пересилкою. За границею: в Австрії Кр. 1.000, — в Чехах Кч. 20—, в Америці і Канаді 1, дол. Всім Читальням, Просвітним і Касиновим Товариствам та Дирекціям шкіл за половину ціни. Адресувати: В-во „Бистриця“ Станиславів, Галичина.

1) **Н. Шульгина** — **Ішук**. Задачник до систематичного курсу арифметики. Частина II. (дроби). Видавн. „Поділья“. — Львів 1922. з друкарні НТ. Шевченка.

В слідуючому числі Уч. Слова подається виказ довжників, що то без оправдання залягають з вирівнюванням пренумерати за Уч. Сл. pp. 1920 і 1921.

ПОСМЕРТНІ ВІСТКИ.

Іван Лешера, інспектор шкіл замійського львівського повіту, помер дня 23. січня 1922 р. Покійний, совісний службик, добрий педагог і знаток шкільництва, впав жертвою мартерології. Шк. Кр. Рада в 1919 р. звільнила його зі служби. Заподіяна кривда спричинила йому великі моральні терпіння, які й загнали його передчасно в могилу. — Хай земля, на котрій стільки трудився, буде йому пером!

Стефан Шоробура, управ. школи в Бориничах, помер 4 грудня 1921., проживши 64 літ. Був се доловий небуденний Знаний педагог, організатор селянських хорів, аматорських вистав, знаток церковної мови і співу, член майже кожного виділу конференційного, люблений всіми, впав жертвою тифу. Характер чистий як хрусталь, добродушний, лагідної вдачі, працював в Чорнім Острові як управитель школи, а потім в Бориничах, в Бсбреччині. Зєднав собі серця усіх, хто его близше пізнав. Старший віком духом все молодий, ішов з поступом часу, що не раз молодих

дивувало. Писав оповідання, котрі друкувало в бібліотечі Нісальського в Коломиї. Гуртував молодіж і ще недавно, бо підчас послідних ферій приготував і виставив „Три празники“ Сурмача. Разем з підк. о. Донаровичем організували молодчарську спілку, читальню, і „Сокіл“ в Бориничах. Хор під орудою покійного Шоробури співав на концертах в Ходорові при різних святочних обходах а в місцевій церкві все сам управляв хором і культивував народну церковну музику на прямку пок. о. Баханського. Душа дуже музикальна а при тім чутлива на чуже горе Як син селянина, боронив всюди свій нарід, а мимо так гарних черт характеру не зєднав собі симпатії у місцевих селян, хотяй для них щиро працював і був добрий аж до самовідречення З весною 1918 року темні душі поширили вісти, що учителі і священники підписують з дворами панщину на селян. Тоді місцеві мешканці арештували добрагу — старика і з друзками в руках гонили его пішки до Острова а опісля фірою до Ходорова. Були се наслідки довготривалої війни, нарід падав страшний депривації і се небіжчика дуже боліло. Як ширій Українець, всюди боронив прав свого народа і своєї мови, а всі подивлялися его тверду надію і вірю, що „встане Україна“.

В р. 1920 вибрало учительство бл. п. Стефана делегатом до Ради шк. повіт., однак ніколи его на засідання не запрошувало; замість него їздив на засідання учитель Поляк, котрого ніхто не вибирав.

Михайло Ваврисевич. В ніч на 2. січня н. ст. ц. р. в м. Городло, Грушов, півн. на Холмщині помер учительський емерит, а в останні роки священник М. Ваврисевич. Небіжчик род. у 1855. році в Городлі. Скінчивши Грубешов. гімназію, вступив до Холмської Семинарії і віддався культурно-просвітній праці для рідного люду Холмщини в селах: Окопи, Убродовичи, Свірже, м. Білгорай, Городло. Після 40-літньої вчительської праці, вислуживши емеритуру, небіжчик оселяється в своєму м. Городлі, де мав ґрунт і свою садибу і приймає духовний сан. Велика європейська війна прамусила його, як і все населення Холмщини, до біженства в Наддніпрянську Україну, де небіжчик прожив цілих 7 літ. В маю 1921 р. довелося йому накінець повернути до рідних пенатів. Церков у Городлі, де він служив до війни, пол. владою, як і скрізь на Холмщині, зачинено, і М. Ваврисевичеві прийшлося доїзжати за 7 верст до Устилугської церкви, аби не залишити українського населення без релігійної віти. Завше спокійний і лагідний, готовий до матеріальної і духовної помочі, небіжчик залишив до собі гарну пам'ять в серцях і своїх чилимних учеників, і паріфіяч і земляк в. Умер на 66-му році життя на своєму трудному нині на Холмщині посту, заразився тифусом, при виконанні парафіяльних обов'язків Грубешовське повітове старство відмовило в просьбі сина відкрити Городельську церкву — на пару годин для погребових церемоній, мотивувавши тим, що це є компетенції Любелського Воеводи. Так зійшов у могилу відомий на Холмщині педагог священник і публіцист в часописі „Холмське Життя“ під псевдонімом „Сабіна“. Мир його прахові.

Дня 28 лютого ц. р. померла в львівській клініці одна з найідейніших і найдіяльніших учительок товмачького повіта, Михайлина Романюківна, в 33-тій році життя а 14-тій році учительської служби.

Вістка про її смерть викликала глибокий жаль в цілій товмачькій повіті. Покійна була не лише ревною і вірцевою учителькою, але також свідомою і діяльною Українкою. Належала до всіх просвітних і культурних Товариств в повіті. Найбільше заслужилася коло розвою Окружного Відділу В. П. У. „Селянської Бурси“ ім. М. Шашкевича і Флії „Просвіти“. Якою пошаною і довірою тішилася покійна в крузі товмачьких Українців, свідчить про це факт, що в 1917. році наділено її гідністю Гелови Флії „Просвіти“ в Товмачі.

Ходячи пішки до школи з сусіднього села Палагичі, віддаленого 3 км. перестудилася і по році тяжкої недуги перенеслася в країну вічного спочинку. Тихо і незаметно, в присутності лише матери, сестрички і двох делегатів з Товмаччини відбувся її похорон дня 3 марта ц. р. на Личаківським кладовищі у Львові. Хай пером буде їй рід на зевля, котру так горячо любила а її коротке повне самопожертвування життя хай буде прикладом для будучих поколінь учительського звання.

Іван Цапів управитель школи в Борткові повіт Золочів помер 29—9 1921 в 36 році життя. Покійник був сином учителя долиньського повіта. Полюбив те важке і виске завдання і віддав йому всі свої сили і знання. З початку учителював в Цневі, долиньського повіта а в 1918 перейшов в Золочівщину. За його щирість і чесність любили його всі хто лише мав нагоду його пізнати.

Марія в Матейків Комаринська, учителька в Опришівцях, станиславівського повіта, померла дня 8 грудня 1921. в 29 році життя. Похорони відбулися дня 10 грудня в Опришівцях при величезній здвизі народа. Покійна належала до тих ідейних одиниць, що тихо і без розголосу з цілою самопожертвою працюють для добра свого народа і остають його провідниками в найтяжших його переживаннях. Працювала невпинно, спішила з раддю і помічю, тому як робити на неродній ниві та як найліпша товаришка і карний член організації лишила по собі загальний жаль і заслужену добру пам'ять.

Іван Куіловський управитель школи в Тернавіці повіт Сколе. помер дня 31—12 1921. Виж 40 літ життя віддав покійник справі виховання молодого покоління. Тизий, трудящий і щирий товариш, вірив у красшу будучину свого народа і без нарікань та бажання признання за труди прокладав шлях красшій майбутности своїм братям. Дня 2. І. с. р. тілні статки нашого доброго товариша віддано рідній землі. На похоронах були присутніми кількох товаришів учителів і шкільний повітовий інспектор Логінський.

Стефанія Сливич, учителька в Добрівлянах, дрогобицького повіта, померла дня 21. бересня 1921 р.

Польська влада зачислила її до гурпи „Б“, а регібілітація наспіла тоді, коли її здоров'я було підірване. В. й п.!

Микола Путикевич, учитель з Галичини, помер в російській неволі, в Туркестані в листопаді 1918 р. Величавий похорон відбувся при величезній здвизі місцевого українського населення, австрійських полонених, сартів і киргізів.

Анна Балакімівна, учителька з Простянця, повіту ворівського, померла дня 15 лютого 1922 р. в 31. році життя виступивши в учительстві 10 літ.

На допомогу вдовам і сиротам!

В канцелярії Т-ва ВПУ. знаходяться на складі слідуючі книжки:

- 1) Народня культура ціна 300 мп.
- 2) Національне виховання „ 100 „
- 3) Огляд бувальщини укр. народа „ 200 „

Дохід з розпродажі книжок призначений в першу чергу на допомогівий Фонд. Пора розібрати їх, щоби можна приступити до видання свіжих творів.

Оповістки.

Сколе. Загальні Збори Окр. Відділу ВПУ. відбудуться дня 1. мая ц. р. при участі делегата Головної Управи. Взивається все українське учительство явитися на Зборах.

ПОЗІР! Залігаючих без оправданя з членськими вкладками понад 6 місяців виключитися в маю з Тов-а а виказ виключених подається в „Уч. Сл.“

Позір. Не забувайте, громадяне, про учительську трибуну „Учительське Слово“ у Львові, вул. Оссолінських ч. 8. яке захищає права українського учительства і української школи. Предплачувати цей орган безпосередно і посередно через (Агентуру) Т-во „Просвіта“ в м. Рівнім, Шосова 1.

Турка. Сходини 23, IV. 9. год. рано.

ОГОЛОШЕННЯ

Хто з Товаришів (ок) знає про точну адресу Михайла Гордія, родж. в Чорноківцях великих, пов. Гусятин, зволить подати до Редакції „Уч. Сл. ва“.

Гордій здав іспит зрілости в тернопільській гімназії в 1910 р. і в тім році покликаний до однорічної австрійської служби при 95. полку піхоти.

В часі всесвітньої війни попав в 1914 р. у російській полон.

Перебував у Астрахані а відтак в Бугуруслані, в самарській губернії. За ласкаве зголошення жертвується 1000 Мп. на Рідну Школу. —

Ожениться управитель школи, в VII. ранзі, старший кавалер, багатий, з дівчиною або бездітною вдовою, до 30. літ, лагідної вдачі, господарною, образованою, з мішанської родини, маючою реальність. — Дискреція запевнена. — Неанонимові зголошення з фотографією слати до Редакції Уч. Слова, Львів, вул. Осолінських ч. 8. для „Учителя школи“.

Добра посада під Львовом на заміну за посаду в горах при залізничній станції з порядним будинком. Інформації в Учит. Слові.

Котрий ставий управитель школи вдовець бездітний або з одною дитиною, або і старший кавалер бажавби одружитися з учителькою панною під усіляким що опустивби свою посаду та обняв посаду 5 км. від Львова і 5-ро моргове добре загосподороване газдівство. Справа дуже важна. Зголошення слати до Адміністрації „Учительського Слова“, під „Віра: Надія“.

Товариш **Александр Скоморовський** з Полянці долиньського повіта і тов. **Анна Березівна** з Куткора золочівського повіта, місто повідомлення про своє вінчання, яке відбулося в січні ц. р., складають 1000 Мп. на допомогівий фонд.

Незрівнани в смаку і якості тутки і цигаретові паперці „ОКСАНА“ українського виробу є вже в продажі

Весна іде! Рік річно ще серед острої зими видає Краєвий Союз господарських Спілок свій весняний цінник, щоби наші рільники могли заздалегідь прислати замовлення та мимо сего, що року більшість замовлень на насіння приходить тоді, коли зачинає вже весняне сонічко припікати, а все з додатком: присилайте сейчас, бо вже пізно сіяти, так як би се опізнення не вони але Союз завинив.

З сего виходить нераз опізнення посилок, бо раз через великий натовп замовлень не могли їх всім нараз виконати, друге часто почта або залізниця опізниться з дорученням посилок, третє деколи бракне сего або того насіння та вже нема часу його спровадити бо тепер посилок особливо з заграниці з Німеччини йдуть дуже довго.

Тому в інтересі всіх П. Т. Рільників є сейчас робити замовлення тим більше, що дорожнеча вже знов росте, а за насінням попит великий тож і воно в сезоні певно дуже подорожє.

Дирекція Краєвого Союзу господарських Спілок.

„Житєвий провід“. Вп. Передплатників повідомляю, що книжка під повисшим титулом 12 аркушева вже печатається і як тільки буде готова, різішлю на всі відомі адреси.

Книгарська ціна буде около Мп. 800—900. Поручаючись, остаю з належною пошаною А. Окниш Львів, Кадецька 4.

ПАСІШНИКИ!

ПОЗІР!

Купуйте підручник Нестора українських
пасішників МИКОЛИ МИХАЛЕВИЧА:

„ПАСІКА“

Пяте поправлене видання з ілюстраціями.

— — Ціна 300 Мп., з пересилкою 330 Мп. — —

Замовлення належить слати до книгарні:

УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА
Львів, вул. Руська ч. 3.

Кожний громадянин, який цікавиться суспільно-політичними справами, повинен прочитати такі книжки видавництва „ЗНАТТЯ ТО СИЛА“ і інш.

О. Бауер. Шлях до соціалізму.	ціна 150 Мп.
К. Каутський. Соціальна революція.	400 „
„ Тероризм і комунізм.	400 „
„ Шлях до влади.	350 „
„ Соціалізація і робітничі ради.	70 „
Ф. Енгельс. Німецька селянська війна.	400 „
А. Паннекук. Марксизм і Дарвінізм.	250 „
В. Дорошенко. Революційна Укр. Партія	50 „
І. Мазепа. Большевизм і окупація України	500 „
„Вільна Україна“ — Збірник УСДРП., ч. 1—2.	

Набувати можна в редакції „ВІЛЬНА УКРАЇНА“

— Осолінських 8, II, пов. —

Вже появился в розпродажі

БУКВАР — Перша читанка

для 1. року шкільної науки

Укладу: А. Крушельницького, Б. Лепкого,
О. Поповича, апробований для шкільного
ужитку рескр. Кураторії Ш. Л. О. з дня 27. IX.

1921. ч. 9684/III.

Ціна примірника 100 Мп.

Продають: Книгарня тов. Шевченка у Львові;
Книгарня С. Богена у Львові, Ринок;
Українська Книгарня в Станиславові. —

Головний склад: Книгарня

Н. АЙЗЕНШТАЙНА

в Станиславові.

На весняний сезон

доставляємо

ЗАЛІЗНІ та ПЛУГИ, БОРОНИ
ДЕРЕВЛЯНІ

ПІЛЬНЄ і ОГОРОДОВЕ НАСІННЯ

та все потрібне в рільничім і домашнім господарстві.

Цінники і окремі спеціальні офerti на жадання. — Нашим членам даємо товарів звороти, які в минулім році виносили 5% від закупна.

Від уділів і щадничих вкладок платимо 10% відсотків.

Краєв. Союз госп. Спілок
у Львові, Віморовича ч. 20.

СКЛЕП у ЛЬВОВІ, вул. Городецька 95.

Не треба їхати
до Львова
на закупню !!!

— о —

При замовленнях
половину задатку.

— о —

Всього потрібне в господарстві, кождо хочби найменшу кількість товарів, висилаємо в поштовій посилці. Всякі артикули корінні, кольоніяльні і наптки. Матеріяли на одєжу (пробки за надісланєм 100 Мп.), матеріяли модні і тоалетові, прибори канцелярійні і шкільні, ремісничі знаряди, кравецькі прибори. Прилади пасічнічі і начиня кухонне і столове, насіння огородиві і пільні. Машини до шитя, і знаряди господарські.

Висилає лише на
замовлення
почтою або залізницею.

Відділ висилковий
фірми

А. ОКПИШ і Ска

Торг. пром. Спілка з об. пор.

Бюро для замовлень
Львів, вул. Осолінських 15.

КНИГАРНЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ім. ШЕВЧЕНКА

у Львові (Ринок ч. 10) має на складі:

М. Грушевський: Ілюстрована Історія України; Історія України (для середних шкіл); Про старі часи по Україні (для першого початку); Всесвітня Історія (в двох томах); Початки Громадянства.

Важке для читалень і Освітніх Товариств!

Приймається передплата на бібліографічний журнал

„КНИЖКА“

яка подає докладно вістки про всі видання на українській мові не лише Галичини але і заграниці. Подає в кождому числі статті на освітні теми і обговорює всі питання, які відносяться до українського книжкового руху.

Передплата виносить річно: в Галичині і Польщі 1000 Мп. за границею в Європі: 3000 Ка. — 50 Кч. — 150 Мн. — 20 фр. — В Америці і Канаді 1 дол.

Передплату
слати на адресу: Видавництво „Вистриця“ Станіславів, Галичина.

1—10

„Народна Торговля“

у Львові, Ринок ч. 36.

ХОТЯЧИ ПРИДБАТИ оборотові фонди для заосмотрення Кооператив товарами, яких ціна значно зросла, приймає

щадничі вкладки на 10%

а значніші капітали після умови.

УКРАЇНЦІ - ЕСПЕРАНТИСТИ!

Передплачуєть одинокий український літературно-науковий місячник в есперантській мові

„ЗОРЯ УКРАЇНИ“

„UKRAINA STELO“

який ставить собі завданням поширять ідеї Есперанта, між Українцями та інформувать заграницю про українські справи, про культуру, літературу, історію, економічні справи і т. д.

Передплата виносить в Галичині і Польщі: 1000 Мп. — за границею в Європі: 3000 Ка. — 50 Кч. — 150 Мн. — 20 фр. в Америці і Канаді 1 дол. (з двома безплатними додатками: Повний підручник Есперанта і 1 аркуш що місяця еспер. укр. словаря).

Передплату
слати на адресу: Видавництво „Вистриця“ Станіславів, Галичина.

Новість для господарів!

Вийшов з друку гарно ілюстрований підручник садівничо-огородничий

„Рік в садку і городі“

Л. Бачинського і Д-ра С. Дмоховського.

Богато інтересних і практичних статейок, цінні поради і вказівки господарські, табелі; крім цього річний календар щомісячної роботи в саді і городі.

ЦІНА 300 Мп.

(з поштовою пересилкою 350 Мп.)

Кооперативам, Читальням Просвіти, Вп. Учителям, які схочуть занятись розпродажею, при більших замовленнях значний опуст. Як що нема в найближшій книгарні кажіть спровадити або замовляти

у видавця

Др. С. Дмоховського

Перемишль, вул. Зелена ч. 5.

1—3

Купуйте

видання: львівської філії українського товариства охорони дітей і опіки над молоддю.
Д-ра А. БАРВІНСЬКОГО.

- I. **Порадник для матерей** часть I. Плекання немовляти. Ціна 100 Мп. — Пам'ятайте що найбільше дітей умирає у першому році життя.
- II. **„Українській Дитині“**. Ціна 100 Мп. — Ілюстрований збірник статей з царини суспільно-національних питань що підноситься о охорони дітей, опіки і виховання молоді.
- III. **Юрза-Мурза**. — Книжочка для дітей у віці 4-8 літ. 36. образків ціна 170 Мп. Перелицьована з німецького де появилася у 482 виданнях.
Небавом появиться з друку.
- IV. **Малий - лікар**. Гігієна дітей в образках і віршах. — Дістати можна у всіх укр. книгарнях і деяких складах „Народної Торговлі“.

„ВІДБУДОВА“

промислово-торговельна спілка
з обмеженою порукою

у Львові: Дирекція: вул. Словацького 14. I. п.
Години уряд. від 9-4

Склад машин: при вул. Костюшки ч. 1а;
Залізничний склеп: вул. Трибунальська ч. 1;
Споживний склеп: Ринок ч. 10 (Просвіта);
порукає:

Господарські машини й знаряди
Кухонне начиння й уладження
Огнетревалі каси
Ремісничі знаряди
Будівельний матеріал
І матеріал до криття дахів
Насіння
Виготовляє кошториси і пляни.

На бажання висилаємо оферти та подаємо пояснення. — Товари висилаємо на провінцію.

Кonto в Земельнім Гіпотечнім Банку
у Львові, Підвалля ч. 7.

Адреса:

„ВІДБУДОВА“

Получення телеф. з провінцією

Львів, Словацького 14.

ч. телеф. 330.

Вже надійшли і є на складі
весняні і літні **ОДЯГИ**

Мужеські і діточі, однострої для учеників. —
— Великий вибір! — Добірний товар. —

Для кооператив і складів гуртові ціни.

С-ка „ПОПОТНО“ Львів, Зіморевича 20.

В часі свята Воскресення пам'ятайте на голодні вдови, сироти і родини по неprisутних в краю учителях. — Збирайте 1/2%-вий податок на допомогивий фонд.

Поручаємо П. Т. Учителству

Папери, зошити і всякі прибори шкільні і канцелярні

Українські вишивки сер. I. II. серія в друку

Масу гектографічну і чорнила до того.

Головний склад **ФРАНКА і ШЕВЧЕНКА**
портретів форм. 28×35.

СОЮЗНИЙ БАЗАР

у Львові, вул. Руска ч. 20. (дім „Дністра“).

УКРАЇНСКА
СПІЛКА

ТЕКТОН

будівельно-промислове підприємство, Сп. з обм. пор.
Львів, вул. Зиблікевича ч. 44, I. пов.

виконує, переістегіаючи чистоти українського стилю, всякі пляни і кошториси з обсягу чис тої архітектури і утилітарного будвництва, як церкви, приходства, школи і інші.

бере в підприємство всякі нові будівлі і пе веводить реконструкції знищених обектв. Висилає також готові будинки мешкальні і господарські.

закупсує всякого роду деревний матеріал і ліси, продає цемент, дахівку, бляху, цеглу і інші будівельні матеріали.

Варстати теельські і бетонарня:
СТАНІСЛАВІВ Леонівка.

Архітект **ОЛЕКСАНДЕР ЛУШПІНСЬКИЙ**,
завідатель спілки „ТЕКТОН“,
Львів, вул. Зиблікевича ч. 44, I. пов.

УРЯДОВО УПОВАЖНЕНО до ПАРЦЕЛЯЦІЇ
одинокє українське парцеляційне товариство

„ЗЕМЛЯ“

стов. зареєстрованє з обмеженою порукою
у Львові, Ринок ч. 43. — Ч. телеф. 533.

Переводить парцеляцію маєтків, інтабулює парцелянтів на властителей куплених ґрунтів, переводить поміри ґрунтів і робить контракти купна, дає і виведує кредити до парцеляції, завязує місцеві спілки парцеляційні, приймає вкладки шадничі, дає на жадання всякі інформації.